

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

SIĞINMA HAKKI

Omeed Nozad SAEED

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÜLKER

Konya 2019

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

SIĞINMA HAKKI

Omeed Nozad SAEED

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÜLKER

Konya 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı : OMEED NOZAD SAEED SAEED

Numarası : 164234001029

Anabilim Dalı : KAMU HUKUKU

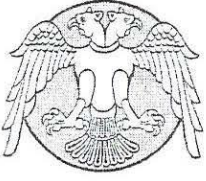
Bilim Dalı : KAMU HUKUKU

Programı : Tezli Yüksek Lisans

Proje Konusu : SIĞINMA HAKKI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığımı bildiririm.

OMEED NOZAD SAEED SAEED

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin

Adı Soyadı OMEED NOZAD SAEED SAEED

Numarası 164234001029

Ana Bilim / Bilim Dalı Kamu hukuk

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı Dr. Öğr. Üye. İbrahim ÜLKER

Tezin Adı SİĞİNMA HAKKI

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan SİĞİNMA HAKKI başlıklı bu çalışma 05.03.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Dr. Öğr. Üyesi

Danışman ve Üyeler

İbrahim Ülkер

İmza

Dr. Öğr. Üyesi
Dr. Öğr. Üyesi

Rufoe BAYRAKTAR

Abdullah Yılmaz

ÖNSÖZ\TEŞEKKÜRLER

Bu tez çalışmamın gerçekleştirilmesinde beni yönlendiren, çalışmamın hazırlama sürecinin her adımında, tecrübelerini, desteklerini ve değerli zamanını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın; Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÜLKER'e teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen, üzerimde çok emeği olan ve bugünlere gelmemi sağlayan, haklarını hiçbir şekilde ödeyemeyeceğim Babam Nozad SAEED, Annem Wafaa ABDULRAHMAN ve kardeşim Noora SAEED'a sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmam süresince desteğini benden esirgemeyen ve yardımlarını eksik etmeyen Lubna ALKOTLE'ye teşekkür ederim.

Omeed Nozad SAEED

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖĞRENCİNİN	Adı Soyadı	Omeed Nozad SAEED	Numarası 164234001029
	Anabilim / Bilim Dalı	Kamu Hukuku	
	Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÜLKER	
Tezin Adı	SIĞINMA HAKKI		

ÖZET

Uluslararası hukuka uygun sığınma hakkı denilince aklımıza dünyadaki birçok çatışma bölgesi ve bu bölgeden ayrılmak için birçok sıkıntı ve sorunla karşılaşan halklar gelmektedir. Dünyanın belirli bölgelerinde meydana gelen yüksek, düşük veya uzun veya kısa süreli de olsa savaş ve çatışma ortamları buna neden olmaktadır. Savaş ya da çatışma durumunda halkın refah seviyesi kötüye doğru değişmekte, insanlar açlık, yoksulluk ve güvenlik gibi sorunlarla baş edemez duruma gelmektedirler. Ayrıca, halkın kendi kendine yetmez hale gelmesi, ekonomik sıkıntının katlanılmaz duruma ulaşması ile bölgede yaşayan insanlar, daha güvenli, refahın, huzurun olduğu ve çalışma ile kendi kendilerine yetebilecekleri ülkelere göç etmeye başlamaktadırlar. Bununla birlikte her göç veya sığınma talebi sadece savaş ve çatışma ortamından da kaynaklanmayabilir.

Birçok ülke vatandaşları da kendi ülkelerindeki ekonomik zorluklardan dolayı geçim sıkıntısı nedeniyle, refah seviyesinin yüksek olduğu, istikrar ve güven unsurunun hakim olduğu ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler. Son yıllarda bilhassa 2010 yılından sonra Türkiye daha önce göç'e maruz kalan halkların geçiş güzergahı iken, artan refah seviyesi ile birlikte göçmen ve Sığınmacı kabul etme açısından hedef ülke haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Sığınma, Refah, Ekonomik Refah, Uluslararası Hukuk

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖĞRENCİNİN	Adı Soyadı	Omeed Nozad SAEED	Numarası 164234001029
	Anabilim / Bilim Dalı	Kamu Hukuku	
	Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÜLKER	
Tezin Adı	THE RIGHTS OF SANCTUARY		

ABSTRACT

When we say the right of asylum in accordance with international law, there are many conflict zones in the world and many people who face many problems and problems to leave this region. The reason for this is the war and conflict environments that occur in certain parts of the world in high, low or long or short term. In the case of this war or conflict, the welfare of the population changes from one to the other, and people are unable to cope with problems such as hunger, poverty and, more importantly, security. However, when the people become self-sufficient and the economic distress reaches to a great extent, people in the region begin to migrate to countries where they can be self-sufficient by working safer, welfare, peace and economy. However, each immigration or asylum request may not be caused by war and conflict.

Many of the citizens of many countries, leaving their countries and having a high level of prosperity because of the economic difficulties in their own countries. There are many people who came to Turkey the status of immigrants from African and Asian countries.

Key Words: Immigration, Asylum, Economic Prosperity, International law

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
TEZ KABUL FORMU	iii
ÖNSÖZ\TEŞEKKÜRLER.....	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI LİTERATÜRDE GÖÇ, GÖÇMEN, MÜLTECİ VE ULUSLARARASI HUKUKTA SIĞINMA HAKKI

I. GÖÇ, GÖÇMEN, MÜLTECİ, SIĞINMACI KAVRAMLARININ TANIMI VE KAPSAMI	4
A. Göçmenler.....	5
B. Mülteciler	5
C. Sığınmacılar ve Sığınma Kavramı	7
1. Sığınmacılar	9
2. Sığınma Hakkı	10
D. Yasal Sığınmacılık veya Mültecilik Hakkında Uluslararası Hak ve Ödevler	12
E. Devletlerin Sığınmacı Kabulü Zorunluluğu	13
F. Ülkelerin Göçmen ve Mülteci Statüsündeki Bireyleri Kabul Etmede Bağımsız Davranabilme Hakkı	15
G. Düzensiz Göç, Ülkelerin Göçleri Denetim Altına Alma İstekleri ve Göçmen Konusundaki Politikalar	19
II. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER VE SIĞINMACILARA TANINAN HAKLAR.....	22
A. Göçmen ve Mülteci, Sığınmacı Kabulünün Tarihsel Özeti.....	22
B. 1951 Tarihinde Yapılan Mültecilerin Hukukî Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi	24
1. Mülteci Olarak Kabul Edilebilmenin Gereklilikleri	26
2. Mültecilik Statüsünü Engelleyen ve / veya Sona Erdiren Nedenler	30
C. 1967 Protokolü ve İçeriği.....	34

III. SIĞINMACILARA KÜRESEL BAKIŞ VE SIĞINMACI KABULÜNDE ÇEŞİTLİ ENGELLER..... 38

- A. Küresel Göç Eğilimi ve Sığınmacılara Küresel Bakış Açısı 40
B. Ahlaki ve Sosyal Açından Sığınmacıların Kabulünün Engellenmesi..... 41
C. Dini Açından Sığınmacıların Kabulünün Engellenmesi 43
D. Diğer Açılardan Sığınmacıların Kabulünün Engellenmesi..... 44

IV. EKONOMİK GELİŞME, GÜVENLİK ENDİŞESİ VE GELİR DÜZEYİ EŞİTSİZLİĞİNİN GÖÇMEN KABULÜNE OLUMSUZ ETKİLERİ 45

- A. Ekonomik Gelişmenin Göç ve Göçmen Hareketlerine Etkisi 45
B. Avrupa Birliği Güvenlik Endişelerinde Yükselmenin Sığınmacı ve Mülteci Hareketlerine Etkisi 46
C. Sosyal Gelişmişlik Düzeyi ve Sığınmacı Kabulüne Etkileri..... 48
1. Göçmen ve Sığınmacıların Ülkelerin Kalkınmasına Etkileri 49
2. Kültürel Açından Göçmenlerle Aynı Alanda Yaşam ve Sürdürülebilirlik... 50
D. Sığınmacı Kabulünde İnsani Durum ve Kitleselel Yozlaşma 52

V. KÜLTÜREL FARKLILIKLARIN GÖÇMEN, MÜLTECİ VEYA SIĞINMACI KABULÜNE ETKİSİ..... 53

- A. Göçmen ve Sığınmacının Çevreye Uyumunda Ülkelerin Sosyal Rolü 54
B. Göçmenliğin Uluslararası İfadesi ve Devletlerin Hukuki Sorumlulukları.... 55

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA SIĞINMA HAKKI ve TÜRKİYE'DEKİ GÖÇMEN ve SIĞINMACILARA YÖNELİK POLİTİKALAR

I. TÜRKİYE'DE GÖÇMEN, SIĞINMACI STATÜSÜ ve TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN GÖÇMEN POLİTİKASI..... 58

- A. Göçmen Politikaları ve Türkiye'nin Mülteciler Açısından Uygulamaları ... 61
B. Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikalar, Örgütler ve Hukuki Uygulamalar . 62
C. Türkiye'de Göçmenlere Yönelik Kanuni Düzenlemeler 64
D. Türkiye'ye Sığınanların Göç Etme Nedenleri ve Türkiye'de Yaşadıkları Sorunlar..... 66
E. Türkiye'de İç ve Dış Göçler 67
1. Türkiye'de Göç Yönetimi 70
2. Türkiye'de 2010 Sonrası Gelişen Göç Yönetimi..... 76

II. SIĞINMACILARIN ÜLKE KALKINMASINA ETKİSİ VE TÜRKİYE'YE GÖÇÜN ÖNLENMESİ 83

A. Uluslararası Göç Sorunları ve Göç Yolları Üzerinde Türkiye.....	83
B. Gelişmekte Olan Ülkelerde Göç Politikası ve Hukuki Dayanakları	92
C. Suriyeli Mülteci, Sığınmacı Krizinde AB ve Türkiye'nin Çözüm Anlaşması	95
D. Türkiye'den Gelişmiş Ülkelere Göç	96
1. Uluslararası Toplumsal Tepkiler ve Göçmen Kabulü	98
2. Sosyo-Ekonomik Etmenlerden Kaynaklanan Göçmen İşgücü İstihdamı	100
3. Göçmen Kabul Eden Ülkelerde ve Göçmen Karşıtlığı.....	103
SONUÇ.....	106
KAYNAKÇA	112
ÖZGEÇMİŞ.....	121

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABİDA	: Avrupa Birliği İnsani Değer ve Temel Haklar Şartı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AÜ	: Anadolu Üniversitesi
ATÜ	: Atatürk Üniversitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMİHYK	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Bakanlığı
DÜ	: Dicle Üniversitesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
ECOSOC	: Ekonomik ve Sosyal Konseyi
E.T	: Erişim Tarihi
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HYD	: Helsinki Yurttaşlar Derneği
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İDT	: İktisadi Devlet Teşekkülü
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
Sy.	: Sayı
SB	: Sağlık Bakanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
UH	: Uluslararası Hukuk
UGÖ	: Uluslararası Göç Örgütü
UKDK	: Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu
ÜYEK	: Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri
WHO	: World Health Organization / Dünya Sağlık Örgütü
YDT	: Yayınlanmamış Doktora Tezi
yy.	: Yüzyıl
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
YYLT	: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

GİRİŞ

AB hukuku kapsamında, AB Temel Haklar Şartı, 18. maddede sığınma hakkına ve 19. maddede geri göndermenin yasaklanmasına yer verilmektedir. ABİDA'nın 78. maddesi, devletlerin 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerine saygı göstermesi gereken bir Avrupa Ortak Sığınma Sistemi yaratılmasını sağlamaktadır. Bu hükmün uygulanması için çeşitli yasal belgeler kabul edilmiştir. Bunlar ayrıca 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinde yer alan geri göndermeden korunma hususunu yansıtmaktadırlar. Cenevre Sözleşmesi'nin 18. maddesi sığınma hakkını garanti altına alsa da, AB hukuku sığınmacıların varışını kolaylaştırmak için imkânlar sunmamaktadır. AB'de sığınma talebinde bulunmak isteyen kişiler, en çok AB'ye giriş için vize şartı olan ülkelerin vatandaşlarıdır. Bu kişiler genellikle normal bir vize almak için gerekli vasıflara sahip olmadıkları için, sınırı düzensiz bir şekilde geçmek zorunda kalmaktadırlar.

Toplumsal zeminde meydana gelen bu sığınmacı, göçmen vb. gibi değişimler bağlamında sığınmaya yönelik yeni bir bilimsel perspektif ve kuramsal yaklaşım gerekmektedir. Bu 'yeni yaklaşım', göçmeni ve sığınmacıyı ayırt ederek araştırmanın temelini belirlemelidir ve uluslararası literatürde net bir şekilde tarif edilmek üzere, göçmen kuram ve modellerini bu çerçevede araştırmanın hedefine koymalıdır. Bu ilkeler doğrultusunda hazırlanmış olan bu çalışmanın temel amacın, uluslararası sığınma hakkının hukuki boyutu ile birlikte, uluslararası antlaşmalarla sabit ve kabul görmüş ilkeler çerçevesinde tüm boyutları ile ele almaya çalışmaktır. Özellikle küreselleşme sürecinin yarattığı etkiyle tüm sosyal etmenlerin karşılıklı etkileşiminin artması ve hızlanması, böyle bir ayrımı zorunlu hale getirmektedir. Çünkü dünyamızda yaşanan göçmen ve sığınmacı literatürü gelişmiş veya küreselleşmenin etkisiyle dünyadaki bugün var olan tanımıyla birbirinden tamamen farklılık arz etmektedir. Daha çok yapısal ve üst yapısal etkenlerin analizine yönelen göçmen çalışmaları ve daha çok bireysel süreçlerin göç üzerindeki ve göç sonrasındaki etkilerine yönelen göçmen çalışmaları, sığınmacı olgusundan farklı olup, göçmenlikle ilgili çalışmalardan her ne kadar birbirleri ile bağlantılı olsalar da önemli farklılıklar arz etmektedir.

Dolayısı ile göç, göçmen ve sığınmacı ilişkilerinin girift, kompleks olmaları, kavranması zor bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çağımızda yaşanan küreselleşme olgusu da, bu karşılıklı ilişkiyi etkileyerek daha da sofistike hale getirmektedir. Söz konusu karmaşık yapı, sığınma çalışmalarının önündeki en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nokta da doğru bir analize ulaşmak adına yapılması gereken, göç, göçmen, mülteci ve sığınmacı ayırımını doğru yaparak çalışmamızı özelleştirmektir. Bu çalışma, çağımızda meydana gelen uluslararası olumsuzluklarla birlikte meydana gelen sığınma olgusunu ve yaşanan uluslararası sığınmaları anlamaya yardımcı olmak gayesiyle, göç ve sığınmacı kuramlarını da tartışmaya açmaktadır. Çalışmamızda ele alınan göç ve sığınmacı anlayışının, iddia edildiği üzere, günümüzdeki sığınmaları anlamada ve açıklamada ne kadar yardımcı olduğu incelenip, irdelenerek, eleştiriler bir bakış açısıyla geliştirilmesi amacıyla beraber, çözüm önerilerine de yer vermeye çalışılacaktır.

Zihinde çoğunlukla olumsuz etkileriyle çağrışım yapan uluslararası sığınmacı ile ilgili temel kavramları bilmek, konunun tam anlamı ile kavranması açısından önem taşımaktadır. Yasal olarak bulunduğu ülkeyi çoğunlukla ekonomik nedenlerden dolayı isteği doğrultusunda terk ederek diğer ülkeye legal yollardan (yetkililerin izniyle) giriş yapıp yasalar çerçevesinde o ülkede yaşayan bireye göçmen adı verilir. Bireyin şartların zorlaması ile legal veya illegal şeklinde yer aldığı devleti bırakarak başka devlete kanuna aykırı yöntemler sayesinde girmesine rağmen içinde bulunduğu devleti bırakmayarak o devlette hayatını idame ettirmesi kanuna aykırı göç yani yasal olmayan göç (kaçak giriş) biçiminde anlatılabilir. Kanuna aykırı göçü yapan şahsa ise kanun dışı göç eden yani kaçak göçmen denir. Ancak, sığınmacı diye tabir edeceğimiz kişi tamamen yaşadığı ülkedeki savaş veya ülke çapındaki olumsuz olaylara istinaden can güvenliğinden endişe ederek, ülkesini herhangi bir şekilde terk eden kişi olarak tanımlanabilir.

Bu çalışmada küreselleşme sürecinde uluslararası sorunlar ve sonuçta göçlerle karşımıza çıkan sığınma hakkı konusu derinlemesine irdelenecek ve gelinen bu noktadan hareketle göç sosyolojisinin iki temel çalışma konusu olan göçmen ve

sığınmacı ayırımı üzerinde durulacak, özellikle göç olaylarına sebep olan ulusal krizler ve bunun gibi olaylar ifade edilmeye çalışılacaktır.

Sığınma hakkının ele alındığı bu çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde göç göçmen sığınmacı kavramları ele alınmış, bu alanda yaşanmış olan tarihi süreç kısaca aktarılmıştır. Ayrıca bu alanda ortaya çıkan uluslararası hukuki düzenlemeler tarihsel boyutu ile ele alınmıştır. Sadece olayın hukuki boyutuna değinilmekle yetinilmemiş, bunun yanı sıra sosyolojik boyutu da ele alınmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise özel olarak Türkiye’de göçmen ve sığınmacı statüsü ve Türkiye’nin göçmen politikası ele alınmıştır. Bu konuda Türkiye’deki hukuki düzenlemeler, mahkeme kararları ve uluslararası göçün Türkiye’ye olumlu ve olumsuz etkileri tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI LİTERATÜRDE GÖÇ, GÖÇMEN, MÜLTECİ VE ULUSLARARASI HUKUKTA SIĞINMA HAKKI

I. GÖÇ, GÖÇMEN, MÜLTECİ, SIĞINMACI KAVRAMLARININ TANIMI VE KAPSAMI

Uluslararası hukukta “mülteci” kavramı vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve “ırk, din, tabiiyeti veya belirli bir sosyal guruba mensubiyeti ya da siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için” vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir. Sığınmacı, mülteci, olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişilere denir. Göçmen; hem maddi hem sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklediklerini arttırmak için başka ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır. Esas olarak ülkesinden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için değil, eğitim ve çalışma gibi nedenlerle ayrılan kişiler göçmen olarak tanımlanabilir¹.

Mülteciler, sığınmacılar ve göçmenlerle alakalı ilk düzenleme Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'dir. Adı geçen sözleşmenin zamanla yetersiz kalması ile bu konuda yeniden çalışmalar yapılmış ve bu çalışmaların ardından Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüyle sığınmacıların betimlenmesi ve konumu tekrar düzenlenmiştir. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 1951 senesinden evvel meydana gelen vakalar neticesinde aşağıda söz edilen hallerde yer alan şahıslar sığınmacı şeklinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla tarih kısıtlaması mevcuttur. Nedeni 2. Dünya Savaşı'nın ardından

¹ Uluslararası insan hakları hukuku kapsamında, geri göndermeme ilkesinin anlamı 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33 (1). maddesini aşmaktadır. Geri göndermemeye ilişkin görevler ayrıca İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşme'nin 3. maddesi'ne dayanmaktadır. Bkz. BMMYK, Mültecilerin statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi ve sözleşmenin 1967 tarihli Protokolü kapsamında geri göndermemeye ilişkin yükümlülüklerin ülke sınırları dışında uygulanmasına yönelik istişari görüş, 2007.

devletini terk eden Avrupalıların devletlerine geri dönebilmesi amaçlanmıştır. 1967 senesinde gerçekleşen protokol ise tarih kısıtlamasını yok etmiştir ².

A. Göçmenler

Göçmenlik; hem maddi hem sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır. Göçmenlikte asıl amaç ekonomik kaygılar olabilir. Ancak, güvenlik veya diğer temel yaşam unsurları da burada etken olabilmektedir. Bu daha çok zorunluluktan ziyade, amacı açısından ekonomik nedenlerle ülkesini terk edip, başka bir ülke de daha müreffeh bir hayat sürmek için yapılan bir tercih olarak karşımıza çıkmaktadır³.

Göçmen olmanın temel nedeni yukarıda da belirtildiği üzere, kendi istek ve arzusu ile ülke dışında ekonomik getirisi ve statüsünün üstün olduğuna inandığı bir ülke de yaşama hakkına sahip olmak için yapılan bir yer/ülke değiştirme girişimidir. Ancak, öte yandan zorunlu bir şekilde ülkesinden göç etmek durumunda kalan kişilerin yaptığı göçler de vardır. Bu kişilerin durumu ekonomik açıdan ülkesini terk edip, daha rahat bir ekonomi ve refah düzeyi olan ülkede yaşama arzusunda olandan tamamen farklıdır. Burada kişisel tercihlerden ziyade, tercih etmek zorunda bırakılmaktan bahsedilmektedir⁴.

B. Mülteciler

Mülteci diye tanımlanan kişi; genellikle ülkesinde ırk, din, dil, sosyal konum, siyasal düşünce ya da ulusal kimliği nedeniyle kendisini baskı altında hissederek kendi devletine olan güvenini kaybedip, kendi devletinin ona tarafsız davranmayacağı düşüncesi ile ülkesini terk edip, başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından “kabul” edilen kişidir⁵. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü doğrultusunda iltica eden şu şekilde

² Ekşi, Nuray, Mültecilere ve Sığınmacılara İlişkin Mevzuat, Beta Yayınları, İstanbul 2010, s.14.

³ Aksoy, Zeliha, “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, c.5, sy.20, 2015, s.292–303.

⁴ Türkiye Göç Raporu, Göç Politika ve Dairesi Başkanlığı, Ankara 2015, s.43.

⁵ Kartal, Bilhan-Başçı, Emre, “Türkiye’ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2014, sy.2, s.275-299.

tanımlanmaktadır: Irksal, dinsel uyruksal, belirli bir sosyal kesime bağlı ya da politik fikirleri nedeniyle kötülüğe maruz kalacağından haklı gerekçelerle korkusundan yurttaşı bulunduğu devletin haricinde yer alan ve bu devletin muhafaza etmesinden faydalanamayan veya adı geçen korku sebebi ile faydalanmak arzusunda olmayan veya tabiiyeti mevcut değilse, evvelden maruz bulunduğu ikamet yerinin haricinde yer alan ve oraya avdet edemeyen ya da mevzu bahis korku sebebi ile avdet etmek arzusunda olmayan her şahıstır⁶.

Mülteciler genellikle yaşadıkları ülkelerde kendi spesifik yaşam alanlarında hiçbir şekilde karşıt gruba katılarak ülkesine karşı bir eylemde bulunmadığı halde, kendisinin yaşam tercihine ülke iktidarı tarafından yapılan baskı ve dayatmalar karşısında ülkesinde yaşama şansının olmadığını düşünerek, ülkesini terk etmeyi göze alıp, başka bir ülke de kendi düşünce ve yaşam biçimine dokunulmadan yaşam sürebileceği düşüncesinde olan kişilerdir. Yaşamak istediği ülkeye göç etmek istediğini beyan edip, bu beyan karşılığında da o ülke tarafından bu isteğinin karşılanacağını kabul edilerek, o ülkeye iltica eden kişilere *mülteci* denilmektedir⁷.

Mülteciler genellikle baskı ve zulümler karşısında yaşamış olduğu ülkede yaşam şansının kalmadığını düşünen çoğunlukla özgürlükçü bireylerden oluşur. Mülteci hareketleri bir anlamda bireysel hareketlilikler olup, göç, göçmenlik veya sığınmacılık gibi kavramlardan ve bunların yaşam şartlarından farklılıklar içerir. Mültecilik kavramında bireyin kendi düşünsel durumu ile bir ülke değiştirme söz konusu olmakla birlikte, göçmenlikte bir zorunluluk ve kitlesel hareketlilik söz konusu olabilmekte ve ülke değiştirme nedeni tamamen farklılık göstermektedir. Mültecilikle göçmenlik arasında diğer bir fark ise; mülteci durumunda göç nedeni hayati bir neden olarak karşımıza çıkarken, göçmenlikte amaç, düşünsel ve refah düzeyin iyileştirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Birinde yer değiştirme sebebi zorunluluk, güvenlik ve temel yaşam hakkı olarak karşımıza çıkarken, diğerindeki sebep ise bir anlamda keyfilik söz konusu olabilmektedir.

⁶ Bozbeyoğlu, Eda, “Mülteciler ve İnsan Hakları”, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi 2015, c.1, sy.2, 60-80 ISSN: “2148-970X. DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2015.1.6080>”

⁷ Aksoy, s.297.

Göçmen, ülkesini kendi rızasıyla daha iyi yaşam koşulları için ekonomik sebeplerden ötürü terk eden kişidir. Oysa mülteci ülkesini zorunlu sebeplerden ötürü güvenli bir yer bulma amacıyla terk eder. Mülteci, ülkesinin korumasından faydalanamayan ve güvenliği tehlikede olan kişiyi; göçmen, güvenliği tehlikede olmayan ve ülkesinin korumasından faydalanabilen kişiyi ifade eder. Buradan hareketle çalışmanın alanını belirlerken, Türkiye'ye göç eden gerek bireysel, gerekse kitlesel olarak hareket eden insanların buraya gelmekteki amaçlarının iyi bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir ki; bu konuda doğru ve akılcı çözüm üretmeye yardımcı olsun.

C. Sığınmacılar ve Sığınma Kavramı

Uluslararası hakların ana hedefinin kişilerin hukukunu muhafaza etmek olduğu bir realitedir. Bilhassa savaş anlarında yaşanacak göç veya ani yer değiştirmelerde kişilerin hukukuna saldırılara karşı bu gibi kişiler veya grupların muhafaza edilmesi ehemmiyet kazanmaktadır. Adı geçen mevzuda ülkeler iç mevzuatlarında gerçekleştirdikleri düzenlemelerle kimi göçmen kesimlerini kabul etmeyle alakalı uygulamayı reddetmeyerek gerçek kişilerin uluslararası hukuk öznesi olarak muhafaza edilmelerini dolaylı yoldan kabul etmişlerdir. Adı geçen kesimlerin en ehemmiyetlerini azınlıklar, ilticacılar sığınanlar ve vatansızlar oluşturmaktadır⁸. Bu çalışmamızda da öncelikle, mülteciler/sığınmacılar ve bunların sığınma hakkı mevzusu ele alınmış ve ileride, iltica hukukunun devletler tarafından muhafazası mevzusu üstünde durulmuştur⁹.

Mülteci ya da sığınmacı kavramı ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası alanda çok farklı tanım ve anlamlar mevcuttur. Kimi tanımlarda mülteci ve sığınmacı kavramları aynı anlamda kullanılmaktayken, kimi tanımlarda iki kelimeye farklı anlamlar ve farklı statüler yüklenmektedir.

İlk olarak 1947 senesinde batıdaki ilticacılar konusunda üç yıllığına tesis edilen kanunlarla gerçekleştirilen ilticacıların durumları, yeni düzenlemeler doğrultusunda ilticanın aslında ırk, bağlılık, siyasi düşünce vb ile dinsel, mezhepsel

⁸ Pazarcı, Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, 2. Kitap, 8. Baskı, Ankara 2005, s.196.

⁹ Özcan, Hüseyin, Anayasa Hukukunda Sığınma Hakkı, İstanbul 2017, s.31.

düşüncelerinden ötürü kişinin kötülüğe maruz kalması veya uyruğunda olduğu devletçe muhafaza edilme olanağı olmayanlar şeklinde ifade edilmiştir¹⁰. İltica edenlerin muhafazası mevzusunda ana veri şeklinde kabul edilen ilticacıların konumuyla alakalı 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi doğrultusunda iltica eden kişi irksal, dinsel, ulus gibi belirli bir toplumsal kesime bağlılığı ya da politik düşünceleri sebebi ile kötülüğe maruz kalacağıyla ilintili haklı bir korku taşıyan, bundan dolayı yaşadığı yerden ayrılan, korkusu nedeniyle geriye avdet edemeyen ya da geri dönmek istemeyen kişi veya bir ülke vatandaşlığı mevcut değilse, neticede evvelden yaşadığı ikamet bölgesinin dışında kalan, eskiden bulunduğu yere dönemeyen ya da adı geçen korku sebebi ile avdet etmek arzusunda olmayan şahıs sığınmacı olarak tanımlanmıştır¹¹.

Bilindiği üzere sığınmacılar, haklı nedenlerle zulüm görme korkusu ile endişe duymaları veya kötü muamele ya da farklı bir şekilde ciddi zarar görme riski taşıdıkları için kendi ülkelerine geri dönemedikleri ya da geri gönderilemedikleri için uluslararası koruma talep ederler. AB hukuku kapsamında, sığınmacılar “uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar” olarak tanımlanmaktadır. Sığınmacıların durumu, AB sığınma müktesebatı ile düzenlenmektedir. Sığınma prosedürüne erişim konusunda, talepleri beklemede olan veya sığınma talep ettiği makamda nihai kararın çıkmasını bekleyen sığınmacıların, beklenen ülkedeki pozisyonlarına ilişkin hukuki süreçte AB hukuku, sığınma başvurusu hakkında karar verilene kadar sığınma talebinde bulunan kişilerin sınır dışı edilmesini yasaklamaktadır. Sığınma Prosedürü Yönetmeliği (2013/32/EU)’nın 9 (1). maddesi, sığınmacıların AB topraklarındaki mevcudiyetlerinin kanuna uygun olduğunu belirtmektedir. Bu maddede, bilhassa müteakip başvurular için bazı istisnalar olsa da, sığınmacıların sürecin işlemesi amacıyla yetkili makam tarafından karar verilene kadar “üye ülkede bulunma izinlerinin otomatik oluştuğu” ifade edilmektedir.

¹⁰Caşın, Hakkı, Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları, Cilt: II, İstanbul 2013,s.1377.

¹¹ <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf>, Erişim Tarihi: 24.12.2018

1. Sığınmacılar

Sığınmacı, mülteci olduğu iddiasıyla ülkesini terk eden ama mültecilik statüsü başvurusu sonuçlanmamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifade ile ülkesinden mülteci olarak başka bir ülkeye başvuru yapmaya fırsatı olmadan, gerek çatışma, gerekse diğer bazı zorlayıcı nedenler yüzünden, ülkesinden ayrılmak zorunda kalanlara sığınmacı denilmektedir. Bu ülkesini acele bir şekilde terk etme nedeni, doğal afetler, soykırım, acımasız bir savaş da (Suriye örneğinde olduğu gibi) olabilir¹².

Sığınmacı, ülkesini tamamen hızlı bir şekilde terk ederek, diğer bir ülkenin sınırından hiçbir yasal yol veya resmi iletişim kurmadan ülkeye giren kişidir. Çoğunlukla sığınmacı statüsünde olanların kitlesel olarak hareket ettiği gözlenmektedir. Dolayısı ile, diğer ülkeye sınır ihlali yaparak geçen sığınmacılara geçtiği ülke resmi makamlarınca genellikle bir barınma yeri gösterme, barınma kampına yerleştirme gibi çalışmalar neticesinde, yaşamını asgari düzeyde devam ettirebilecekleri alanlar sağlanmaktadır. Bu durum, sığınmacının sığındığı ülke uyruğundaki vatandaşların güvenliğini de sağlamanın bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Birleşmiş Milletler üyesi olarak, ülke dışından gelen, savaş veya diğer nedenlerle hayati tehlike yaşamakta olup, ülkeye sığınan her bireye, uluslararası Mülteciler Yüksek Konseyi kararları gereğince mülteci olup, olmadığını araştırıp, onları başka ülkelere yerleştirmek üzere bilgi ve belge sağlamaktadır. Ayrıca, sığınmacılar Türkiye’de sadece İçişleri Bakanlığının belirlediği illerde kalabilmektedir. Bu iller “uydu kentler” diye ifade edilmektedir. Bu illerin sayısı en son 28’e yükselmiştir. Bu iller: Konya, Isparta, Eskişehir, Bilecik, Gaziantep, Van, Kayseri, Nevşehir, Niğde, Aksaray, Afyon, İzmir, Kütahya, Kahramanmaraş, Hatay, Çankırı, Yozgat, Burdur, Tokat, Şırnak, Ağrı, Sivas,

¹² Bakırtaş, Tahsin, Küresel, Gelişme Modelinde Uluslararası Göç Olgusu ve Yansımaları, Alternatif Politika, c.4,sy.2, 2012,s.232-242.

Amasya, Karaman, Kırşehir, Kırıkkale, Hakkâri ve Kastamonu'dur. Sığınmacılar ancak polis izniyle bu illerden ayrılabilirler¹³.

2. Sığınma Hakkı

Sığınma hakkı, hukuk sözlüklerinde, “kendi ülkesinde bir suç nedeniyle soruşturma ya da kovuşturma ile karşılaşan bir kimseye yabancı bir devletin tanıdığı oturma hakkı”; politik amaçlarla yasal takibattan (kovuşturmadan) kurtulmak için başka bir ülkeye sığınma hakkı; bir ülke vatandaşlarının işledikleri siyasi suçtan dolayı takibattan kurtulmak için bir başka ülkeye iltica etmesi” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁴. Sığınma hakkının uluslararası kabul görmüş hukuki tanımı kısaca şu şekilde ifade edilebilir. “*Genellikle siyasal bir eyleminden dolayı kovuşturmadan ve mahkûmiyetten kurtulmak gaye veya maksadıyla, uyruğu olduğu ülkenin ulusal sınırlarından çıkararak kendisine muhafaza sağlayacağını bildiği veya önceden araştırması sonucunda iltica edebileceğini düşündüğü yabancı bir ülkeye kaçma ya da yabancı ülkedeyken ülkesine geri verilmemeyi isteme hakkı*”dır¹⁵.

Sığınmacı, kavram olarak insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. İnsanlar eski çağlarda tapınaklarda, kutsal yerlerde ve ibadethanelerde mal, can ve ırzlarını güvende tutmaktaydılar. Oralarda insanlara bu güvenceyi veren ise dini ritüelleriydi. Bu bağlamda kutsal kitapların tamamında sığınmacılardan bahsedilmektedir. Ortaçağda sığınma hakkının kökenine Latince ve Yunancada rastlıyoruz. “*asylia*” masuniyet, kişisel dokunulmazlık (inviolability) sağlanan yer anlamına gelmektedir. Eski Yunan’da dokunulmazlık, zorunlu olarak kendi devletinden başka devletlere çeşitli amaçlarla giden kişilere bir nezaket kuralı olarak (comity) tanınmıştır. Söz konusu dokunulmazlık “*asylla biera*” olarak isimlendirilen bazı yerlerin adı olarak kullanılmıştır. Kendisini izleyenlerden korunma gereksinimi olan kişiler bu alana girdiklerinde (hiketeia) yardım talep edebilirdi. Sığınmacı kelimesinin etimolojik kökeninde ise “*Asyl*” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Kavram Yunanca “*asylos*”

¹³ Bakırtaş, s.250.

¹⁴ Özcan, s.120.

¹⁵ Özkan, Işıl, Göç, İltica ve Sığınma Hakkı, Seçkin Yayın, Ankara, 2013, s.151.

veya “asylon” kelimesinden gelmekte olup, kişinin takibat karşısında koruma bulduğu bir yer veya mekanı ifade etmektedir¹⁶.

Haklar alanı veya kategorisinde, kişi hakları ve siyasi haklar “birinci kuşak haklar”, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar “ikinci kuşak haklar”, gelişim ve diğer dayanışma vb. haklar “üçüncü kuşak haklar” olarak anılmaktadır. Ancak, sığınma hakkının bu sayılan kuşaklar alanında birçok hak ile kesiştiği, onun bu kategorizasyonda herhangi birisi içerisinde sınıflandırılmasının güç olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar alt kategorilerden hangisine girdiği hakkında tartışmalar bulunmakla birlikte sığınma hakkı, çoğu zaman birinci kuşak haklar kapsamında değerlendirilmektedir. Sığınma hakkının birinci kuşak haklar kategorisine dahil edilmesinin nedeni, bu hakkın hayata geçirilmesinde kabul eden devletin aktif katılımını ve kaynak sağlamasını gerektiren ekonomik, toplumsal ve siyasi yönden bir çok yükümlülük içeriyor olmasıdır. Sığınma hakkı ilerlemenin motoru niteliğindeki eğitim hakkı gibi bazı hakların tanınmasını içermekle beraber, uluslararası birçok sözleşmede belirtildiği üzere mültecilere insan onuruna yakışır bir yaşam standardı oluşturmaktır. Bu amaca hizmet etmek için aşağıda sayacağımız sözleşme ve protokoller yürürlüğe konulmuştur. Bunları şu şekilde sıralayabilmek mümkündür.

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
- Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması
- Ayrımcılığa Karşı Sözleşme
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslar arası Sözleşme
- Avrupa Sosyal Şartı
- Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme
- Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı
- Kopenhag Belgesi
- Maastricht Anlaşması

¹⁶ Ejder, Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Yetkin yayınları, Ankara 2005, s.1094.

D. Yasal Sığınmacılık veya Mültecilik Hakkında Uluslararası Hak ve Ödevler

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin on dördüncü ilkesinde şu ifadeler bulunmaktadır; “Herkes kötülük karşısında diğer devletlere iltica etme isteğinde bulunma ve iltica hakkından faydalanma hakkına sahiptir.”¹⁷ Gerçekten politik özelliği olmayan suçlardan ya da BM'nin hedef ve ilkelerine ters faaliyetlerden meydana gelen kovuşturma halinde bu haktan yararlanılamaz¹⁸. BM içeriğinde 1946 senesinde insan haklarının ilerletilmesi için tesis edilen BM İnsan Hakları Komisyonunca yazılan 1951 tarihli Mültecilerin Statülerine İlişkin Birleşmiş Milletler Antlaşması ile mültecilere tatbik edilecek yöntemlerin minimum ölçütleri belirlenmiştir. Bu düzenleme ile aynı zamanda sığınmacıların iş ve refah hakları kimlik kartı, gezi vesikaları, vergi yükünün tatbik edilebilirliği ve tekraren yerleşme hedefiyle onaylandıkları diğer bir devlete mevcudiyetlerini aktarabilme hakları düzenlenmiştir.

Sözleşme, iltica edenlerin sınır dışı edilmelerini veya mecburen geri gönderilmelerini men etmiştir. Sözleşmenin otuz üçüncü maddesinde “antlaşmaya tarafgir olan hiçbir ülke bir ilticacıya veya sığınmacıya, ırksal, dinsel, uyruğu nedeniyle, belirli bir toplumsal kesime bağlı ya da politik düşüncelerinden ötürü yaşamı veya hürriyetini tehdit edecek olan devletlerin hudutlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermemek veya iade etmemek konusunda güvence verir” şeklinde bir düzenleme mevcuttur. İltica edenlerin, Statülerine İlişkin BM Sözleşmesi'nin diğer kaideleriye, mahkeme, eğitim, emniyet, barındırma ve hareket hürriyeti türünden haklar ile alakalıdır. 1950'li senelerin bitiminde ve 1960'lar süresince bilhassa Afrika da yeni iltica olayları meydana gelmiştir. Bu durum 1951 yılındaki adı geçen sözleşmenin kısıtlı bir süre içerisinde muhafazasını mümkün kıldığından 1967 Protokolü ile sözleşmenin tatbik edilmesi 01.01.1951 yılından sonra meydana gelen vakaları da kapsayacak şekilde, bu tarihten sonra ilticacı olan kişilerin barındırılmasını da kapsam içerisine alacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Uluslararası hukuk sahasındaki diğer önemli sözleşmeler, Savaş Zamanında

¹⁷ Çavuşoğlu, Naz, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları, Su Yayınları, İstanbul 2001,s.76.

¹⁸ Abadan, Unat, Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Uluslar Ötesi Yurttaşlığa, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002,s.12.

Sivillerin Korunmasına Dair Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, Yurtsuz Şahısların Statüsüne İlişkin 1954 Sözleşmesi, Yurtsuzluğun Azaltılmasına İlişkin 1961 Sözleşmesi ile 1967 BM Devlete Sığınmayla İlişkin Bildirisi şeklinde sayılabilir¹⁹.

E. Devletlerin Sığınmacı Kabulü Zorunluluğu

Mülteci ile sığınmacı terimleri bilhassa II. Cihan Harbi'nin ardından meydana gelmiş, bu zamandan sonra iltica edenlerin insan hakları bağlamında haklarının, hürriyetlerinin muhafaza edilmesinin ehemmiyetinin üzerinde durmaya başlanmıştır. İltica edenler sığınma isteğiyle geldikleri devlette insani temel şartlara yani minimum emniyet, barınma, beslenme, öğrenim, sıhhat, çalışma türünden haklara sahip bulunmalıdır. Uluslararası İnsan Hakları ve Cenevre Sözleşmesinin ilgili yönetmeliğiyle ve 1967 protokolüyle uyumlu şekilde Türkiye de sınırlarına gelen ecebilere tatbik edilecek yöntem ve esaslarla yetkili kurumlar tespit edilmiştir. Daha sonra 1967 protokolünün tatbik edilmesi, 1951 senesinin ilk gününden sonra meydana gelen vakalardan dolayı iltica talebinde bulunan kişileri de içine alacak şekilde genişletilmiştir²⁰.

Antlaşma iltica edenlerin hudut dışı edilmelerini veya mecburi geri gönderilmeleri de men etmiştir. Antlaşmanın otuz üçüncü ilkesinde, sözleşmeyi imzalayan hiçbir ülke bir ilticacıyı, ırksal, dinsel, uyruk, belirli bir toplumsal kesime bağlılığı ya da politik düşüncelerinden ötürü yaşamı veya hürriyeti tehdit altında bulunacak devletlerin hudutlarına her hangi bir surette geri vermemeyi ya da iade etmemeyi güvence altına alır denilmektedir.

Türkiye'de konu ile ilgili hazırlanmış hukuk alanında güncel gelişmelerle uyumlu, Avrupa Birliği hukuki içeriği dahilinde farklılıklar hayata geçiriliyor olsa da bütün diğer hukuksal alanlarda olduğu gibi bu alanda da şahısların mevzubahis değişiklikleri içselleştirmesi şarttır. İlticacıların geldikleri ülkeye alışmaya çalışması, o devletin kültürüne uyması, lisanlarını, geleneklerini öğrenmesi gibi ev sahibi devlet yurttaşlarının da iltica edenleri kabul etmesi, dışlamaması, ötekileştirilmemesi

¹⁹ Akçadağ, Emine, Yasa Dış Göç ve Türkiye, Bilgesam, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 42, İstanbul 2012,s.176

²⁰Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1967 protokolü Hukuki Düzenlemeleri s.7.

önemli bir şarttır. Zira hiç bir birey kanun dışı değildir. Demokratik ülkelerde yabancılara toplumun üyesi olabilme olanağı verilmeli ve insan haklarıyla uyumlu düzenlemeler hayata geçirilerek demokratik halk bu düzenlemeler doğrultusunda kendini örgütlemelidir²¹. Etnik temizlik veya soykırım hallerinde uluslararası birlik ve Birleşmiş Milletler örgütüne üye ülkelerin sığınmacı veya mülteci kabul etme sorumluluğu vardır.

Kalıcı olmayan koruma konumu, devlete mülteciyi kabul etme konusunda kolaylık vermekle beraber, kabul edilenlerin daha sonra barınma, beslenme, sağlık vb. türünden temel barınma problemlerinin ne şekilde çözülebileceğiyle alakalı çözümler üretememelerine de neden olmaktadır. Bundan dolayı düzenli kamplara kabul edilenler dışında, örneğin Suriyeli ilticacıların, şimdi Türkiye'nin her yerinde tamamen korumadan yoksun şekilde bulunuşları önlenememiştir²².

Ülkeler temelinden bir başka mühim mevzuu kabul eden ya da ev sahibi devletin yurttaşları ile iltica edenler arasındaki ilişkidir. Örneğin Türkiye'de Suriye krizinin ilk dönemlerinde çatışmadan kaçarak Türkiye'ye iltica edenlere konuk gözüyle bakılmış, bu durumda ev sahibi devlet yurttaşları arasında harp bitince iltica eden Suriyelilerin kendi devletlerine avdet edebilecekleri düşüncesi meydana gelmişti. Fakat şimdiye değin Suriyeli sığınmacıların devletlerine avdet edecekleriyle ilgili bir bulgu mevcut değildir. Tersine bunlar Türkiye'nin her yerine sürekli yayıldıklarına, sayılarının yükselmesine ve ikamet ettiklerine şahit olunmaktadır. Bu şekilde mültecilerin yayılması Türk vatandaşları arasında yabancı düşmanlığını körükleyen bir durum ortaya çıkarmaktadır. Suriyeli göçmenlerin çokça bulunduğu mevkilerde sığınmacı bireylere yapılan saldırılar, hak ihlalleri bağlamında yalnızca ülkenin değil aynı anda toplunum aşırı tepkili bir duruma gelebileceğiyle alakalı işaretler barındırılmaktadır.

Devletlerin böylesi bir durum karşısında konuya bir güvenlik sorunu şeklinde yaklaşması haricinde bugüne değin yaptığı bir çözüm mevcut da değildir. Tersine iltica edenlerin Geçici Koruma Yönetmeliği dahilinde kaydedilmeleri, geçici

²¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, md.116, s.229.

²² Ekşi, s.33.

kimliklerinin çıkarılarak her türlü sosyal haklardan, öğrenim, çalışma ve sıhhi haklarından yararlanmaları türünden devlet tarafından sosyal destek vb. tabii tutulmaları, yerleşikleşme konusunda özendirici bir rol üstlenmekle beraber, diğer ülkelerde görüldüğü üzere, Türkiye’de Suriyelilerin hükümet tarafından muhafaza edildiğine ve kendilerinin faydalanamadığı imkanlardan faydalanıldığıyla alakalı yanlış bir düşüncenin oluşmasına da temel oluşturmuştur. Dolayısı ile yeryüzünde sığınmacı alan devletlerde meydana gelen ve yabancı düşmanlığından beslenen problemlerin pek yakında Türkiye açısından da gündemde olacağına işaretir.

Yukarıdaki sorunlar bize şunu anlatmaktadır; yalnızca yasalarla yapılan düzenlemelerin iltica edenler açısından gerçek manada o devlete kabul edilmelerini, ev sahibi devlette rahat bir biçimde sair yurttaşlar ile uyumlu şekilde hayatını devam ettirmelerini gerçekleştirmeye yetmez. Bunun için her şeyden ehemmiyetlisi, iltica edenlere münasip toplumsal ve mali şartların uygulanması veya verilmesi şarttır.

F. Ülkelerin Göçmen ve Mülteci Statüsündeki Bireyleri Kabul Etmede Bağımsız Davranabilme Hakkı

Uluslararası hakların asıl nesnesi ülkeler olmak ile beraber, tarihsel zamanda yaşanan gelişmeler yeni uluslararası hakların oluşmasını ve bireylerin de uluslararası hukukun bir süjesi haline gelmesini sağlamıştır. Mülteciler ile ilgili uluslararası örgütlerden en önemlileri BM, AB ve bunun gibi sosyal ve ekonomik entegrasyon topluluklarıdır²³. Kişilerin uluslararası hakların nesnesi olup olmadığı tartışması batıda ilk kez Hitler taraftarlarının uygulanan baskılar neticesinde Almanya’dan ülkeden kaçan politik ilticacılar mevzusunda ortaya çıkmıştır. Gerçek kişilerin milletlerarası hakların nesnesi şeklinde onaylanıp onaylanmayacağı üstüne tam bir uzlaşma olmamak ile beraber artık kişilerin ve milletlerin belirli şartlar içinde uluslararası hakların bir nesnesi bulunabileceği, taraf ehliyetine sahip bulunabileceği onaylanmaktadır.

Uluslararası anlaşmaların oluşmasında uluslararası yapılageliş kaidelerinin ve ülkeler içinde gerçekleşen sözleşmelerde gerçek kişilere yapılan atıfların çok tesiri

²³Çalık, Ceyhan, İltica ve Göç Meselesi, Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, c.23, sy.1, 2015, s.119.

mevcuttur²⁴. Uluslararası hakların ana hedefinin kişi hukukunu muhafaza etmek olduğu bir realitedir. Bilhassa savaş anlarında yaşanacak göç dalgalarının sonucu olarak ortaya çıkan yeni durumda kişilerin hukukunun ihlal edilmemesi için bu sığınmacı gruplarının muhafazası ehemmiyet arz etmektedir. Burada ülkeler, aralarında gerçekleştirdikleri anlaşmalarda kimi topluluk kesimlerini muhafaza etmeyle alakalı önlemleri kabul ederek gerçek kişilerin uluslararası hakların objesi olabileceğini dolaylı yollardan kabul etmişlerdir. Saydıklarımızın en ehemmiyetlilerini azınlıklar, iltica edenler sığınanlar ile vatansızlar oluşturmaktadır.

Uluslararası koruma statüsünün tespiti, genellikle sığınılan ülke yetkili makamları tarafından yapılmaktadır. Ancak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin de statü tespit yetkisi bulunduğundan dolayı bazı hallerde bu yetkisini kullandığı görülmektedir. Yetkili makamlar bu tespiti iç hukuk ve o devlet açısından bağlayıcı bulunan uluslararası düzenlemeler çerçevesinde yapacaktır. Sığınma talebinde bulunan kişinin uluslararası koruma statüsü belirlendikten sonra, sığınılan devletin ulusal ve uluslararası yükümlülükleri başlayacak, sığınma talebinde bulunan kişi de bu statüden doğan haklarını sığınılan devlete karşı ileri sürme hakkına haiz bulunacaktır. Burada konumu tespit etme faaliyetinin gönderen değil kabul eden devlet veya BMMYK statüsünde bir kuruluş olduğu ifade edilmektedir²⁵.

Çok az kişi, genellikle Mülteci Sözleşmesi olarak anılan, mültecilerin statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin arkasındaki temel fikre itiraz eder: Zulümden kaçan kişilere güvenli bir sığınak sağlanmalıdır. Ne var ki, korumayı kimin sağlayacağı konusunda büyük bir anlaşmazlık vardır. "Güvenli üçüncü ülke" veya "güvenli sığınma ülkesi" kavramları, sığınmacıların kendi seçtikleri bir yere gidebilmelerine değil, koruma bulabilecekleri ilk ülkeye vardıklarında koruma talep etmeleri gerektiğine işaret eder²⁶.

²⁴Acer, Yücel-Kaya, İbrahim Uluslararası Hukuk, Ankara 2013, s.112.

²⁵Kolukıncı, Suat, "Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme", Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy.8,2009,s.11-20

²⁶Topçuoğlu, Reyhan, Düzensiz Göç, Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği, Küreselleşme Çağında Göç, İstanbul 2012,s.108

Bir ülkenin güvenli sığınma ülkesi sayılması için iki temel şart vardır: Ülkenin gerçek anlamda etkin koruma sağlaması ve o ülkede, kişilerin hayatlarına veya özgürlüklerine tehdit oluşturabilecek menşe ülkeye veya bir başka ülkeye gönderilme riski bulunmamasıdır. Bu koşul *nonrefoulement*, yani geri göndermeme yükümlüğü olarak bilinir. Hukuki terimlerle izah etmek gerekirse, etkin koruma, söz konusu ülkenin uygulamada Mülteci Sözleşmesi'nde belirtilen haklara uygun davranması, temel insan haklarına saygı göstermesi ve yeterli bir hayat standardını ve “kalıcı çözüm” olarak bilinen uzun vadedeki olasılıkları karşılamak ve sağlamak için gerekli adımları atması anlamına gelir²⁷.

AB hukuku ancak şu şartların sağlanması durumunda sığınmacıların “güvenli üçüncü ülkeye” geri gönderilmelerine izin verir: Ev sahibi ülkenin geri göndermeme ilkesine uyması; ülkenin kişileri işkence ya da zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muameleye uğrama riskinin olduğu ülkelere geri göndermemesi veya iade etmemesi; sığınmacının yaşamına ve özgürlüklerine yönelik herhangi bir tehditle karşı karşıya kalmaması, sığınmacının iltica başvurusunda bulunabilmesi ve mülteci statüsünün tanınması durumunda Mülteci Sözleşmesi'nin sağladığı tüm korumalardan faydalanabilmesidir²⁸.

Geri gönderme konusundaki Mülteci Sözleşme ilkesi, “güvenli menşe ülke” kavramından farklıdır. “Güvenli menşe ülke”, özündeki fikir itibarıyla, gerçek anlamda korunma ihtiyacı duyulmasına sebep oluşturacak şiddet veya zulüm ortamının yaşanmadığı ülkeleri işaret ve kast eder. Hukukun izin verdiği ölçüde bu ülkelerde ve kabul edilen temel değerler göz önüne alınarak, sığınma başvurularına bakan hâkimler bu özelliklere sahip ülkelerin vatandaşlarını, reddedeceği varsayımıyla incelerler. Bu vakalarda genellikle, daha az güvenlik tedbirleri ve asgari itiraz hakkı olan hızlandırılmış prosedürler uygulanır. Bu prosedür, uygulayan ülkeler tarafından büyük ihtimalle reddedilecek olan başvuruları hızlandırmanın ve iltica sistemlerinde birikme olmamasını veya işlem miktarının azalmasını sağlamanın bir yolu olduğu gerekçesine dayandırılıyor.

²⁷ Yalçın, Cemal, Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara 2004, s.77.

²⁸ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Protokolü, Göçmenlere Yönelik Hukuki Düzenleme, md.8, s.32.

Mevcut uluslararası koruma kavramı adım adım genişleyerek bugün bir dizi kurumsal yapıyı ilgilendiren ve yasal prosedürleri içeren bir yapıya dönüşmektedir. Mültecileri korumak ve onların sorunlarına kalıcı çözüm aramak, Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin iki ana işlevidir. Uluslararası korumanın temel olarak görevi, kişilere sığınma hakkı arama süresince yardımda bulunmayı, yasal danışma ve yardım sağlamayı, mültecilerin fiziksel güvenliği için düzenlemeler yapmayı, gönüllü olarak kendi ülkelerine geri dönmeyi teşvik etme ve bu konuda onları destekleme ve yeniden yerleştirme konusunda mültecilere yardımcı olmayı kapsar (BMMYK Tüzüğü'nün 8. maddesi).

Uluslararası koruma işlevi yasal bir zemine sahiptir ve uygulaması Yüksek Komiserlik için zorunludur. Bu anlamda ayrı bir hak olarak tanımlanmasa da koruma hakkı, özellikle geri göndermeme ilkesi, 1951 Sözleşmesi'nde ve sözleşmenin temel hükümlerinde kesin olarak belirtilmektedir.

Buna ek olarak, bir çok ülke tarafından tanınmakta olan çok sayıdaki insan hakkına ilişkin uluslararası antlaşmalar doğrudan doğruya mültecilere de uygulanabilir. Zira bu antlaşmalarla bazı insan hakları vatandaş olup olmadığına bakılmaksızın sırf insan olması sebebiyle vatandaş olmasa bile herkes tarafından talep edilebilir. Bunlar, yaşama hakkı, işkence ve kötü muameleden korunma hakkı, vatandaşlık hakkı, hareket özgürlüğü hakkı, ülkeyi terk etme ve özellikle sözleşmelerde aksine bir hüküm yoksa ülkeye geri dönme hakkı ve zorla geri gönderilmeme hakkıdır.

Bu haklar, vatandaş ve vatandaş olmayan herkesi kapsayacak şekilde, Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, Uluslararası Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmelerinde onaylanmıştır²⁹.

• Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez³⁰ (Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, madde 9)

²⁹ Çavuşoğlu, s.41.

³⁰ Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, s.13.

- Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır. (Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, madde 14)

- Herkesin bir ülkenin yurttaşı olmaya hakkı vardır. (Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, madde 15)

- Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır. (Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, madde 13; Uluslararası Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi, madde 12)

Bütün bunlara istinaden ülkelerin mülteci, göçmen veya sığınmacı kabul etmeme veya sınırlı sayıda kabul hakkı da vardır ve bu hak ayrı ve saklı tutulabilmektedir. Örneğin Türkiye AB dışında Asya'dan gelebilecek sığınmacı talebine karşı jeopolitik ve ülkenin sosyal durumundan dolayı mülteci kabul edemeyeceğini 1951 Cenevre Sözleşmesinde koymuş olduğu şerh ile belirtmiştir. Dolayısı ile Türkiye Cumhuriyeti 2000 li yıllara kadar AB dışından gelebilecek mülteci veya sığınmacılara karşı katı bir tutum sergilemekteydi.

G. Düzensiz Göç, Ülkelerin Göçleri Denetim Altına Alma İstekleri ve Göçmen Konusundaki Politikalar

Dünyada yaşanan savaşlar, adaletsiz gelir dağılımı ve insanların daha huzurlu bir yerde yaşama isteği olduğu sürece göçler gündemimizdeki yerini korumaya devam edecek, araştırma yapma ve bilgi üretme gerekliliği de hep olacaktır. Birleşmiş Milletler 2015 Göç Raporuna göre dünya genelinde uluslararası göçmen sayısı her geçen gün artmaktadır. 2000 yılında 173 milyon olan göçmen sayısı, 2010'da 222 milyona, 2015'te 244 milyona ulaşmıştır. Uluslararası Göç Örgütü rakamlarına göre, iç göçlerle birlikte günümüzde her yedi kişiden birisi göçmen durumundadır³¹.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 2014 yılı sonunda ortaya koyduğu bilgiler doğrultusunda, dünyada mecburen veya zorla yerinden

³¹ Özsöz, Mahmut, Avrupa Parlamentosu Seçimlerinin İlkleri İKV değerlendirme Notu, 2014;42.

ettirilmiş kişilerin adedi 60 milyonu aşmıştır. Adı geçen rakam II. Cihan Harbinden itibaren maksimum veri değerini anlatmaktadır. Yukarıdakilerden 19.500.000 ilticacı, 1.800.000 ilticacı, 38.200.000' ise devlet içerisinde kovulmuş şahıslardan oluşmaktadır³².

Bütün saydıklarımızla birlikte 1990 lardan itibaren Dünya'da ortak bir göç politikası belirlenmeye başlanmıştır. Bu politikanın en belirleyici adımı ise, 15 Haziran 1990 yılında imzalanan Dublin sözleşmesidir. Bu sözleşmenin en önemli maddesi ikinci kısımda belirtilen AB sınırlarından geçen düzensiz göçmenlerin sığınma başvurusunu ilk giriş yaptıkları ülkenin değerlendirmesini ön gören 5. maddesidir³³. AB'ye deniz yolu ile gelen göçmenlerin % 99'u İtalya ve Yunanistan üzerinden gelmektedir. Bu sözleşmeye göre, bu iki ülke, AB'nin bütün düzensiz göçmen külfetini üstlenmek durumundadır. Maddi külfeti yanında, sayıları yüz binlerle ifade edilen mülteci ve sığınmacıların yarattığı kargaşa İtalya ve Yunanistan Kamuoyunda büyük tepki çekmektedir. Bu iki ülke yöneticileri, kamuoyu ve siyasi partilerin de baskılarıyla AB ülkelerini sorumluluğu paylaşmaya çağırılmaktadır³⁴.

Sığınmacıların ilk geldikleri ülkede iltica başvurusu yapmasını öngören Dublin Sözleşmesi'nin ardından AB, bir sığınmacının başka bir ülkede iltica başvurusu yapıp yapmadığını kontrol edebilmek için ortak bir sistem kurulmasını kararlaştırmıştır. 1991'de AB ülkelerinin ilgili bakanları, iltica başvurusu yapanların parmak izlerinin alınarak, ortak bir sistem tarafından takibine karar vermişlerdir. Bu sistem, 2000 yılında Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanıma Sistemi(EURODAC) adıyla kurulmuştur³⁵.

Düzensiz göçün artmasıyla, bu göçü denetim altına almak isteyen ülkelerin politikalarında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Öncelikle son 10 yılda göç bir sorun ve tehdit olarak görülmeye başlanmış, denetim mekanizmaları da

³² Sirkeci, İbrahim, Göç ve Türkiye Migration Letters, c.9, 2012, s.302.

³³Kınık, Kerem, "Göç, Sürgün ve İltica", Hayat Sağlık Dergisi, s.38, <http://hayatsaglik.org/anasayfa/wp-content/uploads/G%C3%B6%C3%A7-S%C3%BCrg%C3%BCn-ve-%C4%B0ltica.pdf>, Erişim Tarihi: 14.12.2018.

³⁴ Sayın, Ömer, "Gezegeneimizin Küreselleşmesi", Sosyoloji Dergisi, sy.8-9, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2001.

³⁵ Ersoy, Ömer, AB'nin Göç ve İltica Politikasındaki Yeni Aracı, EURODAC. Çağın Polisi Dergisi, 2002, s.20.

otomatikman güvenlikçi bir program ve yasal düzenlemeler üzerine inşa edilmeye başlanmıştır. Özellikle 11 Eylül 2001 den sonra başlayan, Mart 2004 Madrid, Temmuz 2005 Londra, Mart 2012 de Fransa Toulouse, Ocak 2015 Paris Charlie Hebdo, Kasım 2015 Paris ve Temmuz 2016 Nice'teki Bastille Günü, vb. yaşanan terör eylemlerine bu ülkelerdeki göçmenlerin de karışmış olması, göçmenlere olan güvensizliği iyice artırmıştır³⁶.

Avrupa yasa dışı göç akınlarına karşı çok sert tedbirler almaya çalışırken sınırların ötesinde bunları engellemeyi amaçlamakta ve başka bir tedbir olarak da geri kabul anlaşmalarını hayata geçirmeye çalışmaktadır. Bunun için uluslararası sözleşmeden doğan mülteci haklarını tam anlamıyla uygulayan ülkelerle yapmış olduğu geri kabul anlaşmaları sayesinde uluslararası korunmaya muhtaç mülteci ve sığınmacılar, AB'ye ulaşmadan bu ülkelerdeki göçmen bürolarına başvuru yapabilecek ve koruma altına alınabileceklerdir. Türkiye'de AB ile geri kabul ve vize serbestisi imzalayan ülkelerden birisidir. Bütün bunlar Kale Avrupa'sı diye tabir edilen AB'nin dış sınırları olarak belirtilen sınırlarını güvenceye almayı amaçlamaktadır. AB'de adı "güvenli üçüncü ülkeler" adı ile tanımlanmaktadır.

AB mültecilerin birlik ülkelerine yerleştirilmesinin yerine, vize ve sınır politikaları gereği, üçüncü ülkelerle geri kabul anlaşmaları, AB sınırları dışında tampon bölgeler kurularak mültecilerin o ülkelerde kalmaya ve barınmaya yönlendirilmesi ile o ülkelerde mültecilerin bakımı için para göndererek onlara mali destek sağlamak gibi tedbirlerle, sığınmacı, mülteci veya göçmenleri AB dışına iterek, AB kalesi diye tabir edilen dış sınırlarını korumak için de, bu üçüncü dünya diye ifade ettikleri ülkeleri politikaları doğrultusunda kullanmaktadırlar³⁷.

³⁶ Öner, Şirin, Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar, İstanbul 2012, s.22.

³⁷ Laçiner, Sedat ve Diğerleri, Türkiyeli Avrupa, Türkiye'nin AB Üyeliğinin Birliğe Olası etkileri, İstanbul 2012, s.51.

II. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER VE SIĞINMACILARA TANINAN HAKLAR

A. Göçmen ve Mülteci, Sığınmacı Kabulünün Tarihsel Özeti

Dünya kurulduğundan beri insanlar ekonomik, sosyal veya güvenlik gibi sebeplerden dolayı buldukları yerleşim yerlerini değiştirmektedirler. İnsanların yaşadığı yeri değiştirmesi kimi zaman müreffeh bir hayat için gönüllü olarak gerçekleşirken, kimi zaman ise iç çatışma ve savaşlar siyasi baskılar ve benzeri gibi kaygılarla zorunlu olarak yapılmaktadır.

Dinamik bir olgu olan göç denetlenmesi ve sınırlanması gereken önemli bir güvenlik sorunu olarak algılanmakta, yasal ve yasal olmayan göç gibi temel kategorilere ayrılarak, ülkeler arasındaki sosyal hareketlilik bir biçimde kontrol edilmek istenmektedir. Bu hareketlilik, hem göç veren, hem de göç alan ülkenin sosyo-ekonomik yapısını yeniden şekillendirmekte, hem olumlu hem de olumsuz olarak değerlendirilen sonuçlarıyla ulus devletin sınırlarını aşan bir boyuta ulaşmaktadır³⁸.

Küreselleşmenin dünyayı daha fazla birbirine bağlaması ve yakınlaştırması ile göç hareketleri, zengin-yoksul, kuzey-güney, merkez-çevre gibi bütün ülkeleri ilgilendiren bir boyut kazanmıştır. Dünya üzerinde mal ve hizmetlerin dolaşımı hızlanmış, ulusal sınırlar yavaş yavaş anlamlarını yitirmeye başlamıştır. Dünya tek bir küresel pazar haline gelmiştir. Bu küresel pazarlarda ülkeler arasındaki emek, iş ve para gibi maddi olgular kadar güvenlik, refah, demokrasi ve insan hakları gibi konulardaki bütün dengesizlikler küresel göç dalgaları ile dengelenmeye çalışılmaktadır³⁹.

Küreselleşmenin tarihini kapitalizm ile başlatmak mümkündür. Bireyler (işgücü) hizmet ve ürünler, küreselleşme ve kapitalizm ile birlikte ulusal sınırları aşarak dolaşıma girmiştir. Kapitalizm bütün dünyayı bir pazar olarak görürken, küreselleşen dünyada insanlar, bazı şartları yerine getirerek vatandaşı oldukları veya

³⁸ Topçuoğlu, s.501.

³⁹ Kolukırık, s.12.

doğdukları ülkenin dışında, farklı bir ülkede iş gücüne katılabilmektedir. Yeni ulaşım ve iletişim imkânları birey, hizmet ve malların tüm dünyada sınırsız bir biçimde dolaşımını mümkün kılmıştır⁴⁰.

Tarihsel olarak göç süreci, köle ticareti sömürgecilik akımları, ulus devletlerin sınırlarının çizilmesi, mübadeleler, misafir işçilik gibi değişik biçimlerde, devletlerin ve küresel sermayenin çıkarları doğrultusunda toplulukları sürüklemesi ile devam ede gelmiştir.

Avrupa ülkeleri, hem kolonileşme dönemi ile dış göçleri, hem de sanayileşme ile birlikte iç göçleri yaşarken, bunları en şiddetli biçimde yaşamış ve batı toplumları tamamen göç süreçleri sonucunda şekillenmiştir diyebiliriz.

Batı ülkelerinde Sanayi Devrimi ile birlikte büyük bir toplumsal dönüşüm yaşanmış, toplumsal ilişkiler ve kurumlar yeniden tanımlanmıştır. Özellikle devrimin başladığı İngiltere’de önce kısa mesafeli kırsal göçlerle, ardından İngiliz kolonisi ülkelerden uzak mesafeli göçlerle sanayi kentlerinin nüfusları çok hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Sadece 18. yy ikinci yarısında Britanya adalarından ve kolonilerden İngiltere’deki sanayi kentlerine bir milyondan fazla kişi göç etmiştir⁴¹. Giddens’a göre yaşanan bu yapısal dönüşüm iş gücünün tarım sektöründen ve kırsal alandan kısa sayılabilecek bir sürede sanayi sektörüne kayması, sanayi toplumlarında yaşanan toplumsal dönüşümlerin en önemlisi ve en köklüsüdür⁴². Çünkü iş gücünün sanayi üretiminde yoğunlaşması, üretim ilişkilerinin değişmesi, aynı zamanda kentleşmeyi de beraberinde getirmiştir⁴³.

Küreselleşme süreci ile başlayan göç hareketlerinin yıllar içindeki gelişimlerine göre temel olarak 3 dönem ve 6 farklı kategoride ele alabiliriz⁴⁴. Kabaca, küresel göç dalgaları dikkate alınarak oluşturulan bu kategorilere göre küresel göç hareketlerinin kısa tarihi şu şekilde sıralanıp, sınıflandırılabilir;

⁴⁰ Odman, Tevfik, Mülteci Hukuku, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara 1995, s.190.

⁴¹ Rauhut, D., Adam Smith on Immigration, Migration Letters, Valime, London 2010, s.105-113.

⁴² Yaman, Ömer, Miraç, “Apaçhi Gençlik”, II. Baskı Açılım Kitap, İstanbul 2013, s.21.

⁴³ Özkan, s.281.

⁴⁴ Abadan, s.122.

a). I. Dünya Savaşına kadar olan dönem; (1871-1914)

- Avrupalıların Dışarıya Göçleri

- Sömürge Ülkelerinden Göçler

b). İki Dünya Savaşı Arası Dönem; (1914-1946)

- Ulus Devletleşme Sonrası Göçler

c). II. Dünya Savaşı Sonrası Dönem (1946-1992)

- Sömürgecilik Sonrası Göçler

- İşgücü Göçleri

- Soğuk Savaş Sonrası Göçler.

B. 1951 Tarihinde Yapılan Mültecilerin Hukukî Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi

2. Cihan Harbi'nden sonra meydana gelen sıkıntılar neticesi pek çok kişi memleketini bırakıp, başka devletlere gitmek durumunda kalmıştır. Bilhassa Avrupa devletleri başta bulunmak üzere bu göçlerden toplumsal, nüfussal, mali ve parasal yönlerden önemli bir şekilde etkilenmişlerdir. Bu ülkeler bu etkilerden korunmak için bazı hukuki düzenlemelere gitme gereksinimi duymuşlardır. Bu ülkeler tarafından yapılan ulusal hukuki ıslahatların yeterince iyi olmayacağının farkına varılması üzerine hukuksal düzenlemeleri uluslararası boyuta taşımışlardır. Dolayısıyla büyük göçlerle yüz yüze gelen ülkelerce Cenevre'de mültecilerin ve yurtsuz insanların statüsüyle ilgili Birleşmiş Milletler Konferansı tertip edilmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin tesis edilmesinden sonra mülteci konumunu hak etmeyle alakalı koşulların ve mülteci olmayı hak eden kişilere tatbik edilecek minimum muamele koşullarının bulunduğu İltica Edenlerin Hukuksal Durumuyla Alakalı Cenevre Sözleşmesi 28 Temmuz 1951'de kabul

edilmiştir⁴⁵. İltica edenlerin mesuliyetlerini, haklarını, ülkelerin ilticacılara karşı mesuliyetlerini detaylı biçimde içeren sözleşme, 22 Nisan 1954'te yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma, ülkelerin ilticacılara davranışı konusunda uluslararası ölçütleri tespit etmektedir. İltica Edenlerin Hukuksal Durumuyla Alakalı Cenevre Sözleşmesi Türkiye tarafından 30 Mart 1962 yılında kabul edilmiştir⁴⁶.

Diğer taraftan 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine katılan ülkeler, önceki uluslararası sözleşmelerin kuralları uyarınca iltica başvurusu yapan kişileri de ilticacı şeklinde kabul edeceklerini ifade etmişlerdir. Yani 1951 tarihli adı geçen sözleşmenin ilk maddesinin A fıkrasının birinci bendinde; "12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 düzenlemeleri ya da 28 Ekim 1933, 10 Şubat 1938 sözleşmeleri, 14 Eylül 1939 Protokolü veya Uluslararası Mülteci Örgütü Tüzüğü doğrultusunda ilticacı olarak başvurusu kabul edilen şahıslar adı geçen sözleşmeler dahilinde ilticacı statüleri aynı şekilde onaylanmaktadır⁴⁷.

1951 yılındaki sözleşme uyarınca ilticacılar yasalar doğrultusunda diğer yabancılarla ilgili hukuksal duruma sahiptir. Fakat bazı haklar temelinde yurttaşlarla eşit durumda bulunduğu iddia edilebilir. Bu sözleşmenin tertip edildiği sırada en üst düzeyde tartışılan mevzu mülteci teriminin tanımı olmuştur. Uluslararası hukukta mesuliyet doğuracağı için tarafgir ülkeler sözleşmede bulunan ilticacı terimini kendi menfaatleri paralelinde kısıtlamak istemişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri ilticacı tanımı içerisinde daha dar bir tanım isterken, batılı ülkelere kendi aralarında tanımın boyutu mevzusunda fikir farklılıklarıyla yüz yüze gelmişlerdir. Fakat Avrupa memleketleri Amerika Birleşik Devletleri'ne göre daha geniş bir tanımın meydana gelmesini arzu etmişlerdir. Neticede tarafgir ülkeler haklı bir sebebe istinat eden kötülük korkusu, temelinde oluşan bir formül ileri sürmüşlerdir. Fakat sözleşmeye taraf ülkeler, iltica edenlere koşulsuz iltica hakkı vermek istememelerinden ötürü sözleşmede sığınma konusunu gündeme getirmemişlerdir. Ancak sözleşmede tarafgir ülkelerin iltica edenleri kötülük görme olasılığı olan devletlere geri vermeme mesuliyeti bilhassa üzerinde durulan başka bir konu olmuştur. Fakat evvelen grup

⁴⁵ Dürgen, Betül, Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya 2015, s.53.

⁴⁶ Resmi Gazete, 1961.

⁴⁷ Özkan, s.289.

ve topluluk biçiminde düşünülerek anlamlandırılan irticacılık tanımı, mülteci teriminin betimlenmesiyle birlikte kişi temelli meydana getirilmeye başlanmıştır. Yani mültecilik konumu dahilinde bütün somut vakaların özelliğine bakılarak öznel şekilde incelenmeye başlanmıştır⁴⁸.

1. Mülteci Olarak Kabul Edilebilmenin Gereklilikleri

Ülke dışında bulunma şartı, 1951 Cenevre Sözleşmesinin dışında, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Tüzüğünde de net bir biçimde bulunmaktadır. Sınır dışında olmak için yurttaşı olunan devletin topraklarının haricinde yabancı konumunda olma, yeniden yurttaşı bulunan devlete gitmek istememe ya da gidememek gerekliliğinden kaynaklanmalıdır⁴⁹. Ülkelerarası harp ya da iç harp sebebi ile iç göçle yüz yüze gelen ilticacılar her ne kadar meydana gelen vakalar neticesi baskı ile kötülük korkusu içinde bulunsalar da memleketin hudutları haricine çıkmamaları sebebi ile ilticacı şeklinde tanımlanamazlar⁵⁰.

Harp bölgelerinde sivilleri muhafaza etmek için uzun zamandır pek çok devlette tatbik edilmeye çalışılan emniyetli bölge yöntemi, kişilerin ilticacı konumlarını elde etmelerinin önüne geçen bir özellik şeklinde görülmektedir. Emniyetli yerler tesis edilerek çok sayıda toplu göçlerde kişilere daha emin sahalara sunmak düzenli yardımlar etmek ve komşu devletlere olabilecek olumsuz toplumsal tesirleri düşürmek hedeflenmektedir. Fakat adı geçen konuyu inceleyen pek çok yazar tarafından emniyetli yer yöntemi ilticacı ve göçmen hakları temelinden ciddi biçimde tenkit edilmektedir.

“Uluslararası toplumun güvenli bölge kavramına olan ilgisinin temelinde, esas olarak ülkelerin kalabalık toplulukları kabul etme ve onlara mülteci statüsü tanıma konusundaki artan isteksizliği yatmaktadır. Ancak unutmamak gerekir ki, güvenli bölge stratejisi de şimdiye kadarki uygulanma şekliyle, bu eğilimi güçlendirmeye, meşrulaştırmaya ve yerleştirmeye hizmet etmektedir”⁵¹

⁴⁸Dürgen, s.10-11.

⁴⁹Ercöşkun, Burak, Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri, Yeni yüzyıl Üniversitesi, İstanbul 2015, s.48.

⁵⁰Ercöşkun, s.48.

⁵¹ Adıgüzel, Yusuf, Göç Sosyolojisi, Nobel Akademi Yayınları, 2016, s.127.

Toplu yerinden etme konusunda her ne kadar kendi devletinin hudutlarını terk etmemiş kişiler için BM veya buna benzer uluslararası örgütler vasıtasıyla yerinden zorla çıkarılan bireylerin aynı devlet sınırları içerisinde muhafaza edilmeleri bir seçenek şeklinde kabul edilebileceği anlatılsa da devlet içerisinde muhafazanın geçici bir önlem olduğu ve iltica hakkının gerçekleşmesi açısından gerekli emniyeti sağlayamayacağı ya da ilticacı konumunu kazandırmayacağı göz ardı edilmemelidir⁵².

Emniyetli bölge yöntemine benzeyen bir başka yöntem ise dahili iç kaçış seçeneği veya yer değiştirme prensibi şeklinde isimlendirilmektedir. Yer değiştirme prensibi insan haklarının ihlal edildiği olayların ülkenin belli yerlerinden yoğunlaştığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Öbür yerlerde durum normale ihlallerin meydana geldiği yerde olan tehdit içindeki kişilerin diğer bir devlete göç etmesi yerine, kendi devletlerinin emniyetli yerlere gitmeleri lüzumu ortaya çıkar. Son zamanlarda tatbik edilen adı geçen prensibe dayanarak sığınma müracaatında yer alan şahsın yaşadığı devletin farklı bir mahallinde emniyette bulunacağı kabul edilebilirse sığınma müracaatı reddedilmektedir⁵³. Fakat adı geçen prensip içerisinde ihmal edilmemesi gereken en önemli açıklama, sığınma arzusunda olan kişinin kendi devleti içerisindeki emniyetli yerde hayatını sürdürmesine yönelik, hürriyetinin tehdit altında olup olmamasıdır. Bu tarz bir halin meydana gelmesi durumunda sığınmacı müracaatında bulunan şahsın isteği bu gerekçeyle kabul edilmemektedir.

1951 yılında imza edilen Cenevre Sözleşmesinde memleket haricine çıkmak kuralı olarak ortaya konulmakla birlikte memlekette ayrıldığı anda ilticacı olmayan yani kötülük korkusundan ziyade gezme ve öğrenim görme türünden sebepler ile devletini terk edenler daha sonra bazı şartlar ortaya çıktığında ilticacı şeklinde isimlendirilebilirler. Çünkü mültecilik durumunu lüzumlu kılan haller, insan ülkesinden ayrılırken meydana gelebileceği gibi devletini terk ettikten sonra da meydana çıkmış olabilir⁵⁴. Şu anda iç harp veya sair nedenlerden ötürü ülke içerisinde iltica eden kişilerin

⁵²Ercişkun, s.14.

⁵³ Peker, Bülent-Sancar, Mithat, Mülteciler ve İltica Hakkı: Yasamın Kısındakilere Hoş geldin Diyebilmek, Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat için Vakıf Yayını, Ankara 2001, s.36.

⁵⁴Odman, Tevfik, Mülteci Hukukunda Uluslararası Düzenlemeler ve Uluslararası Standartlar, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2004, s.174.

hukuksal bir konuma sahip olmalarını hedefleyen yegane vesika 2009 senesinde yapılan Afrika'da ülke içerisinde yer değiştirmiş kişilerin muhafaza edilmesiyle alakalı Afrika Birliği Teşkilatı Sözleşmesidir⁵⁵.

İlticacı konumunu kazanmanın diğer bir koşuluysa şiddet ve kötülük görme mevzusunda haklı bir korkunun mevcudiyetidir. Bu sebebe dayanabilmenin koşulları içindeki en mühim kavram kötülüktür. Nedeni ise, Cenevre Sözleşmesinin oluşturulduğu sırada ileriki dönemlerde meydana gelebilecek problemlerin bu sözleşme kapsamında incelenebilmesi açısından şuurlu şekilde bu kavram tercih edilmiştir. Adı geçen koşulun öznel ve nesnel olmak üzere iki farklı türü bulunmaktadır. Öznel temelden ele aldığımızda kişinin yüz yüze geldiği korku, o kişinin kişisel nitelikleriyle alakalı bir haldir. Müracaatın temelini meydana getiren ve adı geçen korkunun kötülüğe maruz kalma sebebi ile gerçekleşip gerçekleşmediğinin farkına varmak için kişinin öznel tarafı da göz önüne alınmalıdır⁵⁶.

1951 yılındaki adı geçen Cenevre Sözleşmesinin mültecilere ilişkin bölümünün koşulları meydana getirilirken, giriş kısmında "ırksal, dinsel, uyruğu, belirli bir sosyal kesime bağlılığı veya politik görüşleri nedeni ile kötülük ile yüzleşeceğinden haklı nedenler ile korktuğu için yurttaşı olduğu devletin haricinde yer alan"⁵⁷ şeklinde ifade edilen koşullar ele alınmaktadır. Böylece adı geçen sözleşme, mültecilik isteğinde yer alan kişinin isteğinin işleme alınıp uluslararası muhafaza altına alınabilmesi adına haklı nedenlere istinat eden kötülüğe maruz kalma korkusu içerisinde yer alması aranmaktadır. Yine adı geçen korkunun da millet, din, lisan, vatandaşlık, belirli bir sosyal kesime bağlı ya da politik fikir türünden bazı standartlar taşıması koşuluna bağlanmaktadır⁵⁸. Adı geçen prensipte mühim olan konu iltica isteğinin onaylanması adına devletini bırakan kişinin fiilen belirli bir kayba lüzum olmadan zulme uğrama mevzusundaki haklı sebeplere mesnet

⁵⁵ Özcan, s.73.

⁵⁶Ercöşkun, s.15.

⁵⁷ 1951 Cenevre Sözleşmesi 1/D-E-F md, Temel Yargılama Unsurları.

⁵⁸Peker-Sancar, s.20.

eden bir korku içerisinde yer almasının yeteceği. Bütün bunlara rağmen 1951 tarihli sözleşme çokça tartışılan bir sözleşme olmaktan geri kalamamıştır⁵⁹.

Öte taraftan birçok devlet ilticacı konumunu onaylamak adına insan haklarının devamlı ve sistemli biçimde ihlal edilmesi şartının aranmasını dikkate almaktadır. Ayrıca kişilere karşı işlenecek ihlallerin direkt ülke memurlarınca hayata geçirilmesinin dışında ülkenin onayı veya göz ardı etmesi nedeniyle ayrı şahıs veya grupların etkinliklerinden de kaynaklanabilir. Yani zulüm koşulunun meydana gelebilmesi adına ülkenin muhafaza etme vazifesini direkt ya da dolaylı bir şekilde yapması veya yapmaması yeterlidir. Bütün bunlara karşın Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Kanada ile pek çok batılı ülke sığınma isteklerinin değerlendirilmesinde kötülüğün direkt olarak devlet tarafından hayata geçirilmesi koşulunu ileri sürmektedir. Fakat 1951 yılındaki Cenevre Sözleşmesinde ülkenin kişiyi muhafaza edebilmesi ya da edememesi konusu esas alınmaktadır⁶⁰.

Aslında ilticacı olmak için müracaat eden kişiden kötülüğe maruz kalma endişesini nesnel bir biçimde delillerle ispat etmesini istemek gerçek iltica etme hakkının daraltılmasına neden olur⁶¹. Çünkü devletinden vazgeçmek mecburiyetinde olan kişilerin kendi hallerini nesnel delillerle ispatlaması oldukça güçtür. Bu gibi zorba bir ülkenin direkt olarak ya da dolaylı hayata geçtiği kötülükleri açık kanıtlar bırakarak yapmayacağı bilinen bir gerçektir. 1951 yılında adı geçen sözleşmede bulunan bu tarz ya da buna benzeyen sair uluslararası vesikalarda kötülük terimi izah edilmemiştir. Fakat zulüm veya devamlı baskı kavramlarının iltica eden pozisyonunun edinilmesi kapsamında, bireyin ciddi ve devamlı biçimde ana haklarında bir zarar meydana gelmemesi aranmaktadır.

Adı geçen konu dahilinde bir ihlalin ciddi şekilde dikkate alınması için kişinin bedensel ve fiziki birliğinin tahrip olması koşulunu aramak doğru değildir. Ayrıca kötülük ile karşı karşıya kalan tarafları tekil şekilde tetkik edip nesnel ölçütler ile kişileri ayrıntılı biçimde tetkik etmek şarttır. Mesela kötülüğe karşı duyarlılıkları fazla olan kadın, çocuk ve ihtiyarların ciddiyet hallerinin daha farklı tetkik edilmesi

⁵⁹ Özcan, s.75.

⁶⁰Odman, s.97.

⁶¹Peker-Sancar, s.22.

şarttır. Bir kişiye verilecek kayıp onun fiziki veya psikolojik birliğiyle alakalı olabileceği gibi bireysel gelişiminin önüne geçilmesi biçiminde de meydana çıkabilmektedir⁶².

Sözleşmede bulunan kötülük ile baskı bir kişiye verilen fiilin yanı sıra topluma karşı gerçekleşen teşebbüs şeklinde anlaşılmaktadır. Böylece kişiye yapılan kötülük ile şiddetler ile kişinin maruz kaldığı problemleri ispatlaması arzu edilmektedir. Fakat bir millete karşı işlenen suç ile baskıdan ziyade genelde kişinin adı geçen millete bağlılığın da kanıtlanması gereklidir.

1951 yılındaki adı geçen Cenevre Sözleşmesinde sığınmacı konumunun tespit edilmesi için meydana getirilen ayrımcılık kriterleri millet, mezhep, bağlılık belli bir toplumsal gruba bağlılık ya da belli bir politik fikri destekleme türünden konulardan çok geniş manada insan haklarının uluslararası prensiplerine göre uygunluk anlaşılmalıdır. Mesela kimi milletlerde Müslüman kadınlara vajinal sünnet sistemi gerçekleştirilerek fiziki ve psikolojik bütünlüklerine saldırılmakta ve saldırıya maruz kalan kadınlar kendi ülkelerince muhafaza edilememektedirler. Bu durumsa ayrımcılık kriterlerinden çok kadın olmalarından ötürü yüz yüze geldikleri fiziki ve psikolojik bütünlüklerine saldırı karşısında insan hakları dahilinde uluslararası muhafazaya muhtaçtırlar⁶³.

2. Mültecilik Statüsünü Engelleyen ve / veya Sona Erdiren Nedenler

1951 yılındaki adı geçen sözleşmenin ilk maddesi kimlerin ilticacı konumunda olduğunu düzenledikten sonra yine birinci maddenin D, E ve F fıkralarında kimlerin ilticacı konumunda olmadıklarını hüküm altına almıştır. Burada; “(D) *BMMYK haricinde diğer BM organı ya da teşkilatlarından hali hazırda koruma ya da yardım gören mülteciler (Buna rağmen durumları, BMGK’da konu ile alakalı uygun durumları dahilinde net şekilde belirlenmeyenler hariç) faydalandıkları bir tür muhafaza etme ya da yardımlardan adı geçen sözleşme gereği komple faydalanırlar.*

⁶²Peker-Sancar, s.25.

⁶³Peker-Sancar, s.27.

(E) İkamet ettiği devletin yetki sahibi makamlarınca o devlet yurttaşlığına sahip bulunanların sahip oldukları hak ile mesuliyetlere gerçek anlamda sahip olamayan şahıslar.

(F)/(a)Barışa karşı suç, harp suçu ya da insanlığa karşı işlenen suç türünden suçlar adına hükümler koyan uluslararası vesikalarda tanımı yapılan bir suç işlememişse,
(b) Sığınmacı unvanı ile kabul edildiği devlete iltica etmeden önce iltica ettiği devletin haricinde ağır bir politik olmayan suç işlememişse,
(c) BM'nin hedef ve prensiplerine ters eylemlerden suçlu bulunduğuyla alakalı ciddi kanaati olan şahıslarla ilgili bu muhafazanın tatbik edilemeyeceği anlatılmaktadır”⁶⁴

Adı geçen sözleşmede bulunan önleyici haller evvelinde İHEB’de tertip edilmiştir. Bildirinin on dördüncü ilkesinin ikinci fıkrasındaysa politik niteliği kapsamayan suçlardan veya Birleşmiş Milletler’in hedef ve ilkelerine ters fiillerden meydana gelen kovuşturma halinde yer alan kişilerin bu haktan yararlanamayacağını belirtir⁶⁵.

Birleşmiş Milletler’in muhafaza etmesinden faydalanma konusu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin tesisinden evvel meydana getirilen oluşumdan dolayıdır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin tesisi için yapılan etkinlikler sırasında meydana gelen Birleşmiş Milletler Doğu Filistin Mültecileri Yardım ve Çalışma Ajansı’ı yani UNRWA ile Birleşmiş Milletler Kore Yeniden Yapılanma Ajansı’ı adlı iki kuruluş Birleşmiş Milletler çatısı altında görüşme sürecini devam ettirmekteydiler. Adı geçen iki ajansın gerçekleştiği muhafazanın Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğiyle ters düşmesini engellemek için bu süreçte bazı engelleyici ilkeler eklenmiştir. Yani oradaki gerçek hedef, Filistinli sığınmacıların sahip oldukları imtiyazlı konumun muhafaza edilmesini sağlamaktır⁶⁶.

⁶⁴ 1851 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme(Cenevre Sözleşmesi) s.3
<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>
E.T.25.02.2019

⁶⁵ Barkın, Ersan, “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi” , Ankara Barosu Dergisi, c.1, sy.72, 2014, s.12.

⁶⁶Odman, s.124.

Diğer taraftan uluslararası muhafaza gereksinimi durumunda bulunmama nedeni ise sığınmacı konumuna sahip kişilerin mukim oldukları devletlerde yurttaş olmamalarına karşın bu devletin yurttaşlarının sahip olduğu tüm hak ile mesuliyetlerden yararlanmaları sebebiyle uluslararası muhafazanın haricinde tutulmalarıdır. Nedeni ise, sığınmacılar bir devletin olağan yurttaşlarından daha az hakka sahip olduklarından ötürü üstün haklara sahip olan kişilere sığınmacı konumu vermenin lüzumsuz olmasıdır⁶⁷.

Öte taraftan sığınmacı konumunu kazanmanın önüne geçecek koşullardan politik özellik barındırmayan ağır bir suç işleme durumu ile ilgili anlatılmak istenen politik özelliği olmayan adi suçlardır. Dolayısıyla adı geçen konunun sözleşmede bulunmasının gayesi ağır bir adi suç işlemiş olan kişilerin sığınmacı konumuyla diğer bir devlete girişinin önüne geçilmesini sağlamaktır. Böylece ağır bir suç işlemiş şahsın kendi devleti sınırlarında yargılanmamak için devletinden kaçması engellenmektedir.

Bu sözleşmede sığınmacı konumunu elde etmeyi sınırlayan nedenler arasında Birleşmiş Milletler'in hedef ve prensiplerine ters olması bulunmaktadır. BM Antlaşmasının hedef ve prensipler başlıklı kısmının birinci maddesinde teşkilatın hedefi aşağıdakilerdir;

Uluslararası barış ve emniyeti muhafaza etmek ve bu amaçla sulhun maruz kalacağı tehditleri engellemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın diğer yöntemlerle yok edilmesi faaliyetlerini bastırmak için aktif müşterek tedbirler almaktır. Sulhun tahrip edilmesine neden olabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlıkları veya bu olumsuz hallerin iyileştirilmesini ya da çözümlenmesini barışçı yöntemlerle, uluslararası hukuk ve adalet prensiplerine uygun bir biçimde gerçekleştirmektir.

Uluslararası milletlerin hak ve eşitliği ile kendi geleceklerini temin etmeleri prensibine saygı göstermek üzerine tesis edilmiş arkadaşça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışını desteklemek için diğer uygun tedbirleri almak, mali, geleneksel,

⁶⁷ Barkın, s.343.

*toplumsal ve insani nitelikteki uluslararası sorunları çözümede ırk, din, cinsiyet dil yada mezhep ayrımı yapmadan herkesin insan haklarına ve temel hürriyetlerine saygının geliştirip kuvvetlendirilmesine yönelik uluslararası işbirliğini gerçekleştirmektir. Bu hedeflere erişilmesi için uluslararası toplumun gerçekleştirdiği faaliyetlerin uyduğu bir merkez olmaktır*⁶⁸ biçiminde ifade edilmiştir.

Birleşmiş Milletlerin hedeflerine aykırılık gerekçesi ileri sürülerek kişilerin sığınmacı konumuna alınmama hali pek çok şahıs tarafından eleştirilmektedir⁶⁹. Böylece bir önleyici öge verilerek sığınmacılık konumu daha kompleks bir duruma getirilmiştir. Bu önleyici öge ileri sürülmek sureti ile devletlerin rahat bir biçimde ve kendi menfaatleri dahilinde kişileri ilticacılık türünden uluslararası bir haktan alıkoymamak daha güvenli hale getirilmiştir.

Cenevre Sözleşmesinin ilk prensibi C fıkrasında sığınmacılığı bitiren sebepler bulunmaktadır. Bu konu aşağıda sıralanan maddeye göre;

“(1) Yurttışı bulunduğu devletin korumasından kendi talebiyle uyruğu bulunduğu devlet kabul etmesinde bir sakınca görmez ise ve tekrar faydalanabilirse.

(2) Yurttışlığını yitirdikten sonra kendi isteğiyle tekrar kazanırsa,

(3) Yeni bir yurttışlık elde etmişse ve yurttışlığını yeni elde ettiği devletin korumasından faydalanabiliyorsa,

(4) Kendi isteğiyle bıraktığı ya da kötülük korkusuyla ülkesi dışında bulunduğu devlete kendi isteğiyle yeniden yerleşmek üzere dönmüşse,

(5) Sığınmacı statüsü tanınmasını gerçekleştiren şartlar bittiği için, yurttışı olduğu devletin muhafazasından faydalanmaktan artık devam edebiliyorsa,

Adı geçen fıkra yurttışı bulunduğu devletin korumasından faydalanması reddetmek adına evvelden geçerli zulme ait haklı nedenler öne sürebilen bu ilkenin A1 bölümünün içine giren sığınmacıya uygulanmayacaktır:

(6) Uyruksuz olup, sığınmacı statüsüne sebep olan şartlar bitmesinden dolayı olağan ikametgahının yer aldığı devlete dönebilecek durumdaysa,

⁶⁸<https://uluslararasıhukukcalismalari.wordpress.com/2017/01/17/birlesmis-milletlerin-amaclari-ilkeleri-ve-orgute-uyelik/>

⁶⁹ Barkın, s.344.

Fakat adı geçen fıkra olağan ikametgahının yer aldığı devlete dönmeyi kabul etmemek için evvelden maruz kaldığı kötülüğe bağlı haklı nedenler öneri sürebilen sığınmacı için bu ilkenin A(1) bölümünün kapsamına giren bir sığınmacıya tatbik edilmeyecektir” denilmektedir⁷⁰.

Bu sözleşmenin yukarıda adı geçen maddesi doğrultusunda sığınmacı konumunda muhafaza edilen kişilerin kendi devletlerindeki haklardan yeniden faydalanma olanağı bulunması durumunda sığınmacı konumu bitmektedir. Ayrıca üçüncü bir devletin yurttaşlığını elde eden sığınmacının bu hakları kazanması durumunda da sığınmacılık korunmasından faydalanma hakkı bitecektir. Kendi devletinde istekli ricat yapan mültecilerde dahi aynı biçimde res’en mültecilik konumu bitecektir. Adı geçen hallerin hayata geçilmesi durumunda bile yurttaş olduğu devletin korumasından faydalanması kabul etmemek için evvelden geçerli kötülüğe ait haklı nedenlerin sığınmacılık konumu sürebilmektedir.

C. 1967 Protokolü ve İçeriği

İtalya’nın Cenevre kentinde yapılan Uluslararası anlaşma ve bu anlaşmaya taraf olan devletlerce yapılan protokol Mültecilerin Hukuki olarak sığınma haklarının 1951 sözleşmesine ilaveten bazı yenilikler içermektedir. 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna ilişkin Sözleşme'nin sadece 1 Ocak 1951'den önce meydana gelmiş olaylar sonucunda mülteci olan şahısları kapsadığını dikkate alarak, Sözleşme'nin kabulünden bu yana, yeni mülteci durum ve problemlerinin ortaya çıktığını görülmüştür. Bu nedenle, söz konusu tarihten sonra ortaya çıkan yeni mültecilerin, Sözleşme'nin kapsamına giremeyebileceğini dikkate alarak, Sözleşmedeki tanımın kapsamına giren bütün mültecilerin, Ocak 1951 tarih sınırlamasına bakılmaksızın eşit hukuki statüden yararlanmalarının arzu edilir olduğunu dikkate alarak bazı yeni maddeler ve eski konuların genişletilmesi suretiyle yeni bir protokol hazırlıkları başlamıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 11 yeni madde üzerinde uzlaşarak sözleşmeye taraf devletlerce imza altına alınıp yürürlüğe girmiştir. Bunlar;

⁷⁰ Ayrancı E.,- Barış, Zişan, “Türkiye-Suriye İlişkileri”, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2006, s.206.

1. Madde 1. İşbu Protokole Taraf Devletler, Sözleşme'nin 2 ila 34. maddelerini aşağıda tanımlanan mültecilere uygulamayı taahhüt ederler.

2. İşbu Protokol bakımından, bu maddenin 3. fıkrasının uygulanması hali dışında, "mülteci" terimi, Sözleşme'nin 1. maddesinin A 2 kısmında mevcut "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda" ve "söz konusu olaylar sonucunda" ifadeleri metinden çıkarılmış addedilerek, Sözleşme'nin 1. maddesinde yer alan tanıma giren her şahıs anlamına gelecektir.

3. İşbu Protokol, Sözleşme'ye Taraf Devletlerce, Sözleşme'nin madde 1 B (1) (a) hükmüne göre yapılan mevcut duyuruların, madde 1 B (2) çerçevesinde genişletilmedikçe, bu Protokol bakımından da geçerli olması koşuluyla, Taraf Devletler, işbu Protokolü, hiç bir coğrafi sınırlama yapılmaksızın uygulayacaklardır.

2. Madde 1. İşbu Protokol'e Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi veya onun yerini alabilecek diğer herhangi bir Birleşmiş Milletler'e bağlı kuruluş ile, görevlerinin yerine getirilmesi sırasında işbirliğinde bulunmayı taahhüt ederler ve özellikle işbu Protokol hükümlerinin uygulanmasına nezaret etme görevini kolaylaştıracaklardır.

2. Yüksek Komiserlik Ofisi'nin veya onun yerini alabilecek diğer herhangi bir Birleşmiş Milletler'e bağlı kuruluşun, Birleşmiş Milletler'in yetkili organlarına rapor vermesini sağlamak için, işbu Protokol'e taraf Devletler aşağıdaki konular hakkında talep edilecek bilgi ve istatistikleri uygun bir şekilde sağlamayı taahhüt ederler: (a) Mültecilerin durumu; (b) İşbu Protokol'ün uygulanması; (c) Mültecilerle ilgili mevcut veya sonradan yürürlüğe girebilecek kanunlar, yönetmelikler ve kararnameleler.

3. Madde İş bu Protokol'e Taraf Devletler, bu Protokol'ün uygulanmasını sağlamak amacıyla yürürlüğe koyacakları yasaları ve yönetmelikleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne bildireceklerdir.

4. Madde İş bu Protokol'e Taraf Devletler arasında bu Protokol'ün yorumlanması veya uygulanması ile ilgili olan ve başka yollarla çözülemeyen herhangi bir

uyuşmazlık, bu uyuşmazlığın taraflarından herhangi birinin talebi üzerine Uluslararası Adalet Divanı'na götürülecektir.

5. Madde İş bu Protokol, Sözleşme'ye Taraf bütün Devletlerin ve herhangi bir Birleşmiş Milletler üyesi Devletin veya herhangi bir ihtisas kuruluşu üyesinin veya Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından katılmaya davet edilmiş olanların Taraf olmasına açık olacaktır. Taraf olma, taraf oluş belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne ulaştırılmasıyla yürürlüğe girecektir.

6. Madde Federal Devlet Hükümü Uniter olmayan veya Federal bir devlet için aşağıdaki hükümler uygulanacaktır: (a) İşbu Protokol'ün, 1. maddesinin 1. fıkrası gereğince uygulanacak olan ve federal yasama organının yasama yetkisine giren Sözleşme maddeleri konusunda, Federal Hükümetin yükümlülükleri, Federal Devlet olmayan Taraf Devletlerin yükümlülükleri ile aynı olacaktır; (b) İşbu Protokol'ün 1. maddesinin, 1. fıkrası çerçevesinde uygulanması gereken ve Federasyonun anayasal sistemine göre, Federasyonu oluşturan devletlerin, eyaletlerin veya kantonların yasama yetkisi içine giren Sözleşme maddeleriyle ilgili olarak, Federal Hükümet, bu tür maddeleri, mümkün olan en kısa zamanda, olumlu bir yorumla, federe devletlerin, eyaletlerin veya kantonların yetkili makamlarının dikkatine sunacaktır; (c) İşbu Protokol'e Taraf Federal bir Devlet, herhangi bir başka Taraf Devletin, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri kanalıyla kendisine ileticeği talebi üzerine, Federasyon'un ve onu oluşturan birimlerin, bu Protokol'ün 1. maddesinin 1. fıkrası çerçevesinde uygulamaları gereken herhangi bir belli Sözleşme hükmünün yasama kararları veya diğer önlemlerle, ne oranda uygulandığına dair bilgi verecektir.

7. Madde Çekinceler ve Duyurular 1. Taraf olma sırasında, her Devlet, işbu Protokol'ün 4. maddesi ve Sözleşme'nin 1, 3, 4, 16 (1) ve 33. maddelerinin dışında kalan hükümlerinin, işbu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca uygulanması konusunda, Sözleşmeye taraf Devletin söz konusu madde çerçevesinde koyacağı çekincelerin, Sözleşme'nin kapsamına giren mültecilere uygulanmaması koşulu ile, çekinceler koyabilir. 2. Sözleşme'ye Taraf Devletlerce, Sözleşme'nin 42. maddesine uygun olarak duyurulan çekinceler, geri alınmadıkları sürece, işbu Protokol uyarınca bu devletlerin üstlendikleri yükümlülükler için uygulanacaktır. 3. Bu maddenin 1.

fırkasına uygun olarak çekince koyan bir Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne hitaben göndereceği bir bildiri ile bu çekinceyi her zaman için geri çekebilir. 4. Taraf bir Devlet'in, Sözleşme'nin 40. maddesinin 1. ve 2. fıkraları uyarınca yaptığı duyuruların, Protokol'e taraf olurken ilgili Taraf Devletçe Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne aksine bir bildiride bulunmadığı takdirde, işbu Protokol bakımından da, yürürlükte olacağı kabul edilecektir. Sözleşme'nin 40. maddesinin 2. ve 3. fıkraları ile 44. maddesinin 3. fıkrası hükümlerinin bire bir (mutatis mutandis) yürürlükte olacağı kabul edilecektir.

8. Madde Yürürlüğe Girme 1. İşbu Protokol, altıncı taraf olma belgesinin ulaştığı gün yürürlüğe girecektir. 2. İşbu Protokole altıncı taraf olma belgesinin ulaştırılmasından sonra katılan her Devlet için Protokol, katılma belgesinin bu Devlet tarafından ulaştırıldığı tarihte yürürlüğe girecektir.

9. Madde Taraf Olmaya Son Verme 1. Herhangi bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir bildiri ile işbu Protokol'e Taraf olmaktan herhangi bir zamanda vazgeçebilir. 2. İlgili Taraf Devlet için, böyle bir vazgeçme, bu vazgeçiş bildirisinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından alındığı tarihinden bir yıl sonra geçerli olacaktır.

10. Madde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Duyuruları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, yukarıdaki V. maddede Adı bahsedilen Devletleri, işbu Protokol'ün yürürlüğe giriş tarihinden, taraf oluşlardan, konan çekincelerden, geri çekilen çekincelerden, taraf olmaktan vazgeçmelerden ve bunlarla ilgili duyurularla bildirilerden haberdar edecektir.

11. Madde Birleşmiş Milletler Sekreterliği Arşivinde Saklanma Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri aynı derecede geçerli bulunan işbu Sözleşme'nin, Genel Kurul Başkanı ile Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından imzalanmış bir örneği, Birleşmiş Milletler Sekreterliği arşivlerine gönderilecektir. Genel Sekreter işbu Protokol'ün onaylanmış örneklerini Birleşmiş Milletler üyesi bütün Devletlere ve yukarıda V. maddede bahsi geçen diğer Devletlere gönderecektir. Bahsi geçen protokol dünyada her geçen gün değişen ve gelişen

mülteci veya sığınmacı statüsünün hukuki olarak yeniden tanımlanmasını ve gelişmelere ve çağın gerektirdiği özelliklere uygun bir biçimde yeniden düzenlenmesini içermektedir⁷¹.

III. SİĞİNMACILARA KÜRESEL BAKIŞ VE SİĞİNMACI KABULÜNDE ÇEŞİTLİ ENGELLER

2004 yılında uygulamaya giren 100 no'lu BMYK kararlarına dayanarak kitlesel ilticanın (sığınmacı akını) mevcudiyetini söyleyebilmek için uluslararası bir hududa doğru kayda değer adette insan hareketliliğinin olması, bunun süratli bir ivme ile devamlı hale gelmesi gerekir. Böyle bir durumda ev sahibi yani karşılamayı kabul eden ülkenin kanunları ve uluslararası sözleşmelerden doğan sorumlulukları gereği kişisel iltica kurallarını uygulaması gerekir. Bu kuralları tatbik edemeyecek durumda olması halinde geçici iltica veya sığınmacı kabulünden bahsedilebilir. Bahsedilen öğeleri kapsayan kitlesel akının süregelen duruma dönmesi halinde ev sahibi ülkenin kalıcı olmayan muhafazası hayata geçirilmektedir.

Bu geçici muhafaza türü ülkelerin geri gönderme mesuliyetleri dahilinde kitleler biçiminde devlet hudutlarına erişen şahıslara, kişisel durum tespit etme faaliyetleriyle zaman kaybetmeksizin belli düzenlemeler gerçekleştirmeyi amaçlayan pratik bir çözüm yöntemidir. Bu türün 3 ana ögesi mevcuttur: Emniyetli yerlere ulaşımına müsaade edilmesi, geri gönderme yasağının tatbik edilmesi, temel ve acil insani gereksinimlerin karşılanması. Evvelden kanunlarımızda bulunmayan, kitlesel akın durumunda gerçekleşecek bu muhafaza etme türü yabancılar hukuku ve Milletlerarası Koruma Yasasıyla Türkiye'deki hukuk uygulamasına dahil olmuştur. Yasa bu mekanizmanın ayrıntılarının Bakanlar Kurulu yönetmeliği ile tespit edilmesini kabul ederek, adı geçen sahada göç kurallarının meydana gelmesine olanak tanımıştır. 6458. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunuyla hukuk birimimize dahil olmuştur. Yasa adı geçen mekanizmanın ayrıntılarının bakanlar

⁷¹ Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü,
[http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf) 15.03.2019

kurulu tarafından yapılacak bir yönetmelikle belirlenmesini öngörmek suretiyle, bu alanda “Türk Göç Hukuku” nun oluşmasına imkân sağlamıştır⁷².

6458 sayılı yasayla Birleşmiş Milletlerin iltica ölçütlerine kesin şekilde uyan ve kalıcı olmayacak şekilde tatbik edilen geçici muhafaza veya kabul etme Türkiye’de Suriyelilerin barınma ve yaşamasına dair kanuni bir dayanak oluşturmuştur.

Diğer yandan haklarında sınır dışı etme kararı alınıp idari gözetim altında bulunan yabancıların tutulduğu merkezlere geri gönderme merkezleri denilmektedir. 6458 yasaya göre idari gözetim altına alınan yabancıların barındırılmaları ve kontrol altında tutulmaları amacıyla bu merkezler göç idaresi müdürlükleri tarafından işletilmekte veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak işlettirilebilmektedir.

Ekonomi, demografi, antropoloji, tarih, coğrafya gibi birçok bilim dalının ortak çalışma alanı içerisinde yer alan göç, “Göç Sosyolojisi” çalışma disiplini içerisinde yer almaktadır. Bir yerleşim birimindeki nüfusun artması ve göç alması doğrudan göçler ile ilgili bir durumdur. Nüfus, toplumun tüm katmanlarını etkileyen bir olgudur. Aslına bakılırsa göç konusundaki ilk eser ve ilk göç kanunlarını yazan Ravenstein (1889) bir coğrafyacıdır. Ravenstein, bugün hala en fazla atıf yapılan ve göç sosyolojisinin temeli kabul edilen yasaları, İngiltere nüfus verilerini kullanarak hazırlamıştır⁷³.

Gönüllü göçler sınıfında değerlendirilen iş gücü göçleri dışında, özellikle iç savaşlar ve çatışmalar insan hakları ihlallerinin çok yoğun yaşandığı ülkelerden kaçanların yasa dışı yollardan Avrupa’ya girmesi, Avrupalı yönetici ve halkları yeni ve zorlu bir mücadele alanı ile yüzleştirmiştir. Mülteciler, sığınmacılar ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler yine sosyal bilimcilerin ve sosyologların üzerinde en fazla çalıştıkları konular arasında yer almaktadır.

⁷²Demirakın, Işıl, Türkiye’de Göçmen Ötekilere Bakış, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002, Hacettepe Üniversitesi, s.155.

⁷³Liang, Zhen, “Sociology Of Migration” , 2006, s.488.

Uluslararası göç çağımızda yeryüzünde sosyal dönüşümü gerçekleştiren kuvvet durumuna dönmüştür. Göç bir manada neden veya sonuç şeklinde toplumsal değişime, uygun ilerlemenin işaretlerinden biridir. Kültürel farklılaşmalara neden olan bir ögedir. Böylece kültürel farklılaşmanın sebebi ve neticesi şeklinde addedilebilir. Geleneksel farklılıklar ya da farklı kültürlerin bir aradalığı kimi zaman göçlere yol açmışken, kimi zaman da göçler kültürel çeşitlilik olgusunu, problemini beraberinde getirmiştir. “Göçler toplumsal değişmelerin en güçlü unsuru olarak, farklı fiziksel yapıya, dine, kültüre ve dile sahip toplulukları karşı karşıya getirmiş, bu toplulukların bir arada yaşamalarına ve böylelikle etkileşim içinde olmalarına neden olmuştur⁷⁴.

A. Küresel Göç Eğilimi ve Sığınmacılara Küresel Bakış Açısı

Küresel göç eğiliminin ve ülkelere göre farklılık gösteren göçün içerik ve yapısının iyi anlaşılabilmesi için, dünyada göçü tetikleyen ikili yapının çok iyi anlaşılması gerekmektedir. Nerede başlayıp, nerede bittiğine bakarak göç süreçleri izlendiğinde, göçlerin yönünün, güneyden kuzeye, doğudan batıya, çevreden merkeze, sömürülen ülkelere, sömüren ülkelere, küçükten büyüğe, fakirden zengine, kırdan, kente vb. gibi bir akım biçiminde olduğu görülür⁷⁵.

Dünyadaki ikili yapı, yani göçün başladığı nokta ile bittiği nokta arasındaki maddi ve manevi farklılıklar göç hareketliliğini besleyen ve sürekli kılan temel nedendir. Dünyanın Kuzey/Güney ülkeleri ve Doğu/Batı ülkeleri arasında nüfus, gelir, refah ve güvenlik, insan hakları şeklinde sıralanan birçok açıdan büyük bir dengesizlik bulunmaktadır. Bu dengesizlik doğudan batıya, güneyden kuzeye sürekli bir insan hareketliliğini, yani göçü de beraberinde getirmektedir. İnsanlar daha güvenli, daha müreffeh, daha özgür, bir hayata kavuşabilmek için, sadece uluslararası hukuk çerçevesindeki yasal prosedürleri kullanarak değil, zaman zaman çok zor ve ölümcül bir yolculuğu göze alarak yasadışı yolları da seçebilmektedirler⁷⁶.

⁷⁴ Karpaz, Kemal, Osmanlıdan Günümüze Göçler ve Etnik Yapılanma, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.19.

⁷⁵ Özyakışır, Deniz, Göç Kuramı ve Bölgesel Uygulama, Nobel Akademi Yayını, Ankara 2013, s.72.

⁷⁶ Bozbeyoğlu, Eda-Odman, Tahir, “Mülteci Hukuku”, İmaj Yayınları, Ankara 1995, s.44.

Nüfus artışıdaki dengesizlik, kentler ve ülkeler arasındaki nüfus farklılıkları dünyada göçü tetikleyen önemli bir etken durumundadır. Sanayileşme ve sağlık alanındaki önemli gelişmelere rağmen, Batı ülkelerinde nüfus artış hızı oldukça yavaşlamış, hatta bazı ülkelerde nüfus azalmaya başlamıştır. Bu azalışın temel nedeni, bu ülkelerdeki doğurganlık oranındaki düşüştür. Az gelişmiş ülkelerde ise, yüksek anne/bebek ölümleri ve olumsuz sağlık şartlarına rağmen, hala yüksek bir doğurganlık oranı ve buna bağlı olarak da hızlı bir nüfus artışı vardır⁷⁷.

Çağımızdaki göç eğilimini dört başlık altında toplamak mümkündür, bunlar;

-Göçün Küreselleşmesi: Göç veren ülke ve bölgeler çeşitlenmekte, böylece göç alan ülke ve bölgeler de farklı kültürel yapıdaki göçmenlerle zenginleşmektedir.

-Göçün Hızlanması: Göç hacmi her gün büyümekte ve dünya ülkeleri de bu yeni duruma uygun yeni göç politikaları geliştirmektedir.

-Göçün Farklılaşması: Göç alan ülkeler daha önceki yıllarda olduğu gibi işgücü göçü, misafir işçi göçü ile değil, göçmen, mülteci, sığınmacı gibi birçok göç tipi ile muhatap olmaktadır.

-Göçün Kadınsılaşması: Özellikle emek göçü açısından bakıldığında, çağımızda kadınların geçmişe göre daha fazla göç sürecine dahil oldukları görülmektedir⁷⁸.

B. Ahlaki ve Sosyal Açıdan Sığınmacıların Kabulünün Engellenmesi

Sığınmacı veya geçici koruma ilkeleri gereği geçici koruma, devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kitlesel hareketli göç dalgaları ile gelen kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile

⁷⁷ Şen, Faruk-Koray, Sedef, Türkiye'den Avrupa Topluluğuna Göç Hareketleri, Türkiye Araştırmaları Merkezi, Önel Yayın, 1998, s.51.

⁷⁸ Korkut, Levent, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınırdışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği, Ankara Barosu Dergisi, 66 (4), s.20-35 2015, 2(1): s.60-80, 2008.

vakit kaybetmeden, belirli haklar sağlamayı hedefleyen pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur⁷⁹.

2011 yılında başlayan “Arap baharı” olarak adlandırılan ve Arap ülkelerinde meydana gelen halk isyanları, sadece bu isyanların yaşandığı ülkeleri değil Türkiye’de olduğu gibi bu isyanların yaşandığı ülkelere komşu olan ülkeleri de ilgilendiren bir boyuta ulaşmıştır. Bunlardan bugün hala iç savaşın devam ettiği Suriye’de nasibini almıştır. Dolayısı ile Türkiye, Ürdün, Lübnan, İran, Irak gibi ülkeler tarafından savaş bölgelerinden kaçan Suriye Devleti vatandaşlarına sığınmacı veya mülteci statüsünde geçici koruma sağlaması gerekmiştir. Yaşanan iç çatışmalar nedeniyle Suriye Devleti kaosa sürüklenmiş, 300 bini aşkın insan hayatını kaybetmiş, milyonlarca insan ülke içinde yerinden edilmiş, 4 milyondan fazla kişi ise mülteci, sığınmacı konumuna düşmüştür. Çatışmalarda silahlı güçler dışında halkın da hedef alınması insanların mal ve can güvenliğinin ciddi şekilde tehlike altında olduğu bir kaos durumuna yol açmıştır. Dolayısı ile Türkiye’ye doğru mülteci hareketleri de doğmuştur. Suriye’deki insan hakları ihlallerinde özellikle 2012 yılından sonraki artış, insani yardım ihtiyaçlarında dramatik artışları da beraberinde getirmiştir.

Suriye krizinin başlamasından evvel Türk yasalarında yer almayan, kitlesel göç akımları durumunda sağlanacak “geçici koruma” sistemi, 11 Nisan 2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu adı ile Türk Hukuk Sisteminde de yerini almıştır. Dolayısı ile Kanun, bu sistemin detaylarının Bakanlar Kurulunun çıkaracağı bir yönetmelikle belirlenmesini öngörmek suretiyle, bu alanda Türk göç hukukunun oluşmasına imkân sağlanmıştır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile BM’nin toplu sığınma kriterlerine tam olarak uyum sağlayan ve “Geçici Koruma” uygulanan ve Türkiye’de hali hazırda bulunan Suriyelilerin de durumuna uluslararası literatür ve sığınmacı ilkelerinde yer alan hukuki unsurlara uygun bir dayanak kazandırılmıştır.

⁷⁹ Şanlı, Yeliz, Küreselleşme Sürecinde İnsan Hakları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü, Ankara 2004, s.106.

C. Dini Açıdan Sığınmacıların Kabulünün Engellenmesi

AB bölgesinde ve diğer ülkelerde yaşayan göçmenlerin karşılaştıkları önemli bir ayrımcılık unsuru da dini açıdan sığınmacı kabulünde yaşanan olumsuz düşünce ve tutumlardır. Bu tutumların gerek Avrupa Birliği'nde yükselen aşırı sağ milliyetçilik akımlarının etkisi ile, gerekse de Dünya genelinde özellikle de İslamofobik söylemlerin sürekli olarak görsel veya yazılı medya organları aracılığıyla ortaya konmasıyla daha da yükseldiği söylenebilir. Özellikle son yıllarda meydana gelen terör olayları ile İslam dininin özdeşleştirilmeye çalışılması neticesinde Müslüman kitlelerin sığınmacı veya mülteci konumuna düşmesi, Ortadoğu'da meydana gelen iç savaşlar insanları daha güvenli olan ülkelere göçe zorlamaktadır. Bu zorunlu göç dalgası ve mülteci hareketi öncelikle Türkiye ve akabinde AB'yi oldukça zor duruma düşürmektedir. Uygulamada Avrupa ülkeleri tarafından göçmenlerin ait olduğu dine göre farklı muamelelere tabii tutulduğu görülmüştür. Müslüman ülkelere diğer Müslüman ülkelere göç makul ve anlayışla karşılanırken, özellikle AB ülkelerinde Müslümanlara yönelik önyargılar oluşmuş ve mültecilerin sadece insan olmalarından dolayı sığınma hakkı olduğu yönündeki anlayış tamamen ortadan kalkma aşamasına gelmiştir⁸⁰.

AB bölgesinde özellikle Müslümanlara karşı önyargı sonucunda ortaya çıkan sığınmacılara bakış açısı, AB genelinde İslamofobinin sürekli olarak körüklenerek olumsuz bir şekilde ortaya konması, Müslümanların terörizmle özdeşleştirilmeye çalışılması her açıdan mülteci ya da sığınmacıları zor durumda bırakmakta, birçok insani yardım ve dayanışmayı da engellemektedir. Özellikle Pegida hareketi İslami kesim veya Müslümanlara AB'deki bakış açısını ortaya koymak açısından oldukça açık bir örnektir. Pegida hareketi AB bölgesinde herhangi bir şekilde İslam'ı ya da Müslümanları bilmemelerine veya onlarla herhangi bir şekilde ilişki kurmamalarına rağmen, İslamofobik tavırla düşmanca hareket eden grupları ortaya çıkarmış ve hatta bu grupların her geçen gün yükselen bir sesle Müslümanlara hakaretlere varan gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu tarz karşıt hareketlerin yükselmesinin en önemli müsebbibi bugün medya organlarında diğer dinlere karşı

⁸⁰ Adıgüzel, s.101.

ortaya konan olumsuz düşüncelerin hemen hemen her gün haber yapılması, tartışma programlarında Müslümanları aşağılayıcı küçük düşürücü yayınlardır. Kaldı ki, modern demokrasinin beşiği kabul edilen AB bölgesinde bu tarz hareketlerin İnsan onur ve haysiyetini önceleyen AB normlarını da sorgulanır hale getirmektedir⁸¹.

D. Diğer Açılardan Sığınmacıların Kabulünün Engellenmesi

Ulus devletler için ülke sınırlarını sıkı sıkıya korumak, bir ‘namus meselesi’ olarak algılanır. Ayrıca küresel terörün tırmandığı çağımızda, sınırların kontrolsüz ve izinsiz geçişlere karşı korunması önemli bir güvenlik önlemi olarak görülmektedir⁸². Devletler için sınır yönetimi demek, aslında göç hareketlerini yönetmek demektir. Bir ülkenin sınırlarından kimlerin geçebileceği, geçilen ülkede ne kadar süre ile kalabileceği, o ülkede çalışıp, çalışamayacağı, yasadışı yollardan (düzensiz olarak) geçilmesi durumunda nasıl bir işlem yapılacağı gibi hususlar hem iç hem de dış politikanın bir yansıması olarak göç yönetiminin en önemli bileşenlerini oluşturmaktadır.

Sınır, bir ülkenin egemenliğinin en önemli unsurlarından biridir. ‘Yabancı’ birinin sınırdan geçebilmesi bir izne (vize vb.) bağlıdır. Bu izin yabancıların, gittikleri başka bir ülke de ‘neleri yapıp, neleri yapamayacaklarını’ da kapsar. İzin almadan, yani ‘düzensiz’ olarak bir ülkenin sınırlarını ihlal eden yasadışı göçmenler, o ülkenin egemenliğine meydan okumuş ve ona karşı suç işlemiş sayılmaktadırlar. Düzensiz göçlerin artması ile kaçak göçmen, kaçak, yasadışı göç vb. gibi ifadelerle göç ile suç, göçmen ile suçlu birbirini çağrıştıran kavramlar haline dönüşmektedir. Göç politikalarının bir güvenlik sorunu olarak görülmeye başlamasıyla göçmenler, suçu ve yasa dışılığı andıran, organize suçlar ve tehlikeyi içinde barındıran bir topluluk gibi algılanmaya başlanmıştır.

Dolayısı ile bu durum, yasadışı-düzensiz göç ile her türlü mücadeleyi meşrulaştırmakta, zaman zaman insan hakları ihlallerine ve can kayıplarına varan tedbirleri dahi (yasal sınırlar içinde) kabul etmeye kadar gitmektedir. Frontex’in sınır koruma politikalarının Akdeniz de göçmen ölümlerini artırması gibi, yasaların insan

⁸¹ Faruk,-Koray, s.54.

⁸² Ersoy, s.16.

yaşamını değil, sınırları korumayı öncelediğini de göstermektedir. Ulus devletler sınır yönetimi ve sınır dışı etme uygulamaları ile göç yönetimini şekillendirirler. Bu kavramlar aynı zamanda ‘vatandaş-yabancı’, sınır içi-sınır dışı, ‘biz ve onlar’ ayrımlarının yeniden tanımlandığı, ikili kimlik kategori ve politikalarının inşa edildiği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır⁸³. Düzenli veya düzensiz göçler sonucunda ‘farklı’ toplumsal ve etnik grupların (göçmenlerin ev sahibi toplumla birlikte) bir arada yaşamaya başlamaları ‘biz ve onlar’ arasındaki sınırların aşınmasına ve ikili kimlik politikalarının yeniden belirlenmesine yol açmaktadır.

Devletlerin kendi vatandaşları ile ‘dışarıda bıraktıkları’ diğer ülke vatandaşları arasındaki farklı kimlik, pasaport ve vize gibi göstergelerle tanımlı ve görünür hale getirir. Bir devlet, kendi sınırlarından kimlerin geçip, kimlerin geçemeyeceğini, geçenlerin ülke içerisindeki hareket alanlarını vize politikaları ile belirler. Vatandaş olduğunuz ülke dışında bir başka ülkeye gidiyorsanız, vize almanız gerekebilir. Aldığınız vize de hangi amaçla o ülkeye gireceğiniz belirtilir. Eğitim, turizm, veya ticari amaçlarla başka bir ülkede bulunabilirsiniz. Ancak, amacı dışında bir girişimde bulunduğunuz da, yani eğitim vizesi aldığınız halde, yasalara aykırı biçimde çalışırsanız, o ülkenin size sunmuş olduğu vize sınırlarını çiğnemiş ve düzensiz göçmen durumuna düşmüş olursunuz⁸⁴.

IV. EKONOMİK GELİŞME, GÜVENLİK ENDİŞESİ VE GELİR DÜZEYİ EŞİTSİZLİĞİNİN GÖÇMEN KABULÜNE OLUMSUZ ETKİLERİ

A. Ekonomik Gelişmenin Göç ve Göçmen Hareketlerine Etkisi

Bir ülkenin ekonomik gelişim düzeyi bilindiği üzere göçmenler için çekici bir unsurdur. Yaşam şartlarının veya refahın yüksek olduğu düşüncesi gelir düzeyi düşük ülkelerde yaşayan insanları, refahın, yaşam standartlarının yüksek olduğu ülkelere göç etme yönünde itici güç rolü oynamaktadır. Bu ise, düzenli ve düzensiz göç olgusunu meydana getirmektedir. Gidilecek ülke yasa ve kanunları göçmen kabulünde belirli kriterler ortaya koymakla birlikte göçmen kabulünde ilgili yasa

⁸³ Danış-Soysüren, Türkiye’de Göç ve Devlet, Sınır ve Sınırdışı, Yabancılar, Ankara 2014, s.216.

⁸⁴ Adıgüzel, s.109

hükümlerine uygun ve seçici davranmak isteyecektir. Bu ise o ülkeye gitmek isteyen diğer göçmenler için kriterleri sağlayamadığı durumlarda düzensiz ve kaçak göçün yolunu açacaktır.

Son 10 yılda Akdeniz havzasında meydana gelen göçmen faciaları ile gündeme gelen dünyadaki göç hareketliliği, özellikle AB ülkelerinin yüz binlerce düzensiz göçmen ile yüzleşmesiyle adeta yönetilemez hale gelmiş ve bir krize dönüşmüştür. Bu durum özellikle Ortadoğu bölgesinde yaratılan iç karışıklıklar ve ekonomik kaygılardan dolayı sömürülmesi zorlaşan devletler (Irak, Suriye vb.) içinde çıkarılan iç isyanların neticesinde, etki / tepki ilişkisi içerisinde dönüp, dolaşım krizi çıkararak ve refah seviyelerini sömürü politikası ile revize eden özellikle ABD ve AB gibi yapıların ortaya koymuş olduğu siyasi ve politik sürecinde bir sonucudur. Bu sonuç iç karışıklık çıkarılan bölge ülkelerinde meydana gelen kitlesel hareketliliğin de insan faktörünün mülteci konumuna düşerek yaşadıkları yerleri terk edip, yaşamlarının tehdit altında olmayacağına inandıkları ülkelere göç etmelerine neden olmaktadır.

B. Avrupa Birliği Güvenlik Endişelerinde Yükselmenin Sığınmacı ve Mülteci Hareketlerine Etkisi

Avrupa ülkeleri Ortadoğu, Asya ve Afrika ülkelerindeki savaşlardan kaçarak iltica edecek ülke arayanların, ilk hedefledikleri yerler olmaktadır. Akdeniz'i geçerek AB sınırlarına ulaşan düzensiz veya kaçak göçmenler, İtalya ve Yunanistan üzerinden diğer ülkelere geçmeye çalışmaktadırlar. Suriye'deki iç savaş AB ülkelerindeki düzensiz göçmen krizini iyice tırmandırmıştır. 2015 yılından itibaren İtalya ve Yunanistan kıyılarından gelen düzensiz göçmenlerin sayısı 1.000.000' u geçerken, bunların yarısından fazlasını Suriyeliler oluşturmaktaydılar. Suriye' deki iç savaş ve ardı sıra düzensiz göç'ün patlak vermesi Euro Bölgesi ülkelerinde zaten var olan düzensiz göçmen sorununu içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Avrupa'ya

gelen göçmenlerin diğer kaynak ülkelerini ise Afganistan, Pakistan, Irak, Eritre, Nijerya, Somali gibi ülkeler oluşturmaktaydılar⁸⁵.

Gönüllü göçler kapsamında değerlendirdiğimiz, İnsanların daha iyi bir yaşam için, ekonomik nedenlerle yaşadıkları şehirleri ve ülkeleri değiştirmeleri sadece içinde yaşadığımız çağ'a ait bir olgu değildir. Ancak, II. Dünya savaşının ardından yıkılan ve çalışacak işgücünü önemli ölçüde yitiren Avrupa'nın yeniden imarı için gereken iş gücü için Batı Avrupa ülkelerinin önce Avrupa, sonra ise Türkiye ve Kuzey Afrika ülkelerinden iş gücü ithal ettiklerini görmekteyiz⁸⁶. Bu göçlerin en önemli niteliği, devletlerin karşılıklı istekleri ve anlaşmasıyla, bireylerin Avrupa'ya kitlesel işgücü göçlerine dahil olmasıdır. Çöken Avrupa'nın ayağa kaldırılması için liberal ekonomik politikaların bir uzantısı olarak teşvik edilen ve neredeyse kutsanan göçmenler, Avrupa'da ekonomik sıkıntıların baş göstermesiyle öncelikli olarak 'İstenmeyen Toplumsal Grup' olarak görülebilmektedir⁸⁷.

1970'lerdeki petrol krizi ile başlayan dönemde, Avrupa ülkelerinin göçmelere bakışı değişmiş, iş gücü göçü durdurulmuş, sonraki yıllarda da Avrupa'da göçmen sayısının azaltılması için geri dönüş teşvikleri, vizeler, çalışma zorlukları, oturma ve vatandaşlık işlemlerindeki prosedürler, aile birleşmelerine getirilen kısıtlamalar vb. uygulamalar ile göçmenlere olan pozitif politikalar, yavaş yavaş negatif bir algıya doğru evrilmiştir. 1970'lerin ortalarından itibaren göçmenlere yönelik bakış açısı da değişmiş, soğuk savaş sonrasında da 'güvenlik' kavramı yeniden tanımlanmıştır. Bu yeni yaklaşıma göre, insan-odaklı, çevre, yoksulluk ve nüfus hareketleri gibi birçok konuyu içine alan, aslında göçü güvenlik sisteminin merkezine yerleştiren, yeni bir güvenlik anlayışı ortaya çıkmıştır⁸⁸.

1990'lardan itibaren ivme kazanan göçün güvenlikleştirilmesi, kalkınma ve güvenlik arasında güçlü bir bağ kurarak, adeta 'güvenliksiz kalkınma, kalkınmasız

⁸⁵Giddens, Anthony, Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi, Sosyoloji Başlangıç Okumaları, Say yayınları, Ankara 2010,s.522–527.

⁸⁶ Adıgüzel, s.115.

⁸⁷Giddens, s.529.

⁸⁸ Öner, s.11.

güvenlik olmaz' anlayışı üzerinde yükselmiştir⁸⁹. Kalkınma ve güvenlik arasında kurulan bu bağ, gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasındaki ayrım çerçevesinde incelenerek, gelişmiş ülkelerin aslında 'kalkınma' yaklaşımlarıyla az gelişmiş toplumları yönetmeyi ve göçü kontrol altına almayı amaçladıkları biçiminde eleştirilmiştir. Ancak, bir görüşe göre, kalkınma; zengin ve fakir ülkeler arasındaki ekonomik uçurumu azaltmak ya da zengin ülkelerdeki sosyal güvenceyi fakir ülkelere yaymak gibi konularla ilgili olmaktan ziyade, 'azgelişmişliğin' düzensiz göçmenler, sığınmacılar, ulus ötesi kayıt dışı ekonomiler ya da suç ağları gibi dolaşım ile ilgili istikrar bozucu etkilerini kontrol etme ve yönetme işlevini yerine getiren bir güvenlik teknolojisidir' denilmektedir⁹⁰.

C. Sosyal Gelişmişlik Düzeyi ve Sığınmacı Kabulüne Etkileri

Göçmenlere yönelik negatif yaklaşımları tamamen ekonomik kaygılara bağlamak'ta doğru değildir. Önceleri Sosyo-Ekonomik problemlerin kaynağı gibi görülen göçmenler, zamanla suç ve terör gibi konularla da ilişkilendirilmeye başlanmıştır. 11 Eylül saldırısı, Avrupa ülkelerinin göçmen karşıtı politikalarını daha belirgin ve görünür hale getirmiştir. Bu saldırı sonrasında özellikle medyada önce Müslümanlar ve terör, sonra göç ve suç arasında bir bağlantı kurulmuş ve Müslüman göçmenleri terör olayları ile ilişkilendirecek ayrımcı ve ırkçı politikalar yaygınlaşmaya başlamıştır.

Düzenli göçler genellikle göç veren ve göç alan ülkeler arasında karşılıklı imzalanan anlaşmalarla, planlı ve kontrollü bir biçimde yürütülmektedir. Ancak, dünyadaki ekonomik krizlere bağlı olarak göç alan ülkeler zamanla işçi alımlarını sınırlamış, hatta durdurmuşlardır. Ancak, bireysel olarak göçler bitmemiş ve Avrupa ülkelerine daha önce düzenli göçmenlerin açtığı yoldan, göçler düzensiz bir biçimde devam etmiştir. 2013 yılı itibarıyla AB ülkelerinde 50 milyondan fazla göçmen yaşamaktadır. Bu göçmenlerin tamamının işçi anlaşmalarıyla veya düzenli göçler ile geldiklerini söylemek elbette ki mümkün değildir. AB ülkelerine yasadışı yollardan giren veya vizeli girdiği halde vize süresini aşarak kaçak durumuna düşen

⁸⁹Koca, Toğral Burcu, Biyopolitik, Güvenlik ve Frontex'in Türkiye-Yunanistan Sınırındaki Rolü, Göç Dergisi, c.1, sy.1, 2014, s.58.

⁹⁰ Koca-Toğral, s.60.

göçmenler, AB ülkelerinin oturma veya vatandaşlık şartlarını sağlayarak zamanla göçmenlik ve vatandaşlık haklarına sahip olabilmektedirler⁹¹.

AB ülkeleri içinde Almanya, İngiltere ve Fransa en fazla göçmen barındıran ülkeler olarak dikkat çekmektedir. Bu 3 ülke AB deki göçmenlerin yarısından fazlasına ev sahipliği yapmaktadır. Nüfusuna göre en fazla göçmen barındıran ülkelere bakıldığında, Lüksemburg'un %43 ile ilk sırada, İsviçre'nin ise %29 ile 2. Sırada yer aldığını görmekteyiz. İsveç, İrlanda ve Avusturya da göçmenlerin oranı yaklaşık %16 iken; İspanya ve Norveç'te yaklaşık olarak %14; İngiltere, Almanya, Fransa ve Hollanda'da ise %12 civarındadır. Belçika ve Danimarka'da %10 oranında olan göçmen nüfus, diğer AB ülkelerinde ise %10'un altındadır. Yaklaşık 3 milyon göçmen (geçici mülteci ve geçici koruma altındaki kişiler,) arındıran Türkiye'de ise göçmenlerin oranı % 4'ün altındadır⁹².

1. Göçmen ve Sığınmacıların Ülkelerin Kalkınmasına Etkileri

Uluslararası göçler'e ulus-devletçi perspektiften bakmak, göç hareketliliğini anlamamızı zorlaştırabilir. Ulus devletler istem dışı gerçekleşen göçleri ulus devlet sınırlarına, düzenine, vatandaşlık ve sosyal refah rejimlerine karşı bir meydan okuma olarak da görmektedirler. Kendi vatandaşlarına, karşı göçmenleri 'yabancı' olarak konumlandırmaktadır. Daha sonra ise göçmenler, yasal, yasal olmayan, düzensiz, kaçak, kağıtsız vb. gibi alt kategorilere ayrılarak ötekileştirilmektedirler⁹³.

Evrensel olarak kabul edilmiş bir 'göçmen' tanımı bulunmamakla birlikte, göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, kendi özgür iradesi ile ve 'kişisel rahatlık' sebepleriyle aldığı tüm karar ve durumları kapsar şekilde anlaşılmaktadır. Dolayısı ile bu terim, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek, kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler göçmeni; sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli

⁹¹ Adıgüzel, s.124-125.

⁹²Südaş, İlkay-Körükmez, Lülüfer, Göçler Ülkesi, Ayrıntı Yayın, İstanbul 2015, s.122.

⁹³ Öner, Şirin, Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar, 2012, s.14.

veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlanmaktadır⁹⁴.

Bilindiği üzere göçmen; yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla kendi menşe ülkesinin dışına yerleşmek üzere mutlak ikamet yerini terk eden kişidir. Bu terim, genel hatlarıyla göçmenlerle zulümden kaçan mültecileri birbirinden ayırt etmek için kullanılır. Bu kimseler genellikle gittikleri ülkelere katkı sağlar ve kendileri de ekonomik olarak daha önce yaşadıkları ülkeden daha fazla kazanç elde ederek refah seviyelerini yükselten kişilerdir. Amaçları diğer göç edenlerden farklı olarak tamamen yasal prosedürleri kullanarak, örneğin; bir zamanlar Türkiye'den Almanya'ya göç edip, amacı sadece para kazanarak ekonomik durumunu iyileştirmek isteyen insanlardır. Bunlar bazen ailece bir bütün olarak göç ettikleri gibi, bazen de sadece bir birey olarak bu şekilde göçmen konumunda olan bireylerdir. Bu insanlar gittikleri ülkelerde kendi refah seviyelerini yükselmeyi amaçlamanın yanında yaşadıkları ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve üretim mekanizmalarına da katkı sağlarlar⁹⁵.

2.Kültürel Açından Göçmenlerle Aynı Alanda Yaşam ve Sürdürülebilirlik

Göçmenler genellikle ilk olarak gittikleri bir ülkenin varoşları ya da getto olarak tabir edilen şehrin çevre bölgelerinde, merkezden uzak, genellikle alt yapısı yetersiz bölgelerinde ikamet ederler. Bu bölgelerde devletin yapmış olduğu küçük ve apartman blokları şeklinde evlerde yaşamlarını sürdürürler. Dolayısı ile gidilen ülkenin yabancısıdırlar. Göçmenler her ne durumda olursa olsunlar, yasal prosedürlere uygun da hareket etseler 2. sınıf vatandaş muamelesi görürler. Bununla birlikte halk ile kaynaşmak zaman alacaktır. AB ülkelerinde özellikle 90'lı yıllardan önce göçmen kabulü ve çalıştırılması makul ve önemli ölçüde ihtiyaçken, iş gücü potansiyelinin düşmesi ile birlikte göçmen alımında da tedbirler sıkılaştırılmış, göçmenlere bakış açısı da bununla birlikte değişmeye başlamıştır⁹⁶.

⁹⁴Südaş-Körükmez, s.181.

⁹⁵Benhabib, Seyla, Ötekilerin Hakları, Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar, (Çeviren: Berna Akkıyal), İletişim Yayınları, İstanbul 2006.

⁹⁶ Dikmen, Alpay, Kentleşme, Göç ve Yoksulluk, 7.ulusl Sosyal Bilimler Kongresi, Türk Sosyal Bilimler Derneği, İmaj Yayıncılık, 2001, s. 146.

Yeryüzündeki göç sayılarına göz gezdirdiğimizde global hareketliliğinin tüm devletleri, milletleri, kişileri etkileyecek ebatlara ulaştığını anlayabiliriz. Çağdaş iletişim ile erişim vasıtalarıyla beraber globalleşme: millet, milli ülke, milliyet, aidiyet, aidiyet kavramlarının manalarını da farklılaştırarak, tekraren tanımının yapılmasını lüzumlu kılmıştır. Globalleşme ile uluslararası göçlerle beraber kişiler ve halklar süratli bir şekilde davranma, birden çok mekanda hayat sürebilme yeteneği edinmiştir. Böyle şahıs, milletler, birden çok toprağı öz yurdu birden çok halkı kendi milleti birden fazla devleti öz ülkesi şeklinde kabul edebilmektedir⁹⁷.

Küreselleşmenin getirmiş olduğu baş döndürücü hızdaki toplumsal değişim ve dönüşüm, sığınmacı kabulünde egemen olan milli devlet orijinli düşüncenin yeniden gözden geçirilmesine ve incelenmesine neden olmuştur. Yeryüzünde bu denli süratli ve hareketli bir toplumsal değişim mevcutken göç etkinliklerini milli ülke orijinli düşünceyle incelenmeye uğraşmak, problemleri anlamayı ve çözmeyi zorlaştıracaktır. Nedeni ise, milli ülke, illegal göç, milli ülkenin hudutlarına düzenine yurttaşlık ve toplumsal refah mekanizmasına karşı gelen bir durum şeklinde ifade edilmektedir. Böyle bir düşünce şekli de önlem alıcı düşünceyi tavsiye etmektedir. Bu şekilde göç edenler, iltica edenler, sığınanlar sosyal sistemi tahrip eden tehdit ögesi şeklinde düşünülmektedir. Bilhassa Avrupa, göç edenlere karşı hudutlarını sürekli sıkılaştırmaya gitmektedir⁹⁸.

Dünyadaki göç ve göçmene bakış açısının değişimiyle özellikle AB ve diğer göç alan dünya devletlerinde ve gittikleri diğer bölgelerde de göçmenler artık istenmeyen kesim olmaya başlamış, ırkçı saldırılara maruz kalmışlar, şiddet görmüşler ve güvenlik sorunları baş göstermiştir. Güven ortamını yitiren göçmenlerde kendilerini korumak için aynı şiddetle savunmaya geçmişlerdir. Bu ise, yabancıları daha da yabancılaşmaya, daha keskin güvenlik tedbirleri almaya, devletler her ne kadar özgün ve eşitlikçi davranmaya çalışsa da kendi vatandaşlarının her geçen gün yükselen çağrılarına kulak tıkaması da oldukça güçleşmiştir. Dolayısı ile bu durumda ırkçı söylemler artmış, özellikle günümüzde AB bölgesinde ırkçılık

⁹⁷Tuna, Muammer- Özbek, Çağlar Yerlileşen Yabancılar, Yurttaşlık ve Kimliğin Dönüşümü, Detay Yayın. Ankara 2012.

⁹⁸ Kurban, Sofya, Göç, Phoenix Yayınevi, 2012, s.92.

devlet politikası haline dönüşmeye başlamış, yabancılarla, bir nevi yerliler sosyal alanda da yaşama zeminini yitirmeye başlamışlardır. Yakın gelecekte bu bir çatışmanın kıvılcımını ateşleyebilir⁹⁹.

D. Sığınmacı Kabulünde İnsani Durum ve Kitleselel Yozlaşma

Sığınmacı kabulünü diğer göçmenlerden belirli bir biçimde ayrı bir kavram olarak ele aldığımızda, ülkesinde yaşama şansı kalmayan ve her geçen gün hayatını kaybetme tehlikesi ile baş başa kalan bireyler, kendilerini yaşanabilir bir bölgeye gitmeye hazırlayıp yola çıktıklarında, hedef ülke olarak seçtikleri (hedef ülke mümkün olan en iyi hayat şartlarını sunan ülke veya hayatlarını muhafaza edebilecekleri karınlarını doyurabilecekleri ülke) ülkelere doğru yönelirler. Bu yöneliş illegal yollardan ve uluslararası hukuk kuralları ile tanımlandığı üzere bir devletin sınırlarına kitleselel olarak yığılmayı içermekteyse, uluslararası kaide ve kurallar gereği sınırlarına akın eden insan kitlelerini korumak ve onları barındırmakla mükellef olan ülkeler, (Örneğin, Suriye'den Türkiye ve Yunanistan sınırlarına akın eden halk kitleleri) onların barınmalarını sağlayacak şekilde acil önlem alıp ve geçici kamp alanları vs. kurmak durumunda kalmaktadırlar¹⁰⁰.

Sığınmacıları kabul etmek durumunda kalan ülkelerde asıl sorun insanların kabulünden sonra başlamaktadır. Şayet uluslararası sınırlara doğru meydana gelen büyük çaplı insan akınları, o ülkenin kısa zaman içerisinde tepki vermesine olanak tanımıyorsa (barınma, yeme-içme, giyinme, hayatını idame ettirme vs.) o ülkelerde kısa ve uzun dönemli birçok sorun meydana gelebilmektedir. Bunların birçoğu ilk barınma ve konaklamalardan sonra, zamanla devletin kendilerine göstermiş olduğu mekânlarda konaklamaktan ziyade sınır boylarındaki kamplardan, ülke içlerine doğru hareket etmeye başlayıp, büyük şehirler, metropoller vb. yerlerde boy göstermeye başlamakta, ülkede günlük akışın farklı olduğu şehirlere yayılarak, bazı hoş olmayan görüntüler meydana getirmektedirler. Meydana gelen olaylarla da halk arasında ve şehir içinde farklı görünümle oluşturmakla birlikte, bu yerli halk arasında farklı görüşlerin, bakış açılarının oluşmasına da neden olmaktadır. Bu durumun farklı halk

⁹⁹ Öner, s.43.

¹⁰⁰Südaş-Körükmez, s.241.

kitleleri içerisinde, farklı düşüncelerin oluşmasına da meydan vermesi kaçınılmazdır¹⁰¹.

V.KÜLTÜREL FARKLILIKLARIN GÖÇMEN, MÜLTECİ VEYA SİĞİNMACI KABULÜNE ETKİSİ

Kültürel kimlik, doğuştan sahip olunmayan, bireylerin toplumsallaşma süreci içerisinde kazandıkları ile şekillenen ayırt edici bir özelliktir, şeklinde tarif edilebilir. Goffman'ın kategorileştirmesinde gördüğümüz gibi, ego kimlik ve kişisel kimlik de, bireyin içinde yaşamış olduğu toplumsal ve kültürel ortamdan etkilendiği için aslında doğrudan toplumsal kimlik ile ilişkilendirilebilir. Erkal ise, kimliğin sosyal ve kültürel bir yönüne vurgu yaparak, 'belli bir kültür ile ilgili' olduğunu ve 'mensup olunan kültürün fertte netleşmesi ve somut hale gelebilmesine dikkat çekmektedir¹⁰².

Kültürel kimlik sadece ben kimim arayışı veya sorusunun değil, 'Biz, kimiz' sorusunun cevabını da vermektedir. 'İçinde yaşanan, değerlere ve sembollere katılma ve paylaşma ile ortak hale gelen, üyesi olunan bir kültür çevresinin yaşama tarzının fertlere ve sosyal gruplara yansımaları, onlarda müşahhaslaşmasıdır¹⁰³. Bireylerin kültürel kimliği, içinde yaşadığı toplum tarafından biçimlendirilir. Kendisinin 'ait olduğu topraklardan uzakta yaşadığını düşünen' birey, göçmen olmanın verdiği hislerle, kültürel kimliğini diasporik kültür ortamında üretilen 'biz' kurgusu ile harmanlayarak, bu zemine oturtma ihtiyacı hissederek bu şekilde bir tavır alır.

Diğer yandan, göçmenlik açısından sosyolojik bir form olan diaspora, politik ve ekonomik olarak ulus devlet sınırlarını aşmış göçmen topluluklarını ifade ederken, küreselleşme ile gelişen ulus aşırı toplumsal ağlar yeni bir kimlik (diasporik kimlik) ve bilinç oluşumuna önemli bir katkı sağlamaktadır. Modern diaspora yaklaşımı olarak nitelenebilecek bu yaklaşım, anavatandan uzakta yeni bir vatan kurmak

¹⁰¹ Topçuoğlu, Reyhan, Düzensiz Göç, Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği, Küreselleşme Çağında Göç, İstanbul 2012.

¹⁰² Erkal, Mustafa, İktisadi Kalkınmanın Kültürel Temelleri, İstanbul 1992, s.127.

¹⁰³ Gelekeçi, Cemal, Kültür, Kültürel Kimlik ve Etnik Kavramlar, Sosyoloji Konferansları Dergisi, sy.43,2011, s.157.

biçiminde yorumlanmaktadır¹⁰⁴. Bu durum ise, diaspora da yeni bir kültürel kimliğin inşası ile mümkün olabilecektir. Modern ulus devletlerin tektipleştirici, homojen kültürel kimlik baskısı ve yapısal dışlamasına karşı ortak vatan bilinci ile “hayali vatanlar” kurulmaktadır. Diasporik kimlik ile oluşturulan “hayali vatanlar” diasporadakilerin ulus devletin kendileri üzerindeki baskılarına karşı bir direnç noktası olma özelliği de gösterebilmektedir.

Diasporik kimliğin göçmenler arasında önem kazanmasında en önemli etken küreselleşme olgusudur. Küreselleşme ile birlikte göçmen toplulukları ile ev sahibi toplum arasındaki ilişkilerde bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Şöyle ki, küreselleşme öncesinde anavatanları ile sınırlı bir ilişki ve iletişim kurabilen diasporadaki göçmen gurupları, ev sahibi ülkenin hukuki ve siyasi hegemonyasına daha sıkı itaat etmek durumundaydılar. Küreselleşme ise göçmenlerin anavatanları ile ilişkilerini güçlendirerek daha kolay erişilebilir bir konuma yükseltilmiştir¹⁰⁵.

Göçmenler ile anavatanları arasında sembolik bağlar vardır. Aile geleneklerinin korunması ve kültürel kimlik değerleri göçmenler için büyük önem taşır. Yaşlı veya hasta olan göçmen aileleri, genellikle ailenin en büyük çocuğunu aile geleneklerini devam ettirmesi için geri dönmeye zorlayabilmektedirler. Bu konuda Zaide Smith, İnci gibi dişler romanındaki kahramanın hikâyesi güzel bir örnektir. Romanya’da İngiltere’de yaşayan göçmen Pakistanlı bir babanın iki oğlundan birini geleneklerini ve kendi kültürlerini devam ettirmesi için anavatanına göndermesi anlatılır¹⁰⁶.

A. Göçmen ve Sığınmacının Çevreye Uyumunda Ülkelerin Sosyal Rolü

Kapitalist batı ülkeleri bilgi, sermaye ve malların bütün dünyada serbest dolaşımını savunurlarken insan hareketliliğinin ve iş gücünün serbest dolaşımını konusunda ise bu kadar liberal bir tutum takınmamaktadırlar. Hatta iş gücünün serbest dolaşımını önündeki en yüksek duvarları ve en güçlü bariyerleri kapitalist batı devletleri kurmaktadır. AB ülkelerinin AB’ye üyelik tarihleri ne kadar eski ise, ona

¹⁰⁴ Kaya, Ayhan, *Islam, Migration and Integration: The Age of Securitization*, Londra 2009, s.126.

¹⁰⁵ Faist, Topoloveni, *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, İstanbul 2003, s.279.

¹⁰⁶ Smith, Zadie, *Göç ve İnci Gibi Dişler*, İstanbul 2000.

nispeten dışarıdan gelecek göçlere karşı olumsuz bir tutum takınmaktadırlar. Bu durum Bauman'ın “*Hiyerarşik Küreselleşme*” tezini de desteklemektedir¹⁰⁷. Post-Marksistler ve Liberal felsefeciler tarafından eleştirilen doğum yerine göre göçmenleri kategorize eden ve dışlayan politikalar Bauman tarafından “globeleşme içerisinde kimi milletlerin yurttaşları arzu ettikleri şekilde davranabilirken öbürlerinin faaliyetleri kanunların haricine bırakılmıştır.” Biçiminde özetlenmektedir¹⁰⁸.

Bu durum ise, kutuplaştırıcılığın da etkisi ile göçmen ve yerli halkı bir birinden etkileşim ile normalleştirmek yerine, ayrımcılığı, kutuplaştırıcılığı körükleyici bir etki yaratacak, toplumsal olarak, şiddet eylemlerini çoğullandırıcı bir etki yapacağı da göz ardı edilmeyecek bir durumdur. Göçmenler bir şekilde ülkelerinden ayrılarak gittikleri ülkede sorun çıkarmak yerine, iş gücü piyasasına katkı yaparak bir anlamda maddi açıdan pay almayı refah içinde yaşamayı hedefleyen insani gruplardır. Doğal olarak göçmenlerin AB ülkelerinde çıkarılan uyum yasaları ile topluma kazandırılması, kültürel olarak uyum sağlaması için yapılan destek ve uygulamaların artırılması sosyal ve ictimai alanda göçmenler için yapılan çalışmalar topluma uyum konusunda ve diğer olumsuz etkileri nötralize etme konusunda yararlı olacaktır.

B. Göçmenliğin Uluslararası İfadesi ve Devletlerin Hukuki Sorumlulukları

Birleşmiş Milletler 2015 Göç raporuna göre uluslararası göçmenlerin sayısı 2015'te 244 milyona ulaşmıştır. Dünya'daki uluslararası göçmenlerin 76 milyonu Avrupa'da, 75 milyonu Asya'da, 54 milyonu Kuzey Amerika'da yaşamaktadır. Bu göçmenlerin 104 milyonu (%43) Asya da, 62 milyonu (%25) Avrupa da doğmuştur¹⁰⁹.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 2014 sonu verilerine göre, dünyada zorla yerinden edilmiş insanların sayısı 59,5 milyona

¹⁰⁷ Ertan, Beşe, Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları, Seçkin Yay., Ankara, 2002, s.166.

¹⁰⁸ Adıgüzel, s.135.

¹⁰⁹Südaş-Körükmez, s.241.

ulaşmıştır. Bu sayı II. Dünya savaşından beri en yüksek değeri ifade etmektedir. Bunlardan 19,5 milyonu mülteci, 1,8 milyonu sığınmacı, 38,2 milyonu ise ülke içinde yerinden edilmiş kişilerden (ÜYEK) oluşmaktadır¹¹⁰.

Göçmenlerin ve mültecilerin dünya ülkeleri arasındaki dağılımı büyük bir farklılık göstermektedir. Mülteci ve sığınmacıların %90'a yakını gelişmekte olan ülkeler misafir ederken, refah devletlerindeki göçmenlerin oranı da artmaya devam etmektedir. Hem mülteci üreten hem de mültecileri kabul eden ülkelerin tamamına yakını Müslüman ve gelişmekte olan (veya gelişmemiş) ülkelerdir. Göçmenler dünyanın gelişmiş ülkelerinde yaşarken, mülteciler ise gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere yaşamaktadır. 47 milyon göçmen sayısı ile dünyanın en fazla göçmen barındıran ülkesi ABD iken, en fazla mülteci barındıran ülkesi Türkiye'dir. ABD'yi 12'şer milyon göçmen sayısı ile Rusya ve Almanya, 10 milyon göç eden adediyle 4. Sırada Suudi Arabistan yer almaktadır¹¹¹.

2016 yılında 2,7 milyonu Suriyeli olmak üzere, 3 milyon mülteci (geçici koruma altındaki kişiler ve geçici mülteciler) ağırlayan Türkiye, dünyada en fazla mülteci barındıran ülke olmuştur¹¹². Türkiye'yi Pakistan, Lübnan ve İran izlemektedir. Dünyadaki mültecilerin yarısından fazlasını (%53) Suriye, Afganistan ve Somalililer oluşturmaktadır. Artık, Avrupa nüfusunun %10 dan fazlasını göçmenler oluşturmaktadır. Bazı Avrupa devletlerindeki göçmenlerin oranlarına bakılırsa, İngiltere'de %2,4, Almanya'da %11,9, Fransa'da %11,6, İspanya'da %13,8, Hollanda'da %11,7 olduğunu görürüz. Bahreyn, Kuveyt, Katar, BAE gibi Körfez ülkelerinde ise göçmenlerin nüfusu yerli halktan daha fazladır. Bu rakamlar ve istatistikler, bize göç olgusunun dünyadaki bütün devletleri ilgilendiren, dünya sisteminin önemli bir bileşeni olarak karşımızda durduğunu apaçık ortaya koymaktadır¹¹³.

¹¹⁰ Adıgüzel, s.100.

¹¹¹ Kınık, Kerem, Göç, Sürgün ve İltica, Hayat Sağlık Dergisi, Temmuz 2010, Sayı.2, s.36–39.

¹¹² Kirişçi, Kemal, The Legal Status of Asylum-Seekers in Turkey: Problems and Prospects International of Refugee Law, Volume: 3, sy.3. 1994.

¹¹³ Dikmen, s. 231.

Ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesi dünyanın her köşesini daha kolay bir şekilde erişilir hale getirmiş; Giddens'in deyiimiyle; "Dünya çapında toplumsal ilişkilerin yoğunluğu" bundan önceki dönemlerdekinden çok daha ileri bir düzeye ulaşmıştır¹¹⁴. Toplumsal etkinliğin küreselleşmesi, gerçek anlamda dünya çapında bağlantıların ve uluslararası iş bölümünün gelişmesi biçiminde yorumlanmaktadır¹¹⁵.

Kapitalizm ile birlikte küreselleşmenin dönüştürdüğü, emek, çalışma yaşamı, örgütlenme biçimleri, iş teknolojileri, iletişim yöntemleri ve ulaşım ağları ülkeler arasındaki sınırların çok daha kolay aşılmasını sağlamıştır. Dünyadaki sürekli yeni buluşlar ile yeni teknolojik imkânlarla kavuşmakta, modernizmin nimetleri dünyanın her köşesine hızla yayılmaktadır. Ancak, bu yeni buluşlar ve teknolojik ilerleme, devletler, toplumlar veya bölgeler arası eşitsizlikleri ortadan kaldırmamış ve en önemlisi de küresel bir barış ve huzur ortamı inşa edilememiştir.

21. Yüzyılı yaşadığımız bu zamanlarda insanlık, teknolojik olarak en ileri seviyede iken, birlikte yaşama ve farklılıklara tahammül açısından en ilkel dönemlerini yaşamaktadır denilebilir¹¹⁶. Zorunlu olarak anavatanından ayrı yaşamak zorunda kalan insanların sayısı, dünya tarihinin en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Yoksulluk, işsizlik, açlık, kuraklık, doğal afetler, din, mezhep veya etnik köken farklılıklarına dayalı baskılar, savaşlar, iç savaşlar, soykırım, sürgün gibi nedenlerle insanlar doğup büyüdüğü yerlerden başka bir şehre veya başka bir ülkeye göçmektedir. Küreselleşme sonucunda çok uzun süredir yerleşik olan insanlık, binlerce yıl sonra adeta göçbeliğe geri dönmüştür. Bu dönüş modernizmin kurmuş olduğu şehir ve ülkeleri insanların birbirlerine olan hoşgörüsüz ve katı tavırlarından dolayı bir anlamda sosyolojik açıdan tehdit etmektedir. Bu tehdit bir kar sarmalı gibi büyüyerek her geçen gün daha büyük problemlerin, çatışmaların kaynağını oluşturmaktadır.

¹¹⁴ Göğer, Erdoğan, Yabancılar Hukuku, AÜHF Yayın, sy.324, Ankara 1994.

¹¹⁵Südaş-Körükmez, s.106.

¹¹⁶ Adıgüzel, s.102.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA SIĞINMA HAKKI ve TÜRKİYE'DEKİ GÖÇMEN ve SIĞINMACILARA YÖNELİK POLİTİKALAR

I.TÜRKİYE'DE GÖÇMEN, SIĞINMACI STATÜSÜ ve TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN GÖÇMEN POLİTİKASI

Dünyadaki yasadışı sığınma faaliyetleri incelendiğinde yer aldığı coğrafi konum nedeniyle Türkiye'nin Şark ve Garp, aynı zamanda Kuzey-Güney yönleri açısından bölgesinde merkezi bir konumda olduğu görülmektedir. Bu merkezi konumuyla 1980'lere kadar Türkiye transit bir ülke iken, 1980'lerden sonra kendi içinde ekonomik gelişimi ve ayrıca uluslararası gelişmelerin de etkisiyle mülteciler için bir *hedef* ülke olmuştur. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesinin ilgili maddesine koydurmuş olduğu coğrafi sınırlama ile bu sözleşmeyi imzaladığı için Avrupa ülkelerinden gelmeyenlerin iltica başvurusunu kabul etmemektedir. Ancak, bir başka ülkeye iltica başvurusu yapanları, üçüncü bir ülkeye gidene kadar geçici mülteci statüsünde misafir edebilmektedir.

Toplumsal değişimin temel olgusu olan göçler, Türkiye'nin toplumsal yapısını anlamamız için de üzerinde hassasiyetle durmamız gereken bir konudur. Anadolu, yüzyıllardır farklı toplumsal ve etnik grupların birlikte yaşadığı, savaşlar, mübadeleler, sürgünlerle içeriye ve dışarıya göçlerin eksik olmadığı bir coğrafya olmuştur. Özellikle Osmanlı Devletinin gerilemeye başlamasıyla, kaybedilen topraklardan Anadolu'ya göç akınları başlamıştır. Balkanlar, Kafkaslar ve Kırım'dan 1821-1922 yılları arasındaki dönemde 5 milyondan fazla Müslüman, Anadolu'ya sürgün edilmiştir. Cumhuriyet'in kurulmasından sonra da bu göçler devam etmiştir¹¹⁷.

Göçmenler için gittikleri ülkelerde yaşarken kurdukları ilişki ağları, akrabalık, sivil dayanışma ağları ve dini örüntüler son derece büyük önem taşır. Yeni göç edilen ülkede, eski ilişkilerden faydalanılarak, daha kolay biçimde bireysel ve

¹¹⁷ Ekşi, Nuray, AİHM Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller. İstanbul Barosu Dergisi, c.6,sy.82, 2016,s.2803-2837.

toplumsal sorunların çözülmesi sağlanabilmektedir. Örneğin Türkiye’de ilk iş gücü anlaşmasının Almanya ile yapılması ve Avrupa’daki Türklerin yarısından fazlasının bu ülkede yaşaması nedeniyle Türk göçmen örgütlenmelerinin en yoğun ve en etkili olduğu ülke Almanya olmuştur. Avrupa’daki Türk derneklerinin çatı kuruluşlarının tamamına yakınının merkezleri Almanya’da bulunmaktadır¹¹⁸.

Göçmen ve göç olgusunun uluslararası düzeyde temsili ve sorunların devletlerarasında yasal açıdan çözümlenebilmesini sağlayan kuruluşlar mevcuttur. Uluslararası Göç Örgütü (IOM/UGÖ) Organization for Migration – IOM, acil durumlarda yardım, mültecilerin yeni bir ülkeye yerleştirilmesi, gönüllü geri dönüşlere yardım, göçmen sağlığı, para gönderme ve yasal göç seçeneklerinin desteklenmesi gibi alanlarda faaliyet gösteren uluslararası bir örgüttür. Göç konusuna farklı yaklaşan lider kuruluşlardan birisi olan IOM, bütün göç sorunlarını ele alan, konuya bütüncül bakabilen uluslararası bir platform niteliğindedir. Türkiye Cumhuriyeti de AB ile olan ilişkisinden dolayı bu göç örgütünün doğal üyesi konumundadır. Merkezi İsviçre’nin Cenevre şehrinde bulunan uluslararası bir kuruluş olan IOM’un geliştirmekte olan ve gelişmiş ülkelere toplam 127 üyesi ve 17 gözlemci üyesi bulunmaktadır. 2008 yılında 1 milyar dolardan fazla bütçe kullanan IOM, dünya çapında 7 bin saha çalışanı ve 440 ofisi ile 2 binden fazla göç projesini desteklemiştir¹¹⁹.

Temelleri 1951 yılında Brüksel’de Uluslararası Göç Konferansında atılan örgüt, önce hükümetler arası Avrupa Göç Komisyonu (Intergovernmental Committee for European Migration- ICEM) adıyla kurulmuştur. II. Dünya Savaşı’ndan etkilenerek göç eden insanlara yardım etmek amacıyla kurulan örgüt, 1980’de Hükümetler arası Göç Komisyonu (Intergovernmental Committee For Migration) 1989’da ise uluslararası Göç Örgütü (International Organization of Migration-IOM) adını almıştır¹²⁰.

¹¹⁸ Adıgüzel, Yusuf, Göç Sosyolojisi, Ankara 2016.

¹¹⁹ www.turkey.ion.int, 2005.

¹²⁰ Amnesty International, Produced, 1961.

Statüsü gereği, görev alanına giren konularda ilgili ülkenin talebi ile harekete geçen IOM, özellikle insan kaçakçılığı mağdurlarına yardım alanında aktif rol oynamaktadır. Ülke içinde yerinden edilmiş kişiler konusunda yetkisi bulunmamakla birlikte, ilgili ülkelerin talebi ile bu kişilere de yardım edebilmektedir. Suriye ve Libya gibi iç savaşın sürdüğü ülkelerdeki insani krizlere müdahalede aktif rol oynayan IOM, göç konusunun 2015'ten sonra BM kalkınma gündeminin bir parçası olması için çalışmaktadır. Başta gönüllü geri dönüşler olmak üzere, göç ve iltica konularında çalışan uluslararası kuruluşlar arasında bir stratejik iş birliği oluşturmaya çalışan örgüt, 2003 yılından bu yana konuyla ilgili 15 kuruluşu Küresel Göç Grubu (Global Migration Group) adıyla Cenevre de bir araya getirmektedir¹²¹.

Örgütün çalışmalarına uzun süre gözlemci olarak katılan Türkiye, 30 Kasım 2004 tarihinde kuruluşu üye olmuştur. Örgütün Ankara ve İstanbul'da temsilcilikleri bulunmaktadır. IOM'un çalışmalarına aktif olarak katılan Türkiye Cumhuriyeti, özellikle uluslararası göç politikalarının oluşturulması, yasadışı göç, insan kaçakçılığı ile mücadele ve göçmenlerin haklarının korunması konularında örgütle ortak çalışmalar yapmaktadır¹²².

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ise, 14 Aralık 1950 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kurulmuştur. 120 ülkede, 7.190 çalışanıyla, yaklaşık 36,4 milyon kişiye ulaşmaya çalışmaktadır. BMMYK'ye dünya genelinde mülteci sorunlarını çözmek ve mültecileri korumak amacıyla uluslararası faaliyetleri koordine etme ve yürütme görevi verilmiştir. Asıl amacı mültecilerin haklarını ve refahını savunmak olan BMMYK, her bireyin sığınma talebinde bulunabilmesini ve başka bir ülkede güvenli bir şekilde mülteci olarak barınabilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Ülkesine gönüllü dönüş, yerel entegrasyon ve üçüncü bir ülkeye yerleştirme konularıyla da ilgilenmektedir¹²³.

BMMYK, BM Genel Kurulu ve Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) altında hizmet vermektedir. BMMYK'nın operasyonlarının çoğu, saha görevlerini kapsamaktadır. Örgüt'ün dünya genelindeki operasyonları, kiralık uçaklara toptan

¹²¹ Göç İdaresi BM İstatistikleri (01.09.2016).

¹²² Karasu, Bilge, Kentleşme ve Göç, İstanbul 2015, s.12.

¹²³Faist, s.270.

gıda ve tıbbi malzeme tedarikinden, çalışanların istihdamı ve tehlikeli koşullarda güvenliğinin sağlanmasına kadar çeşitli unsurları içermektedir. BMMYK'nın Türkiye'nin de aralarında olduğu dünyanın birçok ülkesinde temsilcilikleri bulunmaktadır.

A. Göçmen Politikaları ve Türkiye'nin Mülteciler Açısından Uygulamaları

BMMYK'nın temel hedefi mültecilerin temel insani haklarını korumak ve onların güvenli koşullar altında yaşamasını sağlamak iken, nihai hedefi mültecilerin hayatlarını huzur ve onur içinde yeniden inşa etmeleri için kalıcı çözümler bulmaktır. Mültecilere sunulan üç çeşit kalıcı çözüm biçimi bulunmaktadır. Gönüllü geri dönüş, yerel entegrasyon ve üçüncü olarak 3. bir ülkeye yerleştirme. BMMYK her yıl, bu çözümlerden birini mülteciler için mümkün kılmaya çalışmaktadır. Ancak, dünya üzerinde 60 milyona yakın mülteci, sığınmacı veya ÜYEK bulunduğu için BMMYK'nın mevcut çalışmaları yetersiz kalmaktadır¹²⁴.

Birden bire ortaya çıkan iç çatışmalar, savaşlar, depremler veya diğer sel, afet gibi olağandışı yaşamı zorlaştırıcı koşullar sebebiyle kısa sürede binlerce insan acil yardıma muhtaç hale gelebilmektedir. BMMYK, bu tür acil durumlarda ihtiyaç duyulan yerlere yardım malzemeleri ve uzman ekipler göndermektedir. Acil durumlara müdahale için BMMYK, dünyanın her yerinde 500 bin kişiye aynı anda yardım edebilecek bir Acil Durum Müdahale Ekibini hazır bulundurmaktadır¹²⁵.

Normal şartlarda dünyadaki bütün devletler vatandaşlarının temel insani haklarını ve fiziksel korunma şartlarını garanti altına alırken, kişiler, mülteci durumuna düşünce bu garanti ortadan kalkmaktadır. Bu yüzden savaştan ve ülkelerindeki zulümden kaçan mülteciler, sık, sık savunmasız duruma

¹²⁴ Karpat, Kemal, Osmanlıdan Günümüze Göçler ve Etnik Yapılanma, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

¹²⁵Emergency Response Team; BM Çatısı altında 1993 yılında kurulmasına karar verilmiş, dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelebilecek ve büyük ölçekteki kitleri etkisi altına alabilecek, afet vb. olaylara karşı kitlelerin savunmasız kalması halinde devletlerin ani ve acil yardımlarına koşarak onlara, sosyal-ekonomik ve sağlık açısından yardımda bulunulması konusunda devletlerin yardımlaşması ile kurulmuş Acil Yardım organizasyonu ekiplerinden oluşan yapıdır. AFAD 2009 Kuruluş Yönetmeliği.

düşebilmektedir. Mültecilerin sığındığı veya sığınmak zorunda kaldığı ülkeler, onlara ülkelerinde barınma izni vermeyerek onları korumasız bırakılırsa, geriye ülkelere veya başka bir ülkeye gönderme gibi bir pozisyona girerlerse önemli insan hakları ihlallerine yol açabilirler.

BMMYK, günümüzde dünyadaki 36 milyondan fazla mülteci, sığınmacı, yerlerinden zorla çıkarılmış ve vatansız kişilerin temel insani haklarını koruyabilecek bir güvenlik ağı sistemi kurmayı planlamaktadır. Ayrıca, Mültecilerin ülkelere gönüllü olarak dönmesi, sığınmacı ülkelere entegrasyonu veya üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeleri gibi kalıcı çözümler üretilene kadar, onlara fiziksel ve kanuni koruma sağlamayı amaçlamaktadır.

Sığınılan ülkelerde mültecilerin şiddet ve cinsel istismar gibi tehditlere maruz kalma ihtimallerini azaltmaya çalışmakta, aynı zamanda kadınların, çocukların, yaşlıların ve engelli kişilerin, özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak asgari seviyede de olsa sığınma, yiyecek, su ve sağlık hizmeti sunmaktadır¹²⁶.

B. Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikalar, Örgütler ve Hukuki Uygulamalar

Uluslararası Af Örgütü, herkesin İnsan Hakları Evrensel Beyannameinde kabul edilen insan haklarına ve diğer tüm uluslararası insan hakları standartlarına erişebilmesi için çalıştığını ifade etmektedir. Örgüt, bu hakların ağır ihlallerini engellemek ve sonlandırmak amacıyla çeşitli araştırmalar yapmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannameinin 14. maddesi “*Her İnsan zulüm karşısında, başka ülkelere sığınmaya ve bu ülkelerde sığınmacı işlemi görmeye hakkı vardır*” düzenlemesi ile sığınma hakkını temel bir hak olarak nitelendirmiştir. Bu nedenle mülteci ve sığınmacıların insan haklarının korunmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Temel faaliyet alanları şu şekilde sıralanabilir;

-Mülteci ve sığınmacılara temel insan hakları konusunda savunuculuk yapmak,

¹²⁶ Kurban, s.132.

- Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi temel faaliyet alanlarından biri olan mülteci hakları ile ilgili eğitimler düzenlemek, lobi ve kampanya çalışmaları yapmak,
- Sığınma amacıyla Türkiye'ye gelenlere hukuki yardım ve danışmanlık yapmak,
- Sığınmacı ve mültecilerin mevcut prosedürlere erişimlerini ve Türkiye'deki yetkililerin 'geri göndermeme' ilkesine uymalarını sağlamaya çalışmak,
- Barolarla işbirliği yaparak mülteci hakları konusunda avukatlara yönelik eğitim programları düzenlemek,
- Üniversite öğrencilerine yönelik seminerler ve çalıştaylar düzenlemek¹²⁷,

Haklarını savunmak bir yana haklarından haberi dahi olmayan, başvuracağı kişi ve kurumlara ulaşamayan, başvurduğunda muhatap bulamayan mülteciler, sadece bu nedenlerle sınır dışı edilebilmekte, hatta hayatlarını kaybetmektedirler. Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, bu durumdaki mülteci, sığınmacı ve yabancıların hukuki sorunları başta olmak üzere, bütün sosyo-ekonomik sorunların çözümüne katkı yapmak amacıyla İstanbul'da şubesi olan bir dernektir¹²⁸.

Dernek, uzman hukukçu ve avukatları aracılığıyla gerek sınır dışı, gerekse içeride acil müdahalelerde bulunmak, gerekse, ikamet, pasaport, eğitim ve çalışma gibi hakların sağlanması yolunda mültecilere hukuki destek sağlama sürecinde aktif rol oynamaktadır. Diğer yandan 2005 yılından beri Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD) çatısı altında "*Mülteci Destek Programı*" adı ile yürütülen faaliyetler, Mart 2015 tarihinden itibaren Mülteci Hakları Derneği bünyesinde yürütülmeye başlamıştır.

Mülteci Hakları Merkezi, savaş ve zulüm sebebiyle ülkelerini terk edip, Türkiye'de sığınma arayan yabancıların hukuki koruma mekanizmalarına erişimi, sığınmacılara yönelik hukuki destek kapasitesinin artırılması, kamuoyunda ve toplum hayatında sığınmacılara yönelik hoşgörü ve dayanışmanın güçlenmesi, sığınma alanındaki mevzuat, politika ve uygulamaların izlenmesi ve uluslararası standartlarla

¹²⁷ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği UNHCR Raporu, 2009.

¹²⁸ Amnesty International, Produced, 1961.

uyum içinde gelişmesi için çalışılan bir insan hakları kuruluşudur ve Merkezi İstanbul'da yer alır¹²⁹.

C. Türkiye'de Göçmenlere Yönelik Kanuni Düzenlemeler

Türkiye'de göç, göçmen, sığınmacı, mülteci gibi kavramlara yönelik birçok kanuni düzenleme ve sözleşmeler bulunmaktadır. Bunlar; sırasıyla, Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış ve 05/09/1961 tarih ve 10898 sayı ile Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. "Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme" Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, Göçmen İşçinin Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 10/12/1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda ilan edilen "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" gibi düzenlemelerin bütünü göçmenler ve onlarla ilgili uluslararası hükümleri içermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti de ilgili sözleşmelere taraf ülke olarak kendi topraklarında meydana gelen, göç ve göçmen olaylarını uluslararası hukuka uyumlu bir biçimde düzenlemiştir. Uluslararası hukukun gerektirdiği ve sözleşmenin konu ile ilgili bağlayıcı hükümleri kapsamında sorumluluklarını, yapmış olduğu yasa, kanun, tüzük ve kararnamelerle yerine getirmiştir. Türkiye'de özellikle son 10 yılda yapılan yeni düzenlemeler veya göç uygulamaları, 2013 tarihinde yasalaşarak yürürlüğe giren bu 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa dayanmaktadır. Kanun; yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ile İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluşu ile ilgili, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektedir. Kanun 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu kanun özellikleri bakımından Türk göç hukukunun oluşmasına ilk adım olarak değerlendirilebilir. Özellikle bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce Suriyeli

¹²⁹ <https://www.amnesty.org.tr/icerik/biz-kimiz>

sığınmacıların durumuna ilişkin çalışmalar, çıkarılan yönetmelik ve yönergeler çerçevesinde yapılmıştır.

2002 yılı BMYK kararına göre¹³⁰ kitlesel ilticanın mevcudiyetinden bahis açabilmek için milletlerarası bir hududa doğru önemli bir adette (örneğin 3000-5000 kişi veya daha fazla adette) kişi hareketliliğinin bulunması, bunun süratli bir şekilde devam etmesi ev sahibi ülkenin yakın zamanda var olan kişisel iltica yöntemlerini tatbik edemeyecek bir hale gelmesi durumlarının ortaya çıkması gerekir. Bahsi geçen öğeleri kapsayan kitlesel hareketin devamlılık arz etmesi halinde kalıcı olmayan muhafaza (geçici sığınmacı) hayata geçirilmektedir. Bu muhafaza türü ülkelerin geri göndermeme mesuliyetleri dahilinde kitleler durumunda komşu devlet hudutlarına erişen insan akınlarını, kişisel konum tespit etme faaliyetleriyle zaman yitirmeksizin belli hakları garanti etmeyi amaçlayan analitik ve tamamlayıcı bir çözüm yöntemidir.

Kalıcı olmayan geçici koruma türü genel olarak 3 ana unsurundan söz edilmektedir. Emniyetli arazilere ulaşımına müsaade etmek, geri verme yasaklarının tatbik edilmesi, ana ve acil kişi gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Evvelen Türkiye'deki kanunlarda bulunmayan kitlesel akım hallerinde gerçekleşecek bu mekanizma, milletlerarası koruma yasasıyla Türkiye'deki yasa sisteminde yerini almıştır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, adı geçen uygulamanın detaylarını Bakanlar Kurulu tüzüğüyle tespit edilmesini kabul ederek bahsedilen sahada göç ve göçmenlerle ilgili yasanın meydana gelmesine olanak tanımıştır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile BM'nin toplu sığınma kriterlerine tam olarak uyum sağlayan ve "Geçici Koruma" uygulanan Türkiye'deki Suriyelilerin durumuna da yasal bir dayanak kazandırılmıştır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda da belirtilen Geri Gönderme Merkezleri, haklarında sınır dışı edilme kararı alınıp idari gözetim altında bulunan yabancıların tutulduğu merkezlerdir. 6458 sayılı yasaya göre idari gözetim altına alınan yabancıların barındırılmaları ve kontrol altında tutulmaları amacıyla

¹³⁰ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yürütme Komitesi Kararları, 8 Ekim 2002, s.92.

kurulan bu merkezler, Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından işletilebilmekte veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği veya Kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzman kuruluşlar tarafından işletilmektedir. Bu Merkezlerin denetimi 6458 sayılı yasa gereğince Devlet Göç İdaresi tarafından yapılmaktadır.

D. Türkiye'ye Sığınanların Göç Etme Nedenleri ve Türkiye'de Yaşadıkları Sorunlar

Türkiye'ye olan göçleri temel olarak iki kategoride ele almak mümkündür. Bunlardan birincisi; düzenli göçler, diğeri ise, düzensiz göçlerdir. Düzenli göçleri Türkiye'nin izni ve bilgisi dahilinde genellikle Türk kökenli veya Müslüman unsurların göçleri oluşturmaktadır. Düzensiz göçleri ise, yasa dışı yollardan Türkiye'ye giriş yapan veya yasal yollardan girdiği halde, vize süresini geçiren göçmenleri ifade etmektedir. Örneğin eski doğu bloğu ülkelerinden gelenler vize ile giriş yaptıkları halde, kaçak olarak çalışmakta ve yasal vize sürelerini geçirerek düzensiz göçmen statüsüne düşmektedirler¹³¹.

Türkiye Cumhuriyeti de Osmanlı'dan kalan arazilerden gelen milli geleneklerimize bağlı grupların göçleriyle harmanlanan bir demografik yapı ile kurulmuş ya da oluşmuştur denilebilir. Osmanlının son dönemlerinde hızlanan bu göçler, Cumhuriyetin kurulmasından sonra da devam etmiştir. Bu göçlerin en dikkat çekici olanları ise, Cumhuriyetin ilk yıllarından Türk-Yunan nüfus mübadelesi "büyük mübadele" dediğimiz Lozan Antlaşması gereği nüfus değişiminin yapılmasıdır. Anadolu yakın tarihe kadar da Balkanlardan baskı, zulüm, tehcir, soykırım ve yıldırma ile kaçarak ülkeye gelenlerin sığınağı olmuştur¹³².

Türkiye, devletinin izni ile gelen "*Türk Soylu ve Türk Kültürüne Bağlı*" bu göçmenlerin yanı sıra, ayrıca bunlardan farklı olarak ta dünyadaki düzensiz küresel göç hareketlerinden nasibini almaktadır. Afrika ve Asya'daki ülkelerinden savaş, çatışma, insan hakları ihlalleri, açlık ve kıtlık gibi zorunlu nedenlerle Avrupa'ya

¹³¹ Peker-Sancar, s.94.

¹³² Kurban, s.146

ulaşmak isteyen ve iltica arayan kişilerin en önemli güzergâhlarından biri de Türkiye olmaktadır.

Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine yasa dışı yollardan gitmek isteyenler Trakya Bölgesinden karayolunu, Ege Bölgesinden deniz yolunu kullanmaktadırlar. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesinin coğrafi sınırlama ile imzaladığı için Avrupa ülkelerinden gelmeyenlerin iltica başvurusunu kabul etmemektedir. Ancak, bir başka ülkeye iltica başvurusu yapanları, üçüncü bir ülkeye gidene kadar geçici mülteci statüsünde misafir edebilmektedir¹³³.

Türkiye uluslararası göç yollarının üzerinde bulunduğundan gerek karayolu, gerekse deniz yolu ile Avrupa'ya gitmek isteyenler için önemli bir transit ülke konumundadır. Son yıllarda Suriye deki iç savaş nedeniyle Avrupa'ya geçmek isteyen Suriyeliler, Türkiye'yi transit ülke olarak kullanırken, Birleşmiş Milletler Topluluğu ülkelerinden gelenler için Türkiye genellikle hedef ülke konumundadır.

E. Türkiye'de İç ve Dış Göçler

Türkiye'nin göç süreçlerini anlayabilmek ve analiz edebilmek için, özellikle Türkiye'ye olan göçlerde, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden başlayan ve yeni Türkiye Cumhuriyetine de devreden 'Ulus Devletleşme' anlayışının göz önünde bulundurulması gereklidir. 19. yy. ikinci yarısından sonra Anadolu'nun Müslümanlaştırılması politikası kapsamında Kafkasya ve Balkanlardan hem zorunlu hem de gönüllü olarak yapılan göçler, Cumhuriyetin ilanından sonra da bir devlet politikası olarak izlenmeye devam etmiştir. Osmanlı Devletinin kaybettiği topraklardan milyonlarca insan Anadolu'ya göç etmiştir. Balkanlar, Kafkaslar, Kırım ve Suriye bölgesinden gelen Müslümanlarla bugünkü Türkiye nüfus yapısı oluşmuştur¹³⁴.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1950'lere kadar geçen sürede kentleşme neredeyse sabit kalmış, Demokrat Partinin iktidara gelmesinden sonra ise, II. Dünya

¹³³İçduygu, Ahmet-Sirkeci, İbrahim Cumhuriyet Dönemi Türkiyesinde Göç Hareketleri, İstanbul 1999, s.249.

¹³⁴ Kurban, s.146.

savaşı sonrası ortaya çıkan yeni konjonktürün de etkisiyle hızlı bir kentleşme sürecine girilmiştir. Seksenlere değin süren köyden şehre göçme, seksenden sonra özgürlükçü siyasetler ile 1985 en sonra meydana gelen terör vakaları sebebi ile başka bir şekle dönüşmüştür. Sonrasında ise yalnızca köyden şehre değil, şehirlerarası göçlerinde belirli bir süreç içerisinde artarak devam etmiştir. Türkiye’de şehirleşme Avrupa devletlerindeki şekliyle sanayileşmenin etkisiyle ilerlememiş olmakla beraber, zamanla iş bulabilmek ve öteki faktörlerinde etkisi ile göç eylemlerinin hedef ülkesi oluşmuştur. Siyasi sebepler, çiftçilik ve tarımsal faaliyetlerle alakalı daralma, teknolojinin ilerlemesi ile insana olan ihtiyacın azalması, hizmetlere erişim ve ulaşım olanaklarının gelişmesi ve toplumun sosyal durumu gibi etkenlerin bu sürecin hızlanmasına katkı sağlayan nedenler olarak sayılabilir¹³⁵.

Türkiye’ye olan göç süreçlerini ele alırken, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden başlamamız, iç göç olgusunu daha kolay anlamamızı sağlarken, özellikle Balkanlar ve Kafkasya’dan Cumhuriyet sonrası da devam ede gelen göçler, Osmanlı dönemindeki hesaplaşmaların ve savaşların sonucu olarak değerlendirilmelidir. Türkiye’de göç alanındaki akademik çalışmaların öncü isimlerden biri olan İlhan Tekeli, Türkiye’nin göç tarihinin 4 temel kategoride ele alınmasını önermektedir. Balkanlaşma göçleri, kentleşme, kentler arası göçler ve yaşam güzergâhları göçleri¹³⁶.

Bu dört kategoriden ilki, genellikle 1860-1927 yılları arasını kapsayan Osmanlı’nın akabinde ve Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslaşma sürecinde, Osmanlı’nın toprak kaybettiği coğrafyalardan kitlesel biçimde Anadolu’ya olan göçleri ifade eden Balkanlaşma göçleridir. Kentleşme dönemi ise, ikinci dünya savaşının sona ermesi ile 1945’ten başlayarak, 1980’lere kadar devam eden dönemdeki kırdan kente göçleri kapsamaktadır. Üçüncü kategoride ise, kentleşmenin belirli bir düzeye ulaşmasıyla 1975’lerden itibaren hâkim olan kentler arası göç sürecidir. Son kategori ise, yaşam güzergâhlarıdır. Bu kategori insan ve mekân ilişkisinin değişmesinin göç kavramı ile tanımlamanın yetersiz kaldığı iddiası üzerine düşünülmüş olup, günümüz insanların hayatları boyunca çok sayıda yer değiştirmekte, bir güzergâh üzerinde

¹³⁵İçduygu-Sirkeci, s.269

¹³⁶ Tekeli, İlhan, Göç ve Göç Ötesi, İstanbul 2011,s.43-44.

hareket etmekte ve bu güzergâhların bazılarını planlayabilmekte olmalarını anlatmak üzere geliştirilmiştir¹³⁷.

Osmanlı bakiyesi topraklardan Türkiye'ye olan göçler günümüzde de devam etmektedir. Halen Türkiye Cumhuriyeti toprakları olmayan bu bölgelerden gelenleri ifade eden balkanlaşma göçleri, aslında bir iç göçmüş gibi değerlendirilmiştir. Tekeli'ye göre; 'eskiden iç olanlar birden dışa dönüşmüştür' ve aynı zamanda 'bir süre önce içte olanlar, yeniden içte olmak için yer değiştirmektedir.'¹³⁸ Balkanlaşma süreci sadece balkan ülkelerinden gelenleri değil, Kırım ve Kafkasya'dan gelenleri de kapsayacak şekilde değerlendirilmektedir¹³⁹.

Geçtiğimiz 19. yy. başlarında Balkanlar, Kırım ve Kafkasya'yı da içine alacak şekilde çok geniş topraklara sahip ve üzerinde milyonlarca nüfusu barındıran büyük bir Osmanlı Devleti vardı. Sadece yüzyıl sonra ise bu muazzam ülke Anadolu, Trakya ve Güney Kafkasya'nın çok küçük bir bölgesinden ibaret hale gelmiştir. Kaybedilen Osmanlı Devleti topraklarında ise, büyük bir kıyım ve sürgün yaşanmıştır. Balkanlar, Kırım ve Kafkasya'da yaşayan milyonlarca Müslüman öldürülmüş, kalanlar ise göçe zorlanmış ve Anadolu'ya sığınmak zorunda kalmışlardır. Osmanlı devletinin tarih sahnesinden çekilmesiyle yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti devleti halkının önemli bir bölümünü Bulgaristan, Yunanistan, Ermenistan, Gürcistan, Rusya, Ukrayna ve diğer bölgelerden gelenler oluşturmuştur. 1822-1922 yılları arasındaki dönemde 5 milyondan fazla Müslüman bu topraklardan Anadolu'ya sürülmüş ve 5,5 milyon Müslüman tebaa ise savaşlarda ve sürgün yollarında hayatını kaybetmiştir¹⁴⁰. Yaşanan iç göçlerle Anadolu nüfusu %1,5 oranında her yıl büyümüş ve 10 yılda toplam nüfus % 50 artış göstermiştir¹⁴¹.

Osmanlı'da ilk göç hareketleri 1774 Osmanlı-Rus savaşını takip eden yıllarda (özellikle 1789-1800 yılları arasında) 500.000 Tatar Türklerinin Osmanlı topraklarına göç etmesiyle başlamıştır. İkinci Kırım göçü 1828-1829 Osmanlı-Rus

¹³⁷ Adıgüzel, s.37.

¹³⁸ Tekeli, s.44.

¹³⁹ Peker-Sancar, s.97.

¹⁴⁰McCarthy, J, Ölüm ve Sürgün, Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı, 1821-1922 (Çevirmen: Fatma Sarıkaya), TTDK yayınları, Ankara 1945, s.11.

¹⁴¹ Adıgüzel, s.41.

savaşı sonrasında, üçüncü Kırım göçü ise, 1860-1864 yılları arasında yaşanmıştır. Kırım savaşından sonra Kırımdan o zamanlar Osmanlı toprağı olan Dobruca'ya göçenlerin önemli bir bölümü Dobruca'nın Romanya'ya katılmasından sonra yaklaşık 20 yıl sonra buradan da Anadolu'ya göç etmişlerdir¹⁴². 1930'lu yılların ikinci yarısında uluslararası anlaşmalarla yapılan göç dalgası ile 70 bin Kırımlı Dobruca'dan Anadolu'ya göç etmişlerdir¹⁴³. Günümüzde Anadolu'da Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaklaşık 5-6 milyon Kırım ve Kazan kökenli vatandaşlarımızın yaşadığı tahmin edilmektedir¹⁴⁴.

1. Türkiye'de Göç Yönetimi

Her devlet, sınırlarında meydana gelen göç eylemleri yapısı gereği kendi devletini alakadar etmeyen insan hakları ile hürriyetine olumsuz etkisi olmadığı sürece mülteci kabul etmesinde bir olumsuzluk görmemektedir. Fakat birden çok devlete tesir eden göç eylemleri göç veren kaynak devletleri göç alan hedefteki devletler ile transit devletleri yakinen alakadar etmektedir. Bu durum etki ettiği devletler açısından bazen global manada bir probleme dönüşmektedir. Bağımsız devlet hudutlarını geçerek uluslararası bir problem durumuna gelen kitlesel cereyanların denetlenmesi ve engellenmesinde uluslararası seviyede işbirliği iletişim ve yardımlaşmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu durumda uluslararası dayanışma ve yardımlaşma anlaşması zamanla küresel göç idaresi şekline dönüşmüştür. Global göç yönetim ve iletişimi göç kuruluşlarının müşterek bir payda da konsolidasyonun yapılması ve uluslararası işbirliğini mecburi duruma getirmektedir.

Milletlerarası konumda göç idaresi tetkik edildiğinde karşımıza resmi ve ananevi göç idaresi ile resmi olmayan göç yönetimi çıkmaktadır. Resmi göç idaresi birimlerinin başında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği gelmekte olup aynı biçimde resmi göçün etkinliklerini devam ettiren Birleşmiş Milletlere bağlı pek çok yapıda bulunmaktadır. Resmi göç idaresini yalnızca Birleşmiş Milletlere tabi olan kuruluşlar şeklinde betimlemek doğru değildir. Birleşmiş Milletlere bağlı

¹⁴² Karpat, s.113.

¹⁴³ Karasu, s. 15.

¹⁴⁴ Kurban, s.148.

bulunmamakla birlikte göç ile ilerleme, göçün tertip edilmesi ve mecburi göç türünden etkinlikte bulunan Uluslararası Göç Örgütü iyi bir misaldir. Diğer taraftan resmi olmayan göç idaresiyse bağımsız teşebbüsler, uluslararası düzenlemeler ile bölgelerarası işbirliğiyle birlikte meydana gelmektedir. Adı geçen hür teşebbüslere misal vermek lüzumluysa: Milletlerarası Göç Global Komisyonu, Göç ve Kalkınma Konusunda Yüksek Seviyeli Diyalog ve Uluslararası Göç ve Kalkınma Üstüne Global Forum, Bern Girişimi türünden bağımsız göç teşebbüsleridir. Yine milletlerarası yapılanmalardaysa Milletlerarası Göç Politikası ile Global Göç Grubu en önde gelenlerdir. Bölgelerarası işbirliğiyle ilgili misal olarak Asya – Avrupa Diyalogu, Kuzey Amerika Devletleri Serbest Ticaret Anlaşması yani NAFTA, Avrupa, Latin Amerika ile Karayipler Zirvesi gibi kurumlar gösterilebilir¹⁴⁵.

Göç yönetişimi içerisinde bulunan 2 taraflı antlaşmalar umumiyetle uluslararası seviyede hazırlanan ve göç bölgesinde işbirliğini amaçlayan sözleşmelerdir. Adı geçen sözleşmeler taraf ülkelerin kendi kararları paralelinde tertip edilmektedir. Yerel antlaşmalarsa müşterek değerleri paylaşan ve aynı bölge içerisinde yer alanlar içinde yapılmaktadır. Göç konusunda ayrı problemlere sahip olan taraflar uluslararası işbirliği içinde davranmaktadırlar. Çok yönlü antlaşmalar milletlerarası oluşumlar ve ikili ilişkiler dahilinde hazır edilen sözleşmeler göç probleminin çözümüne destek sağlamıştır. Fakat bazı ülkeler hakimiyetlerine müdahale endişesiyle tek başlarına davranmaktadırlar. Dolayısıyla sınırlarındaki göç vakalarını kendileri tertip eden ülkelerin uluslararası göç problemlerine çözüm desteği veremeyecekleri de ortadadır. Neticede göç olaylarının tertip edilmesi denetlenmesi ve engellenmesi ile alakalı mevzularda bir yönetim ortaklığının lüzumlu olduğu anlatılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti, mülteciler konusunda geçmişten beri belirli zamanlarda Uluslararası Af Örgütü ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği gibi uluslararası örgütlerin ve kuruluşların uyarılarıyla karşılaşmıştır. Özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından mülteci hakları konusunda Türkiye aleyhine verilen kararlar söz konusudur. Uluslararası yargı çerçevesinden

¹⁴⁵Kara, Murat-Kara, Dönmez “Türkiye’de göç yönetişimi: Kurumsal yapı ve işbirliği”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, c.2,sy.10,2015, s.1-25.

baktığımızda, Türkiye aleyhine özellikle 2008 yılından günümüze çok sayıda yabancı sığınmacının sınır dışı veya iade edilmelerinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'ne aykırı olduğu iddiası ile başvurdukları görülmektedir. Bu başvurulardan bazıları şunlardır:

Jabari / Türkiye davasında¹⁴⁶ İran yurttaşı olan Jabari Türkiye'ye iltica etme müracaatında bulunmuş fakat Türkiye bu müracaatı kabul etmeyerek bu kişiyi ülkenin dışına çıkarmıştır. Türkiye'nin bu kararı doğrultusunda hudutların haricine çıkarılması işlemine karşı 1998 yılının Şubat ayında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine müracaat ederek hakkında alınan sınır dışı etme kararının iptalini ve yürütmenin durdurulmasını istemiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Jabari davasında verdiği kararda 5 gün gibi kısa sürenin müracaat süresi olarak belirlenmesini ve bu sürenin hak düşürücü süre şeklinde belirlenerek mekanik bir biçimde tatbik edilmesini insan haklarına aykırı olduğunu kabul etmiştir.

Başka bir dava olan Mamatkulov ile Abdurasiloviç davası / Türkiye ile Özbekistan arasında meydana gelmiştir. Türkiye'deki davanın içeriği ise¹⁴⁷ 1998 senesinde Özbekistan'ın, Türkiye'ye suçluların iadesi mevzusunda gerçekleştirdiği ikili sözleşmeye dayanarak, Özbekistan'ın Türkiye'deki yurttaşlarının geri verilmesi isteğinde bulunması, Türkiye'nin bu isteğe uymasından kaynaklanmıştır. Bu devlet yurttaşlarının avukatları müvekkillerinin politik muhalif olduklarını o ülkede tutuklandıkları ve cezaevinde işkence gördüklerini ortaya koymuş, fakat buna karşın davaya bakan Türkiye mahkemeleri dava sonucunda her iki şahsın da bu ülkeye geri verilmesine/iade edilmesine karar vermiştir¹⁴⁸.

Diğer bir uluslararası dava özelliği taşıyan 06.02.2019 tarihli Mısır doğumlu sığınma talebinde bulunan ancak Türk Polisleri tarafından kabul edilmeyerek Mısır'a gönderilen ve Mısır mahkemelerince idam edilen Muhammed Abdulhafiz davasıdır. 14 Şubat 1991 doğumlu Muhammed Abdulhafiz Mısır'da ziraat mühendisi olarak çalışıyordu. 3 Temmuz 2013'te Sisi'nin Mursi'ye yönelik darbesinden sonra hakkında

¹⁴⁶ Korkut, s. 20-35.

¹⁴⁷ Korkut, s. 28.

¹⁴⁸ Kara, Murat-Kara, Dönmez, s.27.

pek çok dava açıldı. Bunlardan en önemlisi, 29 Haziran 2015'te suikasta uğrayan Mısır Başsavcısı Hişam Bereket'in öldürülmesiyle ilgili davaydı. Mısır Cinayet Mahkemesi Temmuz 2017'de 28 kişi hakkında idam kararı verdi. İdama mahkûm edilenler arasında Muhammed Abdulhafiz'ında idam kararı (gıyabında yapılan yargılama sonucunda) vardı. Abdulhafiz üç yıl önce Mısır'dan kaçarak önce Sudan'a, ardından Somali'ye geçti. Bu süreçte Mısır pasaportu taşıyordu. Mısır'daki nişanlısı da bir süre sonra yanına gitti. Somali'de evlendiler ve bir çocukları oldu. Uzun süredir ailesiyle birlikte Somali'den çıkmayı planlayan Abdülhafiz'in, yeni doğan çocuğuna pasaport çıkarması gerekiyordu; fakat hakkındaki idam kararı nedeniyle oğlu için Mısır'dan pasaport çıkarması mümkün değildi. Somali'de birileriyle temas kurarak oğluna sahte bir Suriye pasaportu hazırlattı.

Abdülhafiz'in kendisini idam mahkûmu olduğu Mısır'a götüren yolculuğu, arkadaşlarının; "transit bilet alarak İstanbul'a gelmesi" yönündeki tavsiyesiyle başlıyor. Önce, Mogadişu-İstanbul-Kuala Lumpur bileti almayı planlıyorlar. Yani ilk niyetleri Abdülhafiz'i Malezya'ya geçirmektir. Çünkü Mısır vatandaşları, Malezya'ya havaalanından elektronik vize alarak girebiliyorlar. Türkiye için ise durum farklı. Sadece 18 yaş altı ve 45 yaş üstü Mısırlılar internetten elektronik vize alabiliyor. Bunun dışındakilerin Kahire'deki büyükelçiliğe başvurması gerekiyor. Türkiye'nin Mogadişu Büyükelçiliği de Mısırlı birine Somali'den vize veremiyor. Bu nedenle Abdülhafiz'in yasal olarak Türkiye'ye girmesi mümkün değildi. Uluslararası hukuk kuralları ve devletlerarası antlaşmaların sözleşmeye taraf olan devletlere normal prosedür gereği diğer devlet yasalarına göre yargılanmış olan ve kırmızı bültenle aranan (interpol) yabancı devlet uyruklarını kendi ülkesine iade etmekle mükelleftir¹⁴⁹.

Arkadaşları Abdulhafiz'e, o an çok daha ucuz olan Mogadişu'dan İstanbul aktarmalı Kahire bileti almasını önermişlerdir. Plana göre Abdülhafiz İstanbul'da uçaktan incek, Kahire uçağına hiç binmeden, arkadaşları onu "bir şekilde" İstanbul'a sokmaya çalışacaklardı. Abdülhafiz 16 Ocak 2019 akşamı İstanbul'a iniyor. 17 Ocak tarihinde Kahire'ye bileti varken elbette o uçağı binmiyor. Atatürk Havalimanı'ndaki

¹⁴⁹ Adhoc Committee on Statelessness and Related Problems Summary Record at The 19th Meeting UN. Doc.E/AC.32/SR.38, 26 Sept, 1951, 23-25.

pasaport kontrol noktasına geliyor. Gelmeden önce (geçersiz olduğunu bildiği halde) elektronik vize başvurusu yapıyor. Pasaportunda ABD veya Schengen Vizesi olsa, giriş yapmasında bir sorun olmayacaktı. Ancak o da mevcut değildi. Abdülhafız polis kontrol noktasında takılıyor. Vizesi olmadığı, Türkiye'ye giremeyeceği ve Kahire'ye uçuşması gerektiği söyleniyor. Abdülhafız polis "Kahire'ye dönemem, hakkımda idam kararı var. Mısır'da hayatım tehlikede" diyor. Ancak, BMMYK'nın Sığınma arayanların tutuklanması ile ilgili uygulama kriterleri ve standartları hakkında hazırlanan rehberinde, genel prensibin sığınma arayanın tutuklanmaması olduğu belirtilerek tutuklamanın istisnai hallerde yapılabileceği kabul edilmiştir¹⁵⁰.

Bu Abdülhafız'ın arkadaşlarının söyledikleri, ilgili polis memurlarıysa kendilerine böyle bir bilgi verilmediğini söylüyor. Bu arada Abdülhafız "idam" kararından söz etmiş olsa dahi, resmi bir belge, bilgi, not olmadığı için oradaki polis memurunun buna itibar etmemesi, Türkiye'ye girmeye çalışan bir yabancı olduğu zannıyla prosedürü uygulamış olmasıdır. Muhammed Abdülhafız Türkiye'de mukim değil, deport yok, iade yok. Arkadaşlarının onu sürüklediği plan, güvenlik sistemine takılıyor. İstanbul Valiliği son açıklamasında, Muhammed Abdulhafız Ahmed Hüseyin'in ülkesine gönderilmesine ilişkin, işlemin incelenmesi ve soruşturulması için komisyon oluşturulduğunu, 8 polis memurunun görevden uzaklaştırıldığını bildiriyor.

Abdülhafız 18 Ocak'ta Kahire Havalimanı'na iniyor, kendisi ve bir arkadaşı tutuklanıyor. Yakınları, darp edildiklerini ve işkence gördüklerini aktarmıştır.

Başsavcı Hişam Bereket suikastı nedeniyle aldığı idam cezası, gıyabında verilmiş bir karar olmakla birlikte, Mısır yasalarına göre yeniden yargılanması gerekiyordu. Muhammed Abdülhafız'ın Hişam Bereket suikastıyla ilgisi var mı bilinmiyor. Ancak darbe yönetimi beş yılı aşkın süredir başta Müslüman Kardeşler Hareketi olmak üzere, muhalif pek çok ismi bir şekilde "*terörle*" ilişkilendirmeye çalışıyor. Kaynaklar, Abdülhafız'ın gençlik yıllarından itibaren Müslüman Kardeşler teşkilatı ile yakın ilişki içerisinde olduğunu ise doğruluyor. Sınır dışı etme

¹⁵⁰ Özkan, s.345.

konusunda sözleşmenin 32. maddesi “sınır dışı etme” geri-göndermeme ilkesiyle bağlantılı olup, bu madde sınır dışı etmeyi milli güvenlik ve kamu düzeni sebepleriyle sınırlandırmıştır. Karar adil yargılama hakkına uygun olarak verilmesi gerekirken, kişiye bu karara karşı itiraz yolu bırakılmamıştır¹⁵¹.

Türkiye, uluslararası boyutta tanımlanan ayrı sığınma konumları ve bunlara tabi uygulamalar sebebi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde birçok kez mahkûm edilmiştir. Bahsedilen ihlal kararlarına ilişkin devam eden davalarda kısmi olarak kimi hukuki düzenlemeler yapılmışsa da coğrafi çekince komple lağvedilmemiştir. Ancak 2011 yılında başlayan yoğun bir biçimdeki Suriyeli göçü karşısında, Türkiye yönetiminin aldığı siyasi tavır neticesinde Suriyeli sığınmacılara karşı koruyucu rol üstlenmesi ve bu sığınmacıları devlet sınırları içerisine kabul eden bir uygulama hattı meydana getirmesi, politik olarak devam edegelen coğrafi çekincesiyle ters düşen bir durum da meydana getirmiştir. Bahsedilen çelişkiyi aşma adına ilk başta belli olmayan konuk statüsü kabul edilmiş, sonra bu statünün hukuksal karşılığının olmaması ve devletlerarası hukuk açısından bir anlamda içinin boş olması sebebi ile uluslararası antlaşmaların kavramsal mevcudiyeti içerisinde kabul edilebilecek yeni bir hal meydana getirilmiş sonuçta geçici koruma terimi yaratılmıştır.

Bu terimi anlamlandıran hukuki düzenleme bunu bir çözüm olarak kabul eder ve Türkiye’de ilticacılarla ilgili politikayı geliştiren uluslararası hukukun gerekliliklerini yerine getirecek şekilde genel bir yapının tesis edileceğiyle alakalı işaretler taşımamaktadır. Ancak tüzük bu statüyü kabul edecek olan devlet organlarının keyfi tercihler yapılabileceği bir durum ortaya çıkarmaktadır. Üstelik bu yönetmelik kalıcı olmayan koruma adı altında kabul edilen ilticacıların yasa doğrultusunda tespit edilen uluslararası muhafaza statülerinden herhangi birinin edinilmiş kabul edilmeyeceğini kural altına alarak (8. madde), Türkiye’nin evvelden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde mahkûm olduğu konularda tekraren yüz yüze gelebileceği bir açık kapı meydana getirmektedir. Bu korumanın tatbik edildiği süre zarfında ilgili karar dahilinde yabancı uyrukluların uluslararası müracaatları, kalıcı

¹⁵¹ Özkan, s.347.

olmayan önlemlerin aktif biçimde tatbik edilmesi hedefi ile işleme konulamaz. (madde 11) İlgili maddeyi ortaya atarak bu konumdan yararlanan şahısların uluslararası koruma isteklerinin de önüne geçilmektedir. Bahsedilen kaide net bir kanun ihlalidir ve milletlerarası ıslahatlara da açık bir şekilde terstir.

2. Türkiye’de 2010 Sonrası Gelişen Göç Yönetimi

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından bu zamana değin farklılık gösteren göç siyaseti dahilinde yeterli bir oluşumun hayata geçirilmediği ortadadır. Ülkenin göç siyasetinin kötü durumu kurumsallaşmadan çok yasal iyileştirmelerle soruna çözüm bulma eğilimi öne çıkmaktadır. Türkiye’nin bu siyasetinde reform yaptığı 2013 senesinden evvel devlet sınırlarından içeriye giren kanuna aykırı sığınmacılar mevzusuna yönelik çözümler Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Yabancılar Şube Müdürlüğü ve Devletin valilikleri vasıtasıyla yapılmıştır. Yine bu müdürlükçe ecnebilerin oturacakları yerlere yerleştirilmesi ve lüzumlu durumlarda ülke dışına gönderilmesi türünden vazifeler üstlenilmiştir. Fakat Emniyet Genel Müdürlüğü genelde güvenlik için göç siyasetini inceleyen yeterli bir göç sistemini ortaya koyamamıştır¹⁵².

Yine 2014 senesi evvelinde Avrupa Birliği içeriğine uyum zamanı dahilinde göç mevzusunda devlet genelinde iyileştirmeler gerçekleştirilmesi için 2002 senesinde Göç Çalışma Grubu tesis edilmiştir. Adı geçen çalışma grubu Dış İşleri Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Gümrük Müsteşarlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı kuruluşları tarafından yaratılmıştır. Yetmeyen kurumlaşmanın iyi duruma getirilmesi için 2008 senesinde “İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitenin Geliştirme ve Tatbik Etme Bürosu yani Göç ve İltica Bürosu” kurulmuştur¹⁵³. Adı geçen kurumun Avrupa Birliği içeriğine

¹⁵² Sözen, s.132.

¹⁵³ **6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) md.58 Geri Gönderme Merkezleri**

(1) İdari gözetime alınan yabancılar, geri gönderme merkezlerinde tutulurlar.

(2) Geri gönderme merkezleri Bakanlık tarafından işletilir. Bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yaparak bu merkezleri işletirebilir.

uymak şartıyla lüzumlu hukuksal ve kurumsal yapılanmanın meydana getirilmesi ve bunun için gerekli yönetsel verilerin, milli faaliyet tasarılarının, planlarının oluşturulması ile ilgili İçişleri Bakanlığı üst idaresini bilgilendirmek şeklinde görevleri sıranabilir¹⁵⁴. Görüldüğü gibi Türkiye’de 2013 evvelinde kurumsal yapılanmada büyük oranda dağınıklık olduğu ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla Avrupa Birliği içeriğine uymak ve göç siyasetini daha iyi biçimde idare etmek için sivil yönlü bir kurumlaşma gereksinimi ortaya çıkmıştır. 2013 senesinde **YUKK**’un (*6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*) onaylanmasıyla birlikte göç siyasetinin kurumlaşması temelinden mühim bir ilerleme sağlanmıştır.¹⁵⁵ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu tarafından göç siyasetinin düzgün bir duruma getirilmesi için kurumlaşmayı gerçekleştirecek vasıtalar hazırlanmış, Göç İdaresi, Göç Politikaları Kurulu gibi idari yapılanmaların temeli atılmıştır. Söz konusu yönetsel kurumlar gibi Afet ve Acil Yönetim Kurumu Başkanlığı, Kızılay, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) türünden kuruluşlar Türkiye’deki göç politikasının gelişmesine destek olmaktadır.

YUKK kapsamında kurulan kurulları şu şekilde sıralayabiliriz;

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
- Göç Politikaları Kurulu
- Göç Merkez Taşra ve Yurt Dışı Teşkilatı
- Göç Danışma Kurulu
- Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu
- Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu’dur.

(3) Geri gönderme merkezlerinin kurulması, yönetimi, işletilmesi, devri, denetimi ve sınır dışı edilmek amacıyla idari gözetimde bulunan yabancıların geri gönderme merkezlerine nakil işlemleriyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

¹⁵⁴ Ekşi, s.9-10

¹⁵⁵ **6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)** 10.04.2013 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış ve 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu dahilinde incelenen göç idaresi genelde merkez ve merkeze bağlı taşra teşkilatları şeklinde örgütlendiği görülmektedir. Adı geçen biçimde merkezden gelen emirler doğrultusunda merkez ve taşra örgütlenmeleri üstünden sistemler hayata geçmektedir. Merkezi göç teşkilatlanmasının en üstünde yer alan mercii Bakanlar Kurulu olup, adı geçen kurul genel hükümet siyasetinin yanı sıra göç siyasetinin de tespit edilmesini gerçekleştirir. Bakanlar Kurulu(*Cumhurbaşkanlığı sistemine uyum için 700 sayılı KHK yayımlandı. Kanunlardaki "Başbakan" ve "Başbakanlık" ifadeleri "Cumhurbaşkanlığı", "Bakanlar Kurulu" ifadeleri de "Cumhurbaşkanı" olarak değiştirildi.*)

Umumi siyaset tespit edici niteliğe sahip olmakla birlikte daha süratli bir siyaset yapmak için daha elastiki ve küçük yapılanma tercih edilerek göç politikaları tesis edilmiştir. Yabancı Uluslararası Koruma Kanunu ile tesis edilen Göç Politikaları Kurulunun hedefleri Türkiye'nin göç politika ve yöntemlerini tespit etmek ve bu yöntemlerin tatbik edilmesini izlemek, göç yerinde strateji verileriyle program ve uygulama verilerini hazır etmek, toplu biçimde Türkiye'de kabul edilecek yabancıların alakalı yöntem ve kaideleri Türkiye'nin gereksinim olduğu ecnebi iş gücü ve mevsimlik işler için ilerideki ecnebilerle alakalı kuralları, yabancılara verilecek uzun dönem ikamet izniyle alakalı koşulları göç bölgesinde ecnebi devletler ve uluslararası kurumlarla aktif bir iş birliği ve bu sahadaki etkinliklerin dahilini tespit etmek ve göç bölgesinde görev yapan kamu ve kurumları koordinasyonunun hayata geçmesiyle alakalı kararlar almak biçiminde listelenebilir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun yüz beşinci maddesinde tertip edilen adı geçen kurumun içinde:

"İçişleri, Aile ve Sosyal Politikalar, Avrupa Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Dışişleri, İçişleri, Kültür ve Turizm, Maliye, Millî Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdürü" yer almaktadır. Yine toplantı gündemi doğrultusuna konu ile alakalı bakanlık milli ya da uluslararası diğer kuruluşlarla STK'ların temsilcileri de toplantıya katılabilir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun yüz üçüncü maddesine dayanarak göç bölgesiyle alakalı siyaset ve yöntemleri tatbik etmek ve bu mevzular

ile alakalı kurum ve kuruluşlar içinde koordinasyonu gerçekleştirmek yabancıların Türkiye’de giriş ve Türkiye’deki bulunuşları, çıkışları ile sınır dışı edilmeleri uluslararası koruma geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarını muhafaza etmesi ile alakalı eylem ve işlemleri idare etmek için adı geçen bakanlığa bağlı Göç İdaresi Kurumu tesis edilmiştir. Bu kurum merkez, taşra, ülke dışı, örgütünden meydana gelir. Genel müdürlük 18 Mayıs 2015 yılında taşradaki yapılanmalarını bitirerek tüm şehirlerde vazifeleri Emniyet Genel Müdürlüğünden almıştır.

Bu müdürlüğün hizmet yerleri ile vazifeleri Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun yüz sekizinci maddesinde tertip edilmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün hizmet kurumları aşağıdakilerdir:

- Yabancılar Dairesi Başkanlığı
- Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı
- İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı
- Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı
- Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı
- Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığı
- Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı
- Strateji Geliştirme Dairesi
- Hukuk Müşavirliği
- İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı
- Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı
- Eğitim Dairesi Başkanlığı¹⁵⁶

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun yüz on üçüncü ile yüz on yedinci maddeleri içinde adı geçen müdürlüğe bağlı ve belirli zaman aralıklarında etkin şekilde çalışacak kurum ve gruplar tertip edilmiştir. Göç siyasetinin ilerlemesi ve tatbik edilmesi temelinden mühim vazifelere sahip olan adı geçen kuruluş ve gruplar Göç Danışma Kurumu, Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu ile Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu şeklinde 3’e bölünmüştür. Bunlar sekreteryası ve destek faaliyetleri, göç idaresi umumi müdürlüğünce hayata geçirilir.

¹⁵⁶6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013.

Göç Danışma Kurulu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun yüz on dördüncü ilkesinde tertip edilmiş, bu kurulda;

“Bakanlık müsteşarı yada vazifelendirdiği yardımcısının başkanlığında Türkiye İnsan Hakları Kurumu, AB, Çalışma ve Sosyal Güvenlik ve Dışişleri bakanlıklarının minimum daire başkanı düzeyindeki temsilcileri, Genel Müdür, genel müdür yardımcıları, Yabancılar Dairesi, Uluslararası Koruma Dairesi, İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi, Uyum ile İletişim Dairesi ve Göç Politikası ve Tasarıların Dairesi başkanları, BM Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilcisi, Uluslararası Göç Teşkilatı Türkiye Temsilcisi göç konuları ile alakalı 5 öğretim elemanı ve göç bölgesinde çalışmalarda yer alan 5 STK temsilcisi bulunmaktadır. Adı geçen kurum senede 2 defa olarak normal şekilde bir araya gelir, fakat kurum başkanın isteği doğrultusunda toplantılar hayata geçirilebilir. Fakat kurum reisinin isteği doğrultusunda anormal toplantılar da hayata geçirilebilir. Kurumun vazifesi aynı ilkenin üçüncü fıkrasında tertip edilmiştir ve sırayla

- Göç sistemlerini takip etmek ve tavsiyelerde bulunmak
- Göç bölgesinde yapılması tasarlanan yeni düzenlemeleri değerlendirmek,
- Göç siyasetleri ve hukuksal sahada yöresel ve uluslararası ilerlemeleri değerlendirmek ve bunların Türkiye’ye lanse etmelerini incelemek
- Göç ile alakalı tüzük etkinliklerini ve sistemlerini değerlendirmek
- Göç sahasında etkinlikler yapmak için alt komisyonlar yapmak, komisyon etkinliklerinin ardından etkinlikler yapmak için alt komisyonlar tesis etmek, komisyon etkinliklerinin ardından meydana gelecek raporları incelemek biçiminde sıralanmaktadır. Adı geçen kurum tarafından alınan kararlar öneri özelliği taşımakla birlikte asıl karar alıcı sistemi göç idaresi umumi müdürlüğü meydana getirmektedir.¹⁵⁷

¹⁵⁷ 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) md. 58.

Diğer taraftan UKDK (Uluslararası Koruma ve Değerlendirme Komisyonu) ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun yüz on beşinci maddesine istinaden tertip edilmiştir. Adı geçen kurum, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün bir temsilcisinin yönetiminde Adalet ile Dışişleri Bakanlıkları tarafından vazifelendirilen birer temsilci ve bir göç uzmanından oluşur. Bu kuruma azaların isteği paralelinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin Türkiye'deki temsilcisi de dahi olabilir. Komisyonda bulunan başkan ile azaların gerçek vazifesi bu komisyonun işleyişi olduğu için anılanlara ilaveten vazife tevdi edilmesi yasa koyucu tarafından yasaklanmıştır¹⁵⁸.

Bu kurul ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun yüz on altıncı maddesinde tertip edilmiştir. Bu doğrultuda

*“Düzenli olmayan göçle mücadele koordinasyonu kurulu, Bakanlık Müsteşarı yada vazifelendirdiği müsteşar yardımcısı başkanlığında, Genel Kurmay Başkanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik ve Dış İşleri Bakanlıklarıyla MİT Başkanlığı alakalı kolluk kurumları ve genel müdürlüğün minimum daire başkanı düzeyindeki temsilcilerinden” oluşmaktadır*¹⁵⁹. Adı geçen kuruluş toplantılarına lüzumlu olduğu durumlarda alakalı kamu kurum ile kuruluşlarının merkez ve taşra yerleri, STK'lar, uluslararası temsilcileriyle mevzu ile alakalı profesyoneller çağrılmaktadır. Kurum 6 ayda bir gelmektedir ve yine kurum başkanının çağrısından dolayı her zaman anormal toplantı gerçekleşebilir.

Diğer taraftan adı geçen kurumun vazifeleriyle düzenli olmayan göç ile aktif bir biçimde uğraşabilmesi için kolluk kuvvetleriyle alakalı kamu kurum ile kuruluşları içinde koordinasyonu gerçekleştirmek kanuna aykırı şekilde Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den ayrılış yöntemlerini belirleyerek tedbirler almak, düzenli göç ile alakalı önlemleri ilerletmek, düzensiz göç ile mücadele alanında karar alma ile tatbik etme faaliyetlerini planlamak ve tatbik etmesini takip etmek biçiminde listelenebilir. Yasa koyucu yüz on altıncı maddenin dördüncü fıkrasında tesis edilen kararları, kamu kurum ile kuruluşları tarafından öncelikle değerlendirilir biçiminde bir kaide

¹⁵⁸ Özcan, Mehmet, Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara 2005, s.8.

¹⁵⁹6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) md.116.

koyarak kurul kararlarını bağlayıcı kılmamakla birlikte değerlendirilmesi mühim bir öneri özelliğinde düşünölmüştür¹⁶⁰.

Evvelden üzerinde durulduğu gibi ana göç kuruluşlarına yardım eden Afet ve Acil Durumlar Yönetimi Daire Başkanlığı, Kızılay, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, gibi yardımcı merkezsel kuruluşlar da yer almaktadır. Saydıklarımızdan AFAD, 2009 senesinde onaylanan 5902. Sayılı yasa ile tesis edilmiştir. Bu kurum Cumhurbaşkanlığına bağlıdır. Deprem, erozyon, sel felaketi, çığ, heyelan, yangın türünden tabi felaketslere yardım etmek, milli ve milletlerarası etkinlikler yapan bir kurum şeklinde anlatılabilir. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, afet ile acil hallerde uzman personeli ve teknik vasıtalarıyla ihtiyaç yerlerinde yardım etkinliği yaptığı anlatılmaktadır. Fakat Afet ve Acil Yönetimi Başkanlığının Suriye sorunu dahilinde vazifelendirdiği çalışanın göçle alakalı bilgisi olmayan ve yerel taşralardan normal bir şekilde seçilmiş personel olduğu anlaşılmaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü koordinesinde Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de bulunması gibi teknik gereksinimleri ile alakadar olmaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın neşrettiği resmi sayılar doğrultusunda 24 Nisan 2017 yılı itibari ile barınma merkezlerinde Suriyeli sayısı total olarak 252. 061’dir¹⁶¹.

Göç idaresi müdürlüğü ve Afet ve Acil Yönetimi Başkanlığının yanında yine göç siyasetine destek olan bakanlık ile kurumlar da yer almaktadır. Adı geöen bakanlık ile kuruluşlar içinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ile Kızılay’la beraber başta belediyeler olmak üzere yöresel idareler ile Sivil Toplum Kuruluşları yer almaktadır¹⁶².

¹⁶⁰ Özcan, M., s.28.

¹⁶¹ AFAD 2017 Yılı Performans Programı Raporu, Ankara 2017.

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/15663/xfiles/AFAD_2017_PERFORMANS_PRYtOGRAMI.pdf

¹⁶² Erdoğan, Mustafa, Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri, Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç yönetimi: İstanbul Örneği, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul 2017, s.247.

II. SIĞINMACILARIN ÜLKE KALKINMASINA ETKİSİ VE TÜRKİYE'YE GÖÇÜN ÖNLENMESİ

A. Uluslararası Göç Sorunları ve Göç Yolları Üzerinde Türkiye

Avrupa'yla Asya'yı birbirine bağlayan Türkiye, Afrika'nın kuzeyi, Mezopotamya ile Ön Asya devletlerinden Avrupa Birliği devletlerine yasa dışı şekilde sığınma talebinde bulunanlar adına çok önemli bir geçiş güzergahıdır. Başka bir söylemle düzenli olmayan göçmenlerin bir bölümü Türkiye'yi köprü devlet şeklinde kullanılır iken başka bir bölümüyse kaçak işçi şeklinde çalışıp hedef devlet şeklinde tercih etmektedirler. Neticede geçen asrın ortalarından bu zamana kendi yurttaşları ve ülke haricine göç veren bir devlet olan Türkiye artık diğer devlet yurttaşlarının göçtüğü ve çalıştığı bir devlet olmuştur. Buna bağlı şekilde meydana gelen insan hareketliliğinin Türkiye'de askeri, politik, diplomatik, mali ve toplumsal etkileri meydana gelmektedir.

Türkiye'ye gelen düzenli olmayan göçlere neden olan dört temel unsur bulunmaktadır. Birincisi komşu devletlerde yükselen politik belirsizlikler ile savaşlar bu devlet milletlerinin daha emin, kötülükten uzak ve daha iyi yaşam koşullarının bulunduğu yörelere gitme isteği düzensiz göçü oluşturmuştur. İkincisi ise Türkiye'nin doğu – batı, kuzey ile güney arasında yer alan coğrafi yapısı, gelişmiş Batı ve Kuzey ülkelerine geçiş yapmak isteyen transit göçmenler için ülkeyi çekici kılmaktadır. Üçüncüsü; Avrupa'ya ulaşmayı hedefleyen göçmenler, Avrupa'nın sınırlarında uyguladığı sıkı kontroller ve artan göç kontrolleriyle, Türkiye gibi Avrupa'nın çevre ülkelerine yönelmişlerdir. Dördüncü neden ise; Türkiye'nin komşu ülkelere oranla ekonomik açıdan daha iyi şartlar sunması sebebiyle çalışmak isteyen göçmenler için daha çekici durumda olmasıdır¹⁶³.

Türkiye'ye üç tür göçmen gelmektedir. Birinci tür Romanya, Ukrayna, Belarus ve Moldova gibi Doğu Avrupa ülkelerinden direk olarak iş bulma amacıyla gelen göçmenleri kapsamaktadır. İnşaat, tarım ve tekstil gibi sektörlerde bu tür göçmenlerin istihdam edildiği bilinmektedir. Aynı zamanda birçok orta ve üst sınıf

¹⁶³ Kirişçi, Kemal, Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi Bilanço: 1923–1998, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 Yılına Toplu Bakış, Tarih Vakıfları Yayını, İstanbul 1999, s:111–121.

aile, Moldovalı ve Ukraynalı kadınları ev işlerinde kullanmaktadır. Eğlence ve fuhuş sektörlerine de bu göçmenlerin yoğun şekilde katıldığı gözlenmektedir. İkinci türü ise İran ve Irak gibi Orta Doğu ülkelerinden, Pakistan, Bangladeş ve Sri Lanka gibi Asya ülkelerinden ve Nijerya, Somali, Kongo gibi Afrika ülkelerinden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Bu göçmenler Avrupa'ya gitme niyetinde olup Türkiye'yi köprü olarak kullanmaktadırlar. Bu göçler genellikle Türkiye'ye izinsiz giriş, Türkiye'den izinsiz çıkış ve vize ihlalleri yoluyla gerçekleşmektedir. Bu göçmenlerin de ülkede kaldıkları süre boyunca kaçak olarak çeşitli sektörlerde yaşamlarını sağlayacak gelir etme yoluna gittikleri bilinmektedir. Üçüncü ve son göçmen türünü ise sığınma talebinin sonuçlarını bekleyen ya da sığıma talebinde bulunup talepleri reddedilen fakat ülkelerine geri dönmek yerine ya Türkiye'de kalıp kaçak işçi olarak çalışmak isteyen ya da üçüncü bir ülkeye göç yollarını arayan göçmenler oluşturmaktadır¹⁶⁴.

Türkiye çok uzun kara ve deniz hudutlarına sahip aynı zamanda sınır komşuları olan bir devlettir. Suriye'yle olan hududumuz 911 kilometre, İran'la 560 kilometre, Irak'la 384 kilometre, Ermenistan'la 328 kilometre, Gürcistan'la 276 kilometre, Bulgaristan'la 269 kilometre, Yunanistan'la 203 kilometre ve son olarak da Nahcivan'la 18 kilometre olarak aşağı yukarı 3 bin kilometre kara hududu uzunluğuyla ve 8333 kilometre deniz hududu uzunluğuna sahiptir. Kırk sekiz hava, elli üç deniz, yirmi iki kara ve yedi demiryolu şeklinde yekun olarak yüz otuz sınır kapısından her sene yükselen adette yabancı giriş – çıkışı gerçekleştirilmektedir. Bütün devletlerde olduğu üzere Türkiye'nin hakimiyetinin neden olduğu ana mesuliyetlerinin başında hudut emniyeti bulunmaktadır. 10 Ekim 1988'de ve 3497. Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun lüzumunca doğu, güneydoğu hudutlarımızı muhafaza etme ve emniyetini gerçekleştirme vazifesi Kara Kuvvetleri Komutanlığı ile Jandarma Genel Komutanlığına, deniz hudutlarımızı muhafaza etme ve emniyetini hayata geçirmeyse Sahil Güvenlik Komutanlığına verilmiştir. Hudut ile gümrük kapılarındaysa bu vazife İç İşleri Bakanlığına tabi

¹⁶⁴ İçduygu, Ahmet-Erder, Sema-Gençkaya, Ömer, Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, Göç Araştırma Merkezi Raporları, İstanbul 2014, s.201.

Emniyet Genel Müdürlüğü ile Gümrük Müsteşarlığına ait kurumlarca yürütülmektedir¹⁶⁵.

Türkiye, Birleşmiş Milletler Hudut Aşan Teşkilatı Suçlarla Mücadele Sözleşmesi ile Göçmen Kaçakçılığıyla İnsan Ticaretiyle Alakalı Ek Protokollerini 2000 senesinde imza etmiştir. Türkiye’de Yabancı Uyrukluların Çalışma izinleriyle alakalı yasa tasarısı 27 Mart 2003 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmış, 06/09/2003’te yürürlüğe geçmiştir. Bahsedilen iki sözleşme dahilinde lüzumlu hukuki düzenlemeler hayata geçirilmiş ve ilgili kurumlar tarafından tedbirler alınmaya başlanmıştır. Aynı anda yabancıların 04/06/2003’te çıkarılmış 403 sayılı Türk Yurttaşlığı Yasasına göre yurttaşlık elde edebilmesi için minimum üç sene evli olması ve evliliğinin sürmesi koşulu getirilmiştir.

Uluslararası muhafaza etme ilkelerinden faydalanarak sürece katılan göçmenlerin, mecburi ikametene bağlı olarak uydu şehirler belirlenmiş ve günümüzde bu şehirlerin adedi elli bire çıkmıştır. Mültecilik tüzüğüyle alakalı 2011 senesinde hayata geçen gelişmelerden birisi de İçişleri Bakanlığı’nın 1994/6169 sayılı Tüzüğün yetki devri adlı bildirisidir. 13/07/2011’de neşredilen tüzük doğrultusunda iltica eden ve sığınmacının konumunu tespit etme yetkisi yedi şehirde yetkilendirilmiş valiliklere verilmiştir. Bu şekilde Adana, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri ile Kırklareli valilikleridir. Bu valilikler sığınma müracaatlarıyla alakalı karar alma yetkisine sahiptirler. Ayrıca 01/10/2011’de başlayan pilot bölge uygulaması ile Atatürk Havalimanı Sınır Geçiş noktasında iltica müracaatında olan yabancı uyruklular için İstanbul Valiliği karar alıcı durumu bulunacaktır denilmiştir.

Kaynak devlet Türkiye: Türkiye kaynaklı göç eden problemi çok eskidir. Altmışlı senelerde (1961 Almanya: 1964 Hollanda, Belçika ve Avusturya; 1965 Fransa, 1967 İsveç ile 1968 senesinde Avustralya) Türkiye ile Almanya, Hollanda, Belçika, Avusturya, Fransa, İsveç, İsviçre, Britanya ile Danimarka. Avrupa Devletleri içinde imza edilen sözleşmeler kapsamında Türkiye’den söz konusu

¹⁶⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Başkanlığı 2006 Raporu, Ankara 2007, s.166.

ülkelere binlerce Türk işçi göç etmiştir. İlk işçi göçü 1961 yılında gerçekleşmiş ve 1961-1973 yılları arasında yaklaşık 775.000 Türk işçi göç etmiştir. Bu sayı Almanya'da 1980 yılında 1.462.000, 1990 yılında 1.695.000 ve 2000 yılında 2 milyona ulaşmıştır¹⁶⁶. Bu ilk göçmenler söz konusu ülkelerde Konuk – Yabancı – Geçici İşçi (Almanca: Gastarbeiter) olarak görülmüştür. Ancak ikinci nesil ile birlikte 1970'li yıllardan itibaren sayılarının hızla artmaya başlaması, evlilikler ile kalıcı hale dönüşmesi, işçi iken işveren konumuna gelmeleri, Türkiye'de yaşayan aile ve akraba üyelerinin yanlarına alınması gibi gelişmeler sonucunda Türkiye Avrupa'ya en fazla mülteci gönderen ülkelerden biri olmaya başlamıştır.

Mülteci sayısı 1980'li yıllarda darbe sonrası yaşananlardan dolayı üst düzeye ulaşmıştır. 1980'lerden sonra Batı Avrupa ülkeleri işçi alımını bırakmasıyla göçlerin yönü, alt yapı ve inşaat hizmetleri için S.Arabistan, Libya, Ürdün gibi ülkelere doğru olmuştur. 1990'larda ise işgücü göçü, eski Sovyet Cumhuriyetleri'ne yönelmiştir. Bugün yurt dışındaki yaklaşık 4 milyon Türk nüfusun 3.25 milyonu Avrupa'da (sırası ile Almanya, Hollanda, Fransa, Avusturya, İsviçre, İngiltere, Belçika, İsveç, Danimarka, İtalya, Norveç, Finlandiya, İspanya, Liechtenstein) yer almaktadır. Türk göçmenlerin en fazla buldukları kentler, Berlin Londra, Stockholm, Kopenhag, Viyana, Brüksel ve Zürih'tir. Milletimizin sığınmacı biçiminde bulunduğu Türki ülkeler haricinde öbür ülkeler sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Arabistan, Avustralya, Kanada, Rusya, İsrail, Kuveyt, Japonya, Libya, Gürcistan, Ürdün, Katar, Ukrayna, Güney Afrika Devleti ile Moldova'dır. Kıtasal ve yöresel şeklinde ele aldığımız Avrupa, Mezopotamya ve Afrika'nın kuzeyi listesi meydana çıkmaktadır¹⁶⁷.

İran Devrimi ile birlikte 1979 – 1987 yılları arasında çok sayıda göçmen Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine ve Kuzey Amerika'ya geçiş sağlamıştır. Özellikle 1990'larda sayıları artan ve İtalya kıyılarına yanan göçmen dolu teknelerle medyaya yansıyan yasadışı göç konusunda Türkiye hem kaynak hem de

¹⁶⁶ Yıldırımoğlu, Halit, Uluslararası Emek Göçü, Almanya'ya Türk Emek Göçleri, Kamu İş, c.1, sy.8, İstanbul 2005.

¹⁶⁷ Tokgöz, Gülay, Uluslararası Emek Göçü, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s.161.

geçiş ülkesi olarak gündeme gelmiştir¹⁶⁸. Batı devletlerinin sınır geçişlerinde uyguladığı sıkı denetimlerden dolayı kaçak geçişe yönelen göçmenler, Ortadoğu, Asya ve Balkanlar arasındaki coğrafi konumu ile Türkiye'yi Batı'ya yönelik göç akımlarında temel geçiş noktalarından / koridorlarından biri olarak kullanmaktadır. Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmak isteyen göçmenlerin öncelikli hedefi Ege Denizi'nden Yunanistan'a ve oradan İtalya, Almanya, Fransa, Kanada, İsviçre gibi ülkelere ulaşmaktır¹⁶⁹.

Bu kapsamda Yunanistan ve Türkiye arasında göçmen kaçakçılığı konusunda sağlanacak stratejik işbirliği önem taşımaktadır. Türkiye'de mülteciler ve sığınmacılar konusunda sorumlu bakanlık ve birim, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar - Hudutlar ve Sığınma Dairesi'dir. Sığınmacı ve mültecilere ilişkin tüm veriler ve işlemler bu birim tarafından yapılmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar - Hudutlar ve İltica Dairesi verilerine göre her yıl on binlerce göçmen Türkiye'yi geçiş koridoru olarak kullanmaktadır¹⁷⁰. Dolayısı ile hukuki açıdan Türkiye uluslararası hukuk normlarından doğan hakkını kullanmak istediğinde bunu hiçbir ülke haklı gerekçe göstererek engelleyemez. Hukuki kapsamda değerlendirdiğimizde göçmenlerin sınır dışı edilmesi, veya göçmenlerin ülke topraklarında sınırlı süreli bir biçimde barındırılması aksi bir anlaşma vs. olmadıkça ulusal sınırlar içerisinde yer aldıkları ülkenin inisiyatifindedir.

Hedef Devlet Türkiye; Türkiye'ye gelen göçler, seksenlerden evvel ile sonra olmak şeklinde 2 tarihi zamana tahsis edilmiştir. 1923–1980 seneleri içindeki ilk zaman daha çok Türk uyruklu sığınmacılarca yapılan; 1980 sonrasında ise Türk kökenli olmayan kişilerce yapılan göçlere sahne olmuştur. Bununla birlikte uluslararası anlaşmalarla ortaya konulan inisiyatif, anlaşma yapılan ülke veya birlikleri bağlar, Örneğin; Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin geçici barınma ile Türkiye'deki kamplarda iâşe ve ibatelerinin sağlanması için AB ile Türkiye

¹⁶⁸ İçduygu, s.127.

¹⁶⁹ Yalçın, Meral Gezici, Göç Psikolojisi, Pharmakon Yayınları, İstanbul 2017.

¹⁷⁰ Çavuşoğlu, Halim, Yugoslavya–Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri, Bilig Dergisi, Bahar, sy.41,2007, s.123.

arasındaki anlaşma gereği, diğer ülkelerde kaosa neden olmamak için sınır ülke Türkiye’de barınmaları için mali kaynak aktarımına gitmişlerdir¹⁷¹.

1921-1927 yılları seneleri içinde Kafkaslardan Kars – Ardahan ile Artvin şehirlerine aşağı yukarı on dokuz bin Kafkas kökenli kişi göçmüştür. 1921 Gümrü ve Kars Antlaşmalarının ardından ise yaklaşık 45.000 Gürcü Anadolu’ya iltica etmiştir¹⁷². 1928 yılında yayımlanan Kıbrıs Raporu’nda yaklaşık 5000 Kıbrıs Türkünün Türkiye’ye göç ettiği belirtilmiştir¹⁷³. 1923 -1933 senelerinde aşağı yukarı yüz on bin ve 1934-1960 senelerinde (çoğunlukla 1955-1960 arası) aşağı yukarı yüz altmış bin sayısında total olarak iki yüz yetmiş bin Yugoslavya ve Makedon Türkü Türkiye’ye göç etmiştir¹⁷⁴. 1976-1995 arasındaysa bu rakama aşağı yukarı otuz beş bin şahıs daha ilave edilmiş ve neticede toplam sayı incelendiğinde 1923 -1995 yılları arası içinde yaklaşık üç yüz beş bin kişinin Türkiye’ye göçtüğü bilinmektedir¹⁷⁵.

1923-1949 senelerindeyse Romenlerin ülkesinden Türkiye’ye yetmiş dokuz bin iki yüz seksen yedi kişi ve ardından kırk üç bin iki yüz yetmiş bir şahıs göç etmiştir¹⁷⁶. 1923–1949 senelerindeyse Lozan antlaşması lüzumunca gerçekleşen nüfus değişimleri dahilinde Yunanların ülkesinden Türkiye’ye aşağı yukarı dört yüz bin kişi göçmüştür. Bu şahıslar genellikle Marmara ile Ege bölgelerine gitmişlerdir. İlerleyen süreçte 1960 ile 1999 seneleri içinde yirmi dört bin altı yüz kırk beş kişi daha Türkiye’ye göçmüştür. Yekunda 1923 ile 1999 seneleri içinde dört yüz yirmi dört bin altı yüz kırk beş kişi Yunanistan’dan Türkiye’ye hicret etmiştir¹⁷⁷.

Otuzlu senelerde aşağı yukarı sekiz yüz Alman öğretim görevlisi Hitlerin baskısından ötürü Türkiye’ye gelmiştir. İkinci Cihan Harbi sırasında aşağı yukarı yüz

¹⁷¹ Kılıç, Taner, “Bir İnsan Hakkı Olarak Sığınma Hakkı”, s.6,

http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=59:br-nsan-hakki-olarak-iltca-&catid=35:goc-ve-multe-cilik&Itemid=14, Erişim Tarihi: 15.01.2019

¹⁷²Memmedli, Şahan-Memmedova, Gülnara, Gürcistan’dan Türk Göçleri, Bizim Ahıska Dergisi, sy.15,2009, s.12-17.

¹⁷³ Çakmak, Zafer, Kıbrıs’tan Anadolu’ya Türk Göçü (1878 – 1938), A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, sy.36, 2008, s.201–223.

¹⁷⁴ Çavuşoğlu, s.123–154.

¹⁷⁵ Yıldırımoglu, s.18.

¹⁷⁶ Duman, Önder, Atatürk Döneminde Romanya’dan Türk Göçleri, Bilig Dergisi, Bahar, sy:45,2008,s.23–44.

¹⁷⁷ Kurban, s.149.

bin Filistinli Türkiye'ye göçmüştür. 2. Cihan Harbinin ardından 1946 – 1954 seneleri içinde Sovyetlerin baskısından dolayı dört yüz elli Kazak Türkü Türkiye'ye gelmiştir. EGM bilgileri doğrultusunda 1946 – 96 senelerinde Türkiye'ye Türkistan'dan göçenlerin adedi iki bin sekiz yüz yetmiş sekizdir¹⁷⁸.

Modern işgücü göç olaylarının başlama sebeplerinin sanayi üretimine geçiş ile yakından alakalı olduğu kabul edilmektedir. Endüstri Devrimi sonucunda meydana gelen fabrikalaşma sürecinde pek çok insan topraktan koparılmış, köylerini bırakan kişiler şehirlere doğru göçmeye başlamışlardır. Fakat endüstrileşme süreci bütün devletlerde aynı düzeyde ilerleyemediği için geç endüstrileşen devletlerdeki istihdam imkanların yeterli olmaması, fakirlik ile işsizlik gibi nedenlerle göç edenler ile işgücünü endüstrisini geliştirmiş devletlere doğru harekete geçirmiştir¹⁷⁹.

Uluslararası arenada genellikle Yahudi göçmenlerle özdeşleştirilen klasik diaspora anlayışının temelinde 'Bir gün anavatana dönüleceği' bilinci bulunmaktadır. Bu bilinç her zaman canlı tutularak, kuşatan kuşağa aktararak sürdürülüp gitmektedir. Bu bilinçtir ki, 2 bin yıl sonra İsrail devletinin kurulmasını ve dünya üzerinde dağınık bir biçimde yaşayan Yahudilerin hayallerini kurdukları 'vaat edilmiş topraklara', 'güya anavatanlarına' dönmelerini sağlamıştır¹⁸⁰.

Klasik Diaspora yaklaşımının geri dönüş örneklerinden biri de Kırım Tatar Türkleridir. Kırım Tatar Türklerinin güçlü bir diasporik bilince sahip olmaları, yaklaşık yarım asır sonra anavatanları olan Kırım'a geri dönmelerini sağlamıştır. 18 Mayıs 1944 Stalin sürgünü ile topraklarından zorla çıkarılarak sürgüne gönderilen ve soykırıma uğratılan Kırım Tatar Türklerinden 1987'ye kadar bir kişi bile Kırım yarımadasına dönememiştir. Özellikle Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra Kırım Türklerine vatandaşlık vermesi ve geri dönüşlerini kolaylaştırması, dünyanın her yerine dağılmış olan Kırım Türklerinin dikkatini anavatanlarına yoğunlaştırmasına neden olmuştur. Bazıları kitlesel olarak, (Özbekistan örneğinde olduğu gibi) Kırım'a geri dönerken, Türkiye gibi bazı ülkelerde yaşayanları ise, modern diaspora yaklaşımında olduğu gibi, küreselleşmenin getirmiş olduğu yeni

¹⁷⁸ Kirişçi, s. 111–121.

¹⁷⁹ Kartal-Başçı, s.275- 299.

¹⁸⁰ Yalçın, s.152.

şartlara uygun bir biçimde geri dönüş yapmasalar bile, ticaret, eğitim, sosyal faaliyetler, gibi amaçlarla anavatanlarına gidip gelmeye başlamışlar, iletişim ve ulaşım imkanlarının gelişmesiyle de var olan bağlarını daha da sıkılaştırmışlardır. İnternet ve telefon gibi imkânlarla da ana vatanda yaşayan soydaşları ile daha yoğun iletişim içine girmişlerdir. Örneğin bir göçmen ülkesi olmasına rağmen, ABD'den geri dönüş göçleri oldukça önemli ve beklenmedik düzeylerde olabilmektedir¹⁸¹.

Yapılan araştırmalar, üzerinden nesiller geçse bile göçmenlerin anavatanlarına bağlılık hislerinin çok yüksek olduğunu göstermektedir. Geriye dönüş oranları savaşlar, ekonomik canlılık veya krizlere göre değişim göstermekle beraber, yüzyıldan daha fazla bir süredir gözlemlenen geri dönüş göçleri oldukça etkileyici oranlardadır¹⁸². Bir göç ülkesi olmasına rağmen, ABD'den geri dönüş göçleri oldukça önemli ve beklenmedik düzeydedir. Göç kayıtlarındaki belirsizliklere rağmen 20. yüzyıl başlarında ABD'den geri dönüş yapan Avrupalıların oranı %25 ile %60 arasındadır. Bir başka tahmine göre ABD'deki göçmenlerin %30 u 1821 – 1924 arasındaki yaklaşık 100 yıllık sürede ülkelerine geri dönmüştür. ABD ticaret bakanlığının 1960 verilerine göre 1908'den 1957'ye kadar ABD'ye göçen 15,7 milyon göçmenden 4,8 milyonu (Yaklaşık olarak 3'te 1'i) yeniden göç etmiştir. 1970 ve 1980'lerde Latin Amerika ve Asya'dan ABD'ye göçler sürerken, bu ülkedeki göçmenlerin %20'si bu ülkeyi terk etmiştir¹⁸³.

ABD ile Meksika arasındaki göç sistemini inceleyen göç çalışmalarına göre Meksikalı göçmenlerin ilk 10 yıl içerisinde % 31'nin, ilk 20 yıl içerisinde % 54'ünün, ilk 30 yıl içerisinde ise % 67'sinin ABD'ye yerleşmelerinin ardından tekrar ülkelerine dönmeleri beklenmektedir. Geri dönüş göçleri, hem zorunlu hem de gönüllü göç süreçleri için geçerli bir olgudur. Göçmenler ve Mülteciler anavatanları ile göç ettikleri ülkeler arasında gidip gelebilirler. Yerleşik olan göçmenler dahi geri dönebilirler. Göç'e zorlayan sebeplerin göçmenler için ortadan kalkmış olması, "Anavatan" geri dönmeyi kolaylaştıran en önemli motivasyondur. Geri dönen göçmenler, göç sürecindeki işlevlerini kaybetmezler. Hem göç edilen ülkeyi, hem de

¹⁸¹ Kirişçi, s.122.

¹⁸²Faist, s.270.

¹⁸³Wyman, Trip ToAmerica; TheImmigrants Return To Europe, 1993, s.25.

kendi ülkelerini bildikleri göç yolculuğunu, göçmenliği tecrübe ettikleri için, zincirleme göç çarkı geri dönen göçmenler üzerinden dönmeye devam eder. Göçmen ağlarını ortaya çıkaran, koruyan ve güçlendiren de bu geri dönüş göçleridir¹⁸⁴.

Bilindiği üzere “Ülkenin en mühim ögesi ülkenin demografisidir. Nüfusun artması düşmesi ya da nüfus hareketleri ülkelerin politik yaşamlarına tesir ederek sosyal mali ve politik durumlarının değişmesine tesir eder.”¹⁸⁵ Göç, doğumlar, ölümler nüfus değişiminin 3 önemli ögesidir. Yani göç ile devletlerin sosyo ekonomik ilerlemesine bağlı şekilde doğurganlık ve ölüm seviyelerinin düşmesi ya da artması nüfus durumlarının farklılaşmasına sebep olmaktadır.

Göçmen alan devletlerdeki nüfus değişimleri çalışma zamanındaki halkın yekun nüfustaki miktarı, bağımlı nüfus miktarı, etkin demografik durumun farklılaşması ile bahsedilen farklılıkların işgücü piyasasına olan tesirleri göç alan ve veren devletlerin göç siyasetlerini meydana getirirken dikkate aldıkları en mühim öğelerdir. Bu nedenle uluslararası işgücü göçüyle ilgili eylemlerin tetkik edilebilmesi için gelişmiş devletlerdeki nüfus ile değişimlerin bilinmesi, bir taraftan işgücü göçünün önümüzdeki yıllardaki durumu ve diğer taraftan da gereksinime yanıt verebilen göç siyasetinin meydana getirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Nüfus yaşlanması OECD azası pek çok batı devletinde ve kimi Asya devletlerinde gelecek için kaygı uyandırıcı haldedir. Bu kuruma bağlı devletlerde yekun yaş bağımlılık oranının 2015 senesinde %52’den 2034 senesinde %65’e, 2050 senesindeyse %73’e yükselmesi talep edilmektedir. Yani 2015 senesinden başlayarak OECD devletlerinde yaşlı nüfusun süratli biçimde yükseleceği kabul edilmektedir. Yaşlı nüfusun yükselmesinden daha kaygı uyandırıcı olanıysa etkin nüfustan ayrılan yani emekli şahısların sayısının işgücüne dahil olanların adedini geçeceği ve bu olgunun uzun zamanlar sürecektir¹⁸⁶.

¹⁸⁴ Yalçın, s.154.

¹⁸⁵OIT,OrganisationInternationduTravail, RapportduDirecteurGénéral «Migration équitale: Un programmepourl’OIT »2014,s.7-8-9.

¹⁸⁶OECD, Organisation For Economic Co-Operation And Development, Management Of Labour Migration Flows: Smart Labour Migration Policies To Support Economic Growth, Mayıs 2016, s.15.

OECD devletlerinde yüksek nitelikli göç edenlerin adetleri sürekli artmış olsa dahi dünya genelinde göç edenlerin çoğunluğu bir bölümü düşük ve orta niteliklidir. Sayısal belgeler göç edenlerin %44'ünün düşük nitelikli, %33'ünün orta özellikli, sadece %22'sinin yüksek nitelikli bulunduğuna işaret edilmektedir. OECD genelinde artan yüksek nitelikli göç edenlerin adedinin yükselmesi, ilerlemiş devletlerin göç edenleri kabulüyle alakalı tatbik ettikleri siyasetlerde veri ve yetenek kategorilerine ağırlık vermeleri, yüksek özellikli göçmenlerin üstünde durularak bu dahilde kimi devletlerin puana dayalı uygulamalar kullanmalarının bu kategorilerin oluşmasında etkili olarak olduğunu söyleyebiliriz¹⁸⁷.

Öte yandan dikkat edilmesi lazım olan mühim bir hususta nüfus açısından küçük devletlerde, kara kıta, Güney Amerika, Karayipler de bulunan ada devletlerinden sağlanan akıl göçü miktarının çok yüksek bulunmasıdır. Mesela Haiti, Barbados, Guyana gibi devletlerdeki yüksek nitelikli şahısların %90'ını gelişmiş devletlerde hayatlarını devam ettirmektedirler. Ayrıca Afrika devletleri üzerinden misal vermek gerekir ise beyin göçü miktarı Jamaika'da %46, Tonga'da %44, Mauritius'ta %41 oranındadır. Gelişmemiş devletlerden ilerlemiş devletlere doğru büyük oranda artan beyin göçü, bu devletlerin ilerleme süratlerini düşürürken, ilerlemiş devletlerle aralarında olan mali farkların ilerideki iyice artmasına sebep olabilir¹⁸⁸. Milletlerarası işgücü göçünün 2 taraflı kalkınma tesiri meydana getirmesi arzu ediliyorsa, bu konuda kaynak ve hedef devletleri işbirliği içerisinde bulunmaları ehemmiyet göstermektedir.

B. Gelişmekte Olan Ülkelerde Göç Politikası ve Hukuki Dayanakları

Her ne sebeple olursa olsun, bir ülkeden başka bir ülkeye gitmek için en azından geçerli bir kimlik belgesi, pasaport, vize vb. birtakım yasal evrak ve prosedürlere ihtiyaç vardır. Vatandaşı olunan bir ülke dışında çalışabilmek, süreli veya süresiz ikamet izni alabilmek veya başka bir ülkenin vatandaşlığına geçebilmek, çok zordur ve uzun yasal süreçleri gerektirmektedir. Ekonomik göçmenler bu süreçleri kullanarak başka ülkelere gidebilirken genellikle savaş ve çatışmalardan

¹⁸⁷ Kartal-Başcı, s.300.

¹⁸⁸ Tokgöz, s.162.

kaçan düzensiz göçmenler, yasal seyahat prosedürleri dışındaki yollardan diğer ülke sınırlarını geçmektedirler¹⁸⁹.

Dünya kurulduğundan beri insanlar, ekonomik, sosyal veya güvenlik gibi sebeplerle buldukları yerleşim yerlerini değiştirmektedir. Ekonomik veya hayati tehlikeler nedeniyle yaşadıkları ülkelerden ayrılmak zorunda kalanlar, önce tabii olarak yasal yolları tercih etmekte, başaramazlarsa yasadışı yolları denemektedirler. Yasal olarak göç etmek için hiçbir ümit taşımayanlar, doğal olarak doğrudan yasa dışı göçlerle, bir başka ülkeye/ülkelerin sınırlarından geçmek istemektedirler. Ülkelerindeki zorlu hayat şartlarından dolayı başka ülkelere illegal yollardan gitmek isteyenler, uluslararası insan (Göçmen) kaçakçılığı şebekelerini kullanmaktadırlar.

Göç, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirmeleri sonucunu doğuran nüfus hareketlerini ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler (BM) bir birey veya topluluğun göç etmiş sayılabilmesi için, coğrafi hareketliliğin 1 yıl üzerinde bir süreyi kaplaması, önemli veya uzun bir mesafe kat etmeleri, siyasal sınırları aşması, yani uluslararası bir nüfus hareketliliğinin olmasını gerekli görmektedir¹⁹⁰. Ancak aynı şehir içinde de olsa, Doğu-Batı Berlin, Kuzey-Güney Lefkoşa veya Doğu-Batı Kudüs gibi siyasal bir sınır aşıyorsa, kayda değer bir yer değişikliği olmuş ve göç olayı gerçekleşmiş demektir¹⁹¹.

Birey ve toplumların coğrafi hareketlerinin göç sayılabilmesi için, bu hareketliliğin yerleşmek üzere yapılması gerekmektedir. Tatil, ziyaret, tedavi ve seyahat gibi amaçlarla yapılan değişiklikler göç kapsamında değerlendirilemez. Göç kapsamındaki yer değiştirmelerin kısa mesafeler arasında değil, “kişi veya toplulukların içinde yaşadığı fiziki ve çoğu kere sosyal çevrelerini değiştirecek” şekilde gerçekleştirilmesi şarttır¹⁹².

Ülke içinde veya uluslararası boyutta göçü etkileyen temel faktörler itme ve çekme faktörleri olarak ikiye ayrılabilir. İtme faktörü göçün kaynak noktası, çekme

¹⁸⁹ Adıgüzel, s.113.

¹⁹⁰ Kurtuluş, Bekir, Amerika Birleşik Devletlerine Türk Göçü Süreci ve Özellikleri, İstanbul 1999, s.10.

¹⁹¹ Adıgüzel, s.157.

¹⁹² Akkayan, Tahir, Göç ve Değişme, İstanbul 1981, s.22.

faktörü ise göçün hedef noktası olan coğrafi kesim ile ilişkilidir. İtme faktörleri, insanların yaşadıkları koşulların katlanılamayacak boyuta varmasıdır. Bunlar; işsizlik, düşük ücret, toprağın verimsizliği, eğitim ve sağlık İmkânlarından yoksunluk, kıtlık, savaş şartları, çatışmalar, terör olayları ve siyasi baskılar olabilir. Çekme faktörleri ise, yüksek ücretler, iş gücü ihtiyacı, ucuz ve verimli topraklar, kariyer olanakları, daha iyi bir sağlık ve eğitim imkânı, bireysel ve toplumsal huzur, can güvenliği olarak özetlenebilir¹⁹³.

Dünya da iş gücünün serbest dolaşımını savunan Adam Smith, ‘Milletlerin Zenginliği’ isimli kitabında¹⁹⁴; yoksulluk, işsizlik ve düşük ücretlerin göçe zorlayan temel itici faktörler olduğunu, yüksek ücretlerin ise temel çekici faktörler olduğunu varsayarak, değişik Coğrafi bölgeler arasındaki ücret ve işsizlik oranlarındaki farklılıklar devam ettiği sürece göçün de devam edeceğini söylemektedir. Smith’e göre, iş gücü hareketliliğini ancak bölgeler arasındaki eşitliğin sağlanmasıyla dengeye kavuşabileceği ileri sürülmüştür¹⁹⁵.

Küreselleşmenin toplumsal hareketliliği olabildiğince artırdığı günümüzde, hiçbir devletin, homojen bir etnik ulus oluşturması mümkün değildir. Küreselleşen emek piyasasının iş gücü hareketlerini ziyadesiyle ulus aşırılaştırması ile az veya çok bütün toplumların içinde farklı etnik kökenden ve farklı ülkelerden gelen grupların olması kaçınılmaz olmuştur. Dolayısı ile bugün hangi ulus devlet veya millet olursa olsun, göçmenlere veya mülteci akınına karşı sert tedbirlerle karşı koyma güç ve iradesine de sahip değildir. Kaldı ki, uluslararası sözleşmelerden doğan hukuki yaptırımlar ve ülkelere düşen önemli ödevlerden birisi de kitlesel veya bireysel göç olaylarına karşı ülkelerin her ne olursa olsun kayıtsız kalamayacağıdır. Bu hukuki kanunlar dünyadaki bütün ülkeler kapsayacak şekilde BM nezdinde genel geçer bir kavram ya da olgudur¹⁹⁶.

Yasal prosedürleri izleyerek mültecilik statüsüne ulaşamayan ve temel insan haklarından yararlanmaları vatandaşı oldukları ülke veya coğrafya ile sınırlanan

¹⁹³Faist, s.270.

¹⁹⁴ Adam Smith, Milletlerin Zenginliği, İş Bankası Kültür yayınları, 1993, s.176.

¹⁹⁵Akçadağ- Emine, s.176.

¹⁹⁶ Yalçın, s.46.

göçmenler, düzensiz göçler ile kendilerince daha güvenli buldukları ülkelere sığınmaktadırlar. Düzensiz göçü ortaya çıkaran unsurların başında yasa dışı çalışma gelmektedir. Çalışma izni olmayan yabancılar, sigortalı olarak veya resmi biçimde çalışmadıkları için, güvencesiz, yasal olmayan bir şekilde ve düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Kısaca, düzensiz göçmenler ile informel sektörler arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır.

Kaçak göçmen işçileri; imalat sanayinde döküm, deri, metal, tekstil, konfeksiyon lastik, plastik, gıda ve fırın iş kollarında gemicilikte, yükleme-boşaltma işlerinde, hizmetler sektöründe ev işleri, temizlik, tezgahçılık, lokanta, eğlence ve fuhuş işlerinde; inşaat ve tarım sektörlerinde küçük ve orta ölçekli işletmelerde istihdam olanağı bulabilmektedir¹⁹⁷.

C. Suriyeli Mülteci, Sığınmacı Krizinde AB ve Türkiye'nin Çözüm Anlaşması

Avrupa Birliği bölgesi içerisinde buluna üye ülkelerin Suriye iş savaşı ve mülteci, sığınmacı krizi patlak verdiğinde refah ve gelişmişlik seviyesi Türkiye'den nispeten daha yüksek kabul edilen AB bölgesindeki birçok üye devlet Avrupa Birliği sınırlarını koruyabilmek adına, Özellikle Doğu ve Akdeniz'den gelen Suriyeli sığınmacı akınlarına karşılık 2015 yılından itibaren karşı karşıya kaldıkları bu göç dalgasını önlemek amacıyla Türkiye ve AB arasında bir geri kabul anlaşması imzalanmasına çalışmışlardır.

Bu kapsamda 2016 yılında imzalanan anlaşma ile Suriyeli sığınmacıların Türkiye üzerinden transit olarak AB bölgesine geçişleri sınırlandırılacak, AB ise Türkiye'ye buna karşılık belirli bir miktarda düzenli veya belirli periyotlarla mali destek sağlayacağı sözünü vermiştir. Bu mali desteklerin birçoğu bugün Türkiye sınırları içerisinde kamplarda yaşamaya mecbur edilmiş Suriyeli sığınmacıların barınma, iaaşe, ibate ve sağlık hizmetlerinde kullanılmaktadır. 2016 yılında karşılıklı olarak varılan anlaşma gereği Türkiye sığınmacıların geri kabul anlaşması ile birlikte her türlü barınma ve sosyo-ekonomik sorunlarını gidermeyi kabul ve taahhüt etmiştir.

¹⁹⁷ Tokgöz, s.96.

Bu kapsamda her yıl AB tarafından Türkiye'ye 3 milyar dolar kaynak aktarılmaktadır. Bu kaynaklar yukarıda belirtildiği şekilde ihtiyaç duyulan alanlarda kullanılmakta olup, ayrıca AB tarafından kullanıma ilişkin denetimlerde yapılmaktadır¹⁹⁸.

Türkiye zaman zaman AB'nin bu konuda baskısına veya kaynakların gecikme gibi sorunlarına maruz kalsa da Suriyeli sığınmacıların kamplardaki yaşamlarını insani bir biçimde devam ettirebilmelerinin önemini vurgulamakta, dünya ve kendi kamuoyuna bu konuda gerekli açıklamayı da şeffaf bir şekilde yapmaktadır. Geçtiğimiz dönemlerde ülkede baş gösteren mali krizin Türkiye'yi olumsuz etkilemesine, AB den fonlanan ve sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılan kaynakların düzenli olarak gönderilmesi sekteye uğramasına rağmen, Türkiye güney sınırında devam eden iç savaşın etkilediği insanların yaralarını sarmayı ve onların güvenli bir şekilde yaşamasına destek olmayı sürdürmüştür¹⁹⁹.

D. Türkiye'den Gelişmiş Ülkelere Göç

Avrupa Birliği kuruluşundan bugüne ortak ekonomik politikalar gerçekleştirmek amacıyla başlayıp, zaman içerisinde siyasi bir oluşuma doğru evrilmiştir. Bu dönüşüm, küresel anlamda meydana gelen gelişmelere karşı AB ülkelerinin ortak bir politika belirlemesine, iç ve dış güvenlik konularında birlikte hareket etmeyi de zorunlu kılmaktadır. AB ülkeleri terörizm, organize suçlar, vize, düzensiz ve yasa dışı göç ve iltica gibi güvenlik konuları alanında değerlendirdiği sorunlara daha kolay çözüm bulabilmek için, bütünleşmeye gitmiştir. Sınırlarını küresel göç dalgalarına karşı, her geçen gün güçlendiren AB zamanla oluşturduğu 'korumacı' güvenlik politikaları ile 'Avrupa Sınırları Kalesi' inşa etmiştir²⁰⁰.

Frontex ile birliğin sınırlarını korumak üzere bir ajans kurarak önemli yatırımlarda yapmıştır. Bu yatırımları yaparken, birlik ülkeleri dışındaki üçüncü ülkelerle de geri kabul adını verdikleri anlaşmalar imzalamak suretiyle, düzensiz ve yasa dışı gelen göçmenleri sınırları dışına geri göndermek AB sınırları dışarısına

¹⁹⁸ Topçuoğlu, s. 504.

¹⁹⁹ Demirakın, s.159.

²⁰⁰ Topçuoğlu, s.505.

çıkarmak istemektedirler. 26 Ekim 2004 tarihinde kurulup Mayıs 2005 te faaliyete geçen Frontex (AB Dış Hudutlarının İdaresi Adına Operasyonel İş birliği Kurumu), AB ülkelerinin hudut yönetimi politikalarını da kurumsal bir hale getirmektedir. AB'nin terörle mücadele politikası kapsamında kurumsallaştırdığı Frontex, kısa bir süre sonra 'kaçak' veya 'yasadışı' olarak tanımladıkları düzensiz göçmenlerle mücadelenin de temel kurumlarından birisi durumundadır. Frontex ajansının ana görevleri, AB'nin iç güvenliğini sağlamak amacıyla, 'düzensiz' göçmenlerin oluşturduğu istenmeyen nüfus göç hareketlerini deniz, kara ve hava dış sınırlarında önleyebilmek ve kontrol altında tutmaktır²⁰¹.

Frontex'in kurucu yönetmeliğinin 2. maddesi, ajansın görevlerini şu şekilde sıralamaktadır²⁰²;

- Üye devletleri hedef alan düzensiz göç ve göçmenler hakkında risk analizi yapmak
- Bu risk analizine dayalı olarak, üye devletler arasında operasyonel koordinasyonu sağlamak ve birliğin kara, deniz ve hava dış sınırlarında ortak operasyonlar önermek
- Üye devletlerinin sınır muhafızları eğitimi
- Araştırma ve geliştirme hedeflerine erişimi kolaylaştırmak
- Tüm üye devletlere kriz durumunda acil tepki kapasitesi sağlamak.
- Üye devletlere ortak geri-gönderme operasyonlarında destek sağlamak

Frontex, kendisine tanımlanan görevleri yerine getirirken, bütün Avrupa Birliği devletleri, hem de 'düzensiz' göçmenlerin uyruk ve transit ülkeleriyle ortak operasyonlar yapılması için eş güdüm sağlamaktadır. Bu ortak operasyonlar, 'düzensiz' göçmenlerin tespit edilmesi, durdurulması, karaya çıkartılması, alıkonulma merkezlerine transferi ve geri gönderilmesi gibi güvenlik boyutlu uygulamaları içerir. Devletlerarasındaki bu tür işbirlikleri, özellikle deniz sınırlarında yürütülenler; askeri saldırı, korsanlık ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi geleneksel

²⁰¹Yalçın, s.42.

²⁰²Concil of theEuropeanUnion, 2004, s.104.

güvenlik sorunlarına karşı harekete geçirilen stratejilerdir ve bunların göç alanında uygulanması, göçün geleneksel anlamda bir tehdit olarak görülüp, yönetildiğini açıkça göstermektedir²⁰³.

1. Uluslararası Toplumsal Tepkiler ve Göçmen Kabulü

Modern işgücü göç faaliyetlerinin başlama sebeplerinin kitlesel imalata geçiş ile yakından alakalı olduğu onaylanmaktadır. Endüstri ihtilalini meydana getirdiği makineleşme zamanı pek çok kişiyi topraktan koparmış köylerini bırakan kişiler şehirlere doğru göçmeye başlamışlardır. Fakat endüstrileşme süreci bütün devlette aynı düzeyde ilerleyemediği için geç endüstrileşen devletlerdeki istihdam imkanlarının yeterli olmaması, fakirlik, işsizlik türünden nedenler göç edenlerin işgücü endüstrisi ilerlemiş devletlere doğru harekete geçirmiştir.

Şu anda yeryüzünün çoğunda göç edenlerin adedinin iki yüz otuz iki milyon civarında olduğu öngörülmektedir. Bu sayı şimdi dünya nüfusunun %3.2'sine denk gelmektedir. Fakat bu sayı sadece işgücü göçünü lanse etmemekte, mali sebepler haricinde göç hareketlerine dahil olanları da kapsamaktadır. ILO iki yüz otuz iki milyon uluslararası göçmenin aşağı yukarı yüz beş milyonun göçmen işçilerin meydana getirdiğini tahmin etmektedir²⁰⁴. Günümüzde Avrupa ve ABD gibi göçmen akınına maruz kalan ülkelerde göçmenlerin bu sayılan ekonomilere katkısı yadsınamaz boyutlardadır. Her ne kadar ülkeler sosyo-politik kaygı ve nedenlerle göçmenlere karşı farklı bir tutum içerisine girerek, bunları siyasi parti sloganlarında ifade etseler de, Avrupa'ya her yıl milyonlarca gerek legal, gerekse illegal bir biçimde (bunu genellikle düzensiz göç şeklinde tabir etmektedirler.) göç gerçekleşmektedir.²⁰⁵

ABD de her yıl belirli bir göç alma potansiyelinin bulunması bu ülkede ekonominin dinamizmini sağlayan genç göçmen nüfusunun etkisi yadsınamaz. Ancak, ABD ve AB' özellikle göçmenler içerisinde belirli kriterler koyması yetmişmiş insan gücü veya beyin göçü şeklinde tabir edilen göçmen alımında daha istekli

²⁰³ Koca, s.57-63.

²⁰⁴ <http://www.ilo.org/migrant/areas/social-protection/lang--en/index.htm>, Erişim tarihi 10/04/2018

²⁰⁵ Koyuncu, Ahmet, Kentleşme ve Göç, Hikmetevi Yayınevi, İstanbul 2015, s.202.

olduğu görülmektedir. Bu ise çok fazla bir insan göçü veya nüfusunu oluşturmamaktadır²⁰⁶.

Güney-Kuzey şeklinde tarif edilen (Gelişmekte olan ülkeden, Gelişmiş Ülkeye Göç) göçlerde niteliksiz işçilerin göçü mühim bir yekun oluşturmaktadır. Güney devletlerinin elastiki göç hareketleri, düzenli olmayan, sığınmacı, komşu devletlere gidiş masrafının düşük olması, düşük nitelikli çalışanların bahsedilen devletlere olan hicretini yükseltmektedir. Umumi inceleme yapacak olursak göçmen prototipi devletten devlete farklılık göstermiştir. Nedeniyse göç yapanlarının çeşitliliğidir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü gelişmiş devletlere yüksek nitelikli insan göçünün sayısı sürekli yükselse de dünyanın genelinde göç edenlerin çoğunluğu düşük ve orta niteliklidir. Sayısal bilgiler göç edenlerin %45'inin az nitelikli, %35'inin orta nitelikli, ancak %22'sinin yüksek nitelikli olduğunu anlatmaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü bulunan ülkelerde artan yüksek nitelikli göç edenlerin istihdamındaki yükseliş ilerlemiş devletlerin göç edenlerin kabulüyle alakalı tatbik ettikleri durumlarda bilgi ve yetenek türleri üzerinde durmaları, yüksek özellikte göçmen profili üstünde durarak, bu kapsamda kimi devletlerin puana dayanan faktörlerden faydalanmaları şeklinde açıklayabiliriz²⁰⁷.

Bütün bu sayılanlara rağmen göç politikaları ülkeden ülkeye farklılık gösterse de tamamen göçmen alımını veya göç olgusunu durdurmayı hiçbir ülke göze alamaz. Bunun iki farklı nedeni vardır. Birincisi uluslararası anlaşmalardan meydana gelen haklardan kaynaklı yaptırımlardır. Bu uluslararası Örneğin BM sözleşmesi ile sabit olup, taraf olan her ülkeyi bağlamaktadır. Ancak yukarıda da bahsettiğimiz gibi bazı ülkeler göçmen kabulüne ilişkin kendi kriterlerini oluşturabilirler. Bunlar; belirli bir eğitim düzeyi, belirli bir dil konuşabilme, ya da belirli meslek grupları şeklinde olabilir. İkincisi ise, gelişmiş ülkelerin göçmen istihdam etme istekliliğidir. Özellikle refah düzeyi yüksek veya yükselmekte olan ülkeler de insanlar belirli işlerde çalışmak istemeyebilir ve bunun için yurtdışından o ülkede çalışmaya gönüllü vasıflı

²⁰⁶ Koyuncu, s.202.

²⁰⁷Parliamentary Assembly, The Impact of the Global Economic Crisis on Migration in Europe, Doc.12200, 2010.

ya da vasıfsız işçilerin istihdamına gereksinim duyarlar. Örneğin; 1950 ve 1960'lı yıllarda belirli bir gelişmişlik düzeyine ulaşan Almanya'da yurtdışından işçi istihdamı kapsamında yerleşen Türk işçiler yerli halkın yapmak istemediği ağır ve kirli işlerde (sanayi de döküm, demir çelik üretim hattı, Demiryolları bakım onarım, yer altı madenciliği gibi) göçmenlerin istihdamını sağlamışlardır²⁰⁸.

Diğer yandan dünyamızda meydana gelen büyük çapta etkiye sahip her türlü savaş, deprem, tsunami, vb. olaylarda insanların yaşadıkları yerlerden acilen veya zorunlu olarak toplu şekilde göç etmeleri durumunda uluslararası normlar devreye girmekte, BM ve diğer sivil toplum kuruluşlarının baskısıyla, ülkeler ve politikacılar devreye girmek durumunda kalmaktadırlar. Bu durumda ülkeler arası yardımlaşma, birbirlerine hiçbir koşul vs. olmadan tamamen insani boyutuyla olayları değerlendirerek yardımlaşmak durumunda kalmaktadırlar. Bu durum politika yapıcılarını hümanizmin etkisi ile bir araya getirebilmekte, sığınmacı gibi kitlesel göçlerin olduğu ülkeye doğrudan mali veya aynı dediğimiz malzeme vb. göndererek yardımda bulunmaktadırlar. Bu yardımlar genellikle BM çatısı altında bulunan uluslararası sivil toplum kuruluşlarınca yapılmaktadır. (Kızıllaç veya Kızılay gibi)

2. Sosyo-Ekonomik Etmenlerden Kaynaklanan Göçmen İşgücü İstihdamı

Yoksulluk, göç ve yasadışı olayların artışı arasındaki ilişki çok boyutlu ve karmaşık ilişkileri içeren bir özelliğe sahiptir. Göç ve yoksulluk arasındaki ilişkiye yönelik iki temel tez vardır. Birincisi, göçün yoksulluğa neden olduğu, ikincisi ise yoksulluk olgusunun yoksulların hareket alanını sınırlamasından dolayı göçe engel olduğudur. Birinci teze göre, yaşanan sınırlandırılmış alanlarda gelir ve istihdam yetersizliği gibi faktörler yoksulların başka yöre veya ülkelere göç etmesine neden olmakta ve göçü hızlandırmaktadır. Kentsel alanlarda istihdam artışlarının göç hızının altında kalması kentsel yoksulluğu artırıcı yönde etki yaptığı düşünülmektedir. Diğer bir deyişle, ekonominin örgütlü sektörlerindeki iş olanaklarının yetersizliği göç edilen ülkelere enformelleşme süreçlerini hızlandırmakta ve yoksullaşmayı artırmaktadır. İkinci teze göre, yoksulluk göç

²⁰⁸ Koyuncu, s.204.

maliyetlerinin karşılanması zorlaştırdığı için göçe engel olmaktadır²⁰⁹. Dolayısı ile göç edilen ülke veya bölgelerde göçmenlerin istihdamının sağlanamaması, hedef ülkelerde daha büyük sorunlara sebep olacaktır. Göçmenlerin bir şekilde düşük gelirli de olsa temel ihtiyaçlarını karşılayacak işlerde çalıştırılmaları ya da göçmen politikaları gereği kendilerinin hayatını devam ettirici desteklerle gidilen ülke tarafından desteklenmesi önem arz etmektedir.

Globalleşen uluslararası pazarlarda veriye dayalı sanayilerde rekabetin yükselmesiyle beraber özellikli işgücüne, gelişmiş olan devletlerde istek yüksek düzeyde artmaktadır. Bahsedilen istek ilerlemiş devletlerin sığınmacılara açık kapı sunan göç siyasetleriyle netleşmiştir. Yani şimdi pek çok ilerlemiş devlet beyin göçü biçiminde de isimlendirebileceğimiz yüksek nitelikli göçmenleri kendi devletlerine çekebilme adına rekabet durumundadırlar. Böyle bir hal nitelikli sığınmacıların kısa veya uzun zaman periyodunda mühim miktarda yükselmesiyle sonuçlanmıştır²¹⁰.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü tetkik edildiğinde ilerlemiş devletlerdeki öğrenim görmüş göç edenleri adedinde süratli bir yükseliş meydana geldiği ortaya çıkmaktadır. Sonuçta Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü devletlerinde 2010 ile bir yıl sonraki senelerde yüksek öğrenim görmüş göç edenlerin adedinin otuz üç milyonu geçtiği anlatılmaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü çoğunluğundan geçtiğimiz 10 senede göç edenlerin adedi yüzde otuz altı yükselmiştir. Nitelikli göçmen sayısını yüzde yetmiş oranında yükseltmiştir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü bu göç eğiliminin bilhassa yüksek eğitim eğitimi almış 2 milyonu aşkın Asyalı göçmenin son 5 yıl içinde Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü bürosu bulunan devletlere gelmeleriyle izah etmektedir. Sonuçta Hindistan'da 2 milyon, Çin'de 1.7 milyon, Filipinlerde 1.4 milyon, 2010 ile bir yıl sonraki yılda Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü verilerine göre bütün üniversite okumuş bireyler göçmenliğin 1/5'ini oluşturmaktadır²¹¹.

Göç ister gönüllü ister zorunlu olsun, hangi biçimi alırsa alsın ülkelerin işgücü piyasaları üzerine etkisi kaçınılmazdır. Göçmenlerin işgücü piyasalarında 3D

²⁰⁹ Şenses, Fahrettin, "Küreselleşmenin Öteki Yüzü", İletişim Yayınları, İstanbul 2001, s.161.

²¹⁰ Yalçın, s.46.

²¹¹ OECD, A New Profile Of Migrants In The Aftermath Of The Recent Economic Crisis, 2016, s.21.

olarak tanımlanan kirli, tehlikeli ve rutin işleri yaptıklarını gösteren birçok araştırma mevcuttur. Bu işler yerli nüfusun çalışmak istemediği işler olarak tanımlanmış olmakla beraber, bu işler için ödenen ücretlerin baskı altında tutulması birçok ülkede göç politikalarının ve göç akımlarının belirleyicisi olmuştur. İşte bu nedenlerle, göçün bir ülkede işgücü piyasasını nasıl etkilediği ve göçmenlerin işgücü piyasasında yaptıkları işler ve çalışma koşullarının birçok yönden incelendiğinde; aslında göç edilen ülkelerde kabul görmeyen ve özellikle niteliksiz iş gücünün oluşturan kesimlerin AB ve ABD gibi ülkelerde halkın yapmak istemediği iş alanlarında çalıştırıldığı, bunun içinde uluslararası sözleşmelerde belirtilen göçmen istihdamını salık veren düzenlemeler olduğunu, dolayısı ile ülke dışına gönderilmesi gibi kararlar yerine, iş gücünün çalışmak istemediği pis işler diye tabir edilen işlerde göçmenlerin istihdam edildiği de bir gerçektir²¹².

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 2001 yılında alınan Göçmen işçilerin İstihdamı ve aile fertlerinin hukuki statüsüne dair yapılan oylama ile hayata geçirilen 4662 sayılı kanun ile sözleşmeye taraf olan ülkelerde tüm göçmen statüsünde olan işçilerin ve ailelerinin çalışması ve hukuki statüsüne ilişkin olarak yapılan kanun ile göçmenlerin hakları koruma altına alınmıştır. Bu koruma kanunu sözleşmeye taraf ülkeleri bizzat bağlamaktadır. Bu kanun maddelerinde korunmaya çalışılan hukuki yarar, kanunun özellikle insan hakları evrensel beyannameinde yer verilen tüm hakları saklı kalmak şartıyla yaşadıkları ülkelerde insanca muamele görmeye, ikamet edilen ülkelerde eşit hak ve statülere belirli kriterleri yerine getirmek şartıyla sahip olduklarını, çalışma, barınma ve insani olan her şeye ulaşma haklarının bulunduğu kanunla korunan hak bağlamında belirtilmiştir. Bu hak ile hiçbir farklılık gözetmeksizin göçmenler ve ailelere her türlü ekonomik, doğum, medeni durum, vb. her konuda diğer insanlarla aynı hak ve muamele hakkına sahip olduğunu açıkça belirtmektedir²¹³.

Uluslararası hak ve yaptırımların yanı sıra toplumsal norma ve kriterlerin de aksi bir olağanüstü durum meydana gelmedikçe, toplum normları içerisinde insani olan her türlü hak ve hukuka uygun bir biçimde göçmenlere iyi muamele yapılmasını

²¹² Öner, Gülüfer-Öner, Şirin Küreselleşme Çağında Göç, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s.66.

²¹³ Koyuncu, s.206.

gerek dini ritüeller, gerekse diğer toplumsal yaptırımlar salık vermektedir. Avrupa da her geçen gün yükselen ırkçılık dayatmalara rağmen insan hak ve hürriyetlerini ön planda tutan demokratik toplumlarda bu önlenebilir bir durumdur. Ancak, politik kaygılarla meydana gelen olaylar her geçen gün ırkçı söylemlerin parti manifestolarında yer almasıyla yükselen bir karşıt değer olarak, önümüze çıkmaktadır. Bütün bunlara rağmen demokratik ölçü, insan hakları ve uluslararası hukukun ön gördüğü göçmen hakları ötelenemez veya geçici de olsa bir inkıtaa uğratılamaz bir insan hakkıdır²¹⁴.

3. Göçmen Kabul Eden Ülkelerde ve Göçmen Karşıtlığı

ABD, Kanada ve Avustralya'dan farklı olarak, tarihi ve kültürel kodlarında 'farklı olanla birlikte yaşama' kültürü daha zayıf olan Avrupa toplumlarının, göçmenlerin 'misafir değil, kalıcı' olduklarını kabul etmesinden sonra göçmenlere bakışlarını değiştirmiştir. İspanya, Portekiz, İtalya ve Yunanistan gibi Hıristiyan göçmenlerden sonra, 1960'larda başlayan Kuzey Afrika, Türkiye ve eski Yugoslavya'dan gelen Müslüman 'misafir işçiler' ile birlikte gelişmiş Avrupa ülkeleri 'Müslümanlarla birlikte yaşamak zorunda oldukları' gerçeği ile yüzleşmiştir²¹⁵.

Küreselleşme ve modernleşme ile batı toplumlarında farklı kültürlerin, göç gerçeğinin ve aktörlerinin 'kabul görme algısının' idealize edilmesine rağmen, Avrupa toplumlarında göçmenler ile 'birlikte yaşama kültüründe ciddi problemler olduğu görülmektedir. Göçmenlerin ötekileştirilmesiyle bir yabancı düşmanlığı' nın ortaya çıkması ve 'ötekinin bir güvenlik sorunu' olarak algılanması söz konusudur²¹⁶.

Batı ülkelerinde medyanın İslam dininin kutsallarına yönelik saldırgan ve eleştiri sınırlarını aşan yorumları Avrupalı Müslümanların toplumsal uyumları ve yaşadıkları ülke yönetimlerine karşı güvenlerini zedelemektedir. 30 Eylül 2005'te bir Danimarka gazetesinde yayınlanan Hz. Muhammed'i saldırgan bir terörist olarak

²¹⁴ OECD, s.27.

²¹⁵ Laçiner, s.56.

²¹⁶Çötök, N.A., ve Taşdelen, H.M., Avrupa Ekseninde Yabancı Korkusu ve İslamofobi Algısının Değerlendirilmesi, sy.8/6, Bahar, 2013, s.22.

gösteren karikatür, Avrupa’da ve dünyadaki birçok Müslüman ülkesinde protestolara neden olmuştur. Danimarka gazetesine destek için Fransa, Almanya, Hollanda, İtalya ve İspanyadaki bazı gazetelerde karikatürlere sayfalarında yer vermişlerdir. Medyanın bu tutumu birlikte yaşama kültürüne zarar veren göçmen karşıtlığına destek biçiminde yorumlanmaktadır²¹⁷.

Danimarka’da 2015 yılı Haziranında seçime giden tüm partilerin “Göçmenlerin Kabulünü Zorlaştırmayı Öngören Kanun” çıkarmayı vaat etmesi, ülkede yükselen göçmen karşıtlığının bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Fransa, Hollanda ve Avusturya’da olduğu gibi İngiltere’de de göçmen karşıtı aşırı sağ partilere verilen destek dikkat çekici bir biçimde artmaktadır. Başbakan David Cameron gibi, “Britanya’da Çok Kültürlülük Siyasetinin Başarısızlıkla Sonuçlandığı” gibi ifadelerin ırkçı örgütler, English Defence League ve British National Party tarafından desteklenmiş ve kendi siyasetlerinin merkez siyasete yaklaşmasının bir işareti olarak değerlendirmişlerdir. 2011 yılında İngiltere genelinde 5000 kişi ile yapılan ankete göre, nüfusun % 48’i göçmenlik karşıtı bir siyasi partiyi destekleyeceğini belirtmiştir. Ankete katılanların % 52’si yani yarısından fazlası Müslümanların ülkelerinde problem yarattığını düşünmektedir²¹⁸.

Tarihi süre mühim arka plan şeklinde tetkik edildiğinde soğuk savaşın sona ermesiyle beraber emniyetin ögesi addedilebilecek bütün kurumların rol sahiplerinin ve rollerin bir değişim süresine girdiği kabul edilmektedir. Bundan ötürü bu süreç içinde tehditler ile emniyet öğeleri de eş süreli bir değişim zamanına katılması olmuştur²¹⁹. Bahsedilen değişimin neticesi şeklinde ananevi emniyet faaliyetlerinin bakış açılarının merkezlendiği ülke merkezli ve emniyetin askeri tanımına dayanan bir düşüncenin yeterliliği incelenmiş, emniyet faaliyetlerinin sualleri ebat ve kapsam değişimine maruz kalmıştır. Emniyetle alakalı yeni düşüncelerin ilerlemesinde ve emniyetin betimlemesinin farklılaşmasında Kopenhag, Aberstvyth ile Paris yöntemlerinin etkisi çoktur. Saydıklarımız içinde yapıcı düşüncesi temel şekilde emniyet faaliyetlerine yeni bir düşünce edindiren Kopenhag yöntemi ve öncü adları,

²¹⁷Akkayan, s.24.

²¹⁸ Telgraf Gazetesi, www.telgraf.co.uk/goecmen-kartl-tavan-yapt.html, 18.03.2018

²¹⁹Şevket, Ovalı, “Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması”, Uluslararası İlişkiler, c.10, sy.3, 2006, s.4.

Buzan, Waeyer, Wilde, doksanlardan başlayarak güvenlikleştirmeye alakalı yazılı eserleri meydana getirmişlerdir. Güvenlik endişesi ile emniyeti reel bir durum olarak ele almanın yanı sıra lafzi ve politik bir güç şeklinde tanımlayıp, farklı ve öncekilerden ayrı bir düşünce sunmuştur²²⁰. Adı geçen düşünce paralelinde türlü etkenleri gerekçe göstererek güvenlik tanımı yapmakta, bu süreçte tehditleri ortaya koymakta, tanıtmakta ancak sonuçta bahsedilen mevzuda kuvveti sorunları bertaraf etmenin bir vasıtası şeklinde tercih etmektedirler. Bu zan ile güvenli hale getirmeyi siyasetin hususi bir çeşidi veya siyaset dışı şeklinde çerçevesini çizdikleri politikanın ekstremler bir türü şeklinde tanımlamaktadırlar²²¹.

Bu eylem bir mevzunun acele tedbiri lüzumlu kılan ve politik zamanın olağan hudutları haricinde eylemleri yasal kabul eden hariç tehdit şeklinde verebilmekte, kanun dışı düşünceleri yapmak için bir yasalaştırma vasıtası görevi ifade edilebilmektedir. Kopenhag kriterleri doğrultusunda güvenlik ile alakalı durum ifade edilirken siyasetçiler ile bürokratlar kendilerinin emniyet sorununu farklı bir biçimde kabul etmektedirler. Dolayısıyla sözel olarak güvenlikçi karar alma düşüncesi merkezi bir vatandaş düşüncesi şekline dönüşmektedir. Dolayısıyla Bazıları güvenliği, belli amaç doğrultusunda yani halkı (audience) onaylamaya ikna etmek için tartışmalı bir biçimde devam ettiren, belli bir ilerleme kaydedilen konularda gelişmeyi durdurucu bir siyaset meydana getirmeyi oluşturan türden ve halihazırdaki yasal durumun tehdit oluşturduğunu öne süren bir süreç şeklinde tanımlamaktadırlar²²².

²²⁰BARRY The Evolution of International Security Studies, Cambridge, sy.213 Cambridge University Press, 2009, s.42.

²²¹Miles, Robert, Irkçılık, Sarmal Yayınevi, İstanbul 2000, s.28.

²²² Kaya, İslam, Migration and Integration: The Age of Securitization, Londra, PalgraveMacmillan, 2009, s.171.

SONUÇ

Sığınma, insanlık tarihi kadar eskidir. Dünyada savaşlar, sürgünler, açlık, işsizlik, geçim sıkıntısı gibi sebeplerle yüzyıllardır devam eden bir sosyal hareketlilik vardır. Barış, demokrasi, insan hakları, fikir özgürlüğü, gelir dağılımı, istihdam, ücretler gibi insan hayatını kuşatan bütün alanlarda; yerel, ulusal veya uluslararası ölçekte adil bir paylaşımın sağlanması çok zor olduğundan bu sığınma hareketleri bundan sonra da devam edecektir.

İnsanlar; bireysel veya kitlesel bir biçimde, zorunlu veya gönüllü olarak, yaşadıkları yerin idari sınırlarından ayrılarak, başka bir idari sınırdaki (Ülke, Devlet vb.) yerleşim yerine, çeşitli sosyal sonuçlar doğuracak şekilde göç etmektedirler. Göç, insanların sosyal, ekonomik, siyasi ve doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir. İnsanlar kimi zaman iş bulmak ve daha rahat bir yaşam idame edebilmek adına istekli şekilde doğup büyüdükleri yerlerden ayrılırken; kimi zaman da harpler, şiddetler, zorunlu göçler ya da tabii felaketler vb. mecburi nedenler ile artık yaşam süremedikleri yerlerden göç ederek, bir başka ülke sınırları içerisinde sığınmacı veya mülteci durumuna gelmektedirler.

Globalleşmeyle beraber devletler iç karar mekanizmalarında sığınma etkileşiminin ve değişiminin olumsuz seviyede yükselmesi, iletişim ve erişim bölümlerinde meydana gelen teknik ilerlemeler çok sayıda kişinin sığınma sürecine katılmasına karşın uluslararası sığınmanın problemine yönelik bir sebeptir. Sığınma olayları yeryüzünde meydana gelen mali kazanç payındaki eşitsizlikler, politik savaşlar ve globalleşmenin de tesiriyle süratlenmiş, ebat olarak genişlemiştir. Ancak, gönüllü olarak ekonomik refah düzeyini artırmak vb. insani amaçların dışında zorunlu olarak insanların yaşadıkları yeri değiştirmesi ve bir başka devletin sınırları içerisine kanuni olmayan yollardan geçerek sığınmacı pozisyonuna gelmesi birbirinden ayrı şeyler olmakla birlikte her ikisi de göç hareketi olarak değerlendirilmektedir. Bugüne kadar amacı ne olursa olsun sığınma sürecinde kaynak, transit ya da amaç devlet şeklinde isimlendirilen devletlerden bazıları şu anda aynı zamanda kaynak, transit ve amaç devlet haline dönüşmüşlerdir. Bugün dünyada göç olgusu dönüşmüş, dolayısı ile iki yönlü bir sürece göre işlemeye

başlamış olup, geçen 50 yıllık zaman içerisinde süreç evrilmiştir. Yakın zamanda iş gücü veren devlet statüsündeki Türkiye şu anda yabancı iş gücü kabul eden ve transit sığınmacıların geçiş noktası şeklinde faydalandıkları devlet, savaşlar doğal afetler hatta ülkelerinde baskı ve zulme maruz kalanların sığındığı bir devlet durumuna gelmiştir. Dolayısıyla uluslararası sığınma şu anda ehemmiyeti sürekli yükselen bir duruma geçmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü yeryüzünün çoğunda göç edenlerin adedinin iki yüz otuz iki milyon miktarında olduğunu anlatmaktadır. Bahsedilen miktar güncel öngörüler doğrultusunda yedi milyarlık nüfusluk gezegenimizle mukayese edildiğinde ehemmiyetsiz bir ebatta kabul edilse dahi göçün tesirleri istatistik varlığından daha fazladır.

Göç sadece yaşanan fiziksel mekânın değiştirilmesi değil, sosyal yapının bütün unsurlarını da dönüştüren önemli bir sosyal olgudur. Göç sürecine katılanlar, tekrar bir sosyalleşme yaşayarak, hayatlarındaki bütün ilişkileri yeniden kurmak zorunda kalmaktadır. Örneğin Türkiye'ye Suriye'den gelen sığınmacılar ile Türkiye uyruğunda yaşayan halkın uyum içerisinde yaşaması için devlet tarafından birçok sosyal, kültürel, ekonomik çalışma yapılması zorunlu hale gelmiştir. Küreselleşme ile hızlanan uluslararası diğer göçler ve u göçlerin ortaya çıkardığı yeni durumlar ve sorunlar karmaşık bir hal almış olup, yerel yönetimlerden, uluslararası örgütlere kadar, üzerinde herkesin çözüm üretmeye çalıştığı sürekli devinim halinde olan, çok boyutlu bir mesele haline gelmiştir. Göç'ün temel belirleyicileri birey ve toplumsal yapıdır. Göç hem göç veren hem de göç alan yerleşim yerindeki bütün toplumsal yapıyı derinden etkilemektedir. Bu yönüyle göç, diğer bilimsel çalışmaları da yakından ilgilendirmektedir. Dolayısı ile yaşadığımız bu yeni küreselleşme çağında Göç, sosyolojinin en önemli sorunsallarından biri haline gelmiştir.

Güncel şekliyle, sığınmacılık ekonomik açıdan ilerlemiş refah seviyesi yüksek devletlerdeki iş gücü talebi ve buna mukabil sığınma faaliyetlerindeki değişim, uluslararası siyaseti etkilemekte, göçmen işçilerin kabul süreci iş gücü pazarının gereksinim duyduğu yetenekli bireylerinin istihdamı doğrultusunda biçimlenmektedir. İş gücü pazarı sürekli daha çok özellikli personele gereksinim hissetmekte, iş gücü pazarlarındaki yeteneklerin payı da sıhhi faaliyetler, ilim,

teknik, cebir, mühendislik türünden büyük yeteneği lüzumlu kılan işlere doğru gelmektedir. Adı geçen iş alanlarında nitelikli iş gücü problemi ilerlemiş ya da gelişmekte olan devletlerin siyasetlerini kanalize etmektedir. Faaliyetin ilk kısmında tetkik edilen Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü verilerine göre ilerlemiş devletlerdeki yükseköğrenimli sığınmacıların sayısında süratli bir yükseliş meydana geldiği ortaya çıkmıştır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü verilerinde, çoğunluğu geçtiğimiz 10 sene içerisinde ülkelerinden bir başka devlet sınırları içerisine göç edenlerin adedi yüzde otuz altı (%36) yükselirken, yüksek nitelikli vasıflı göç edenlerin adedindeyse yüzde yetmiş (%70) oranında yükseliş bulunmaktadır. Dolayısı ile bu durumda göç eden tipinde meydana gelen değişim, başka bir biçimde göç eylemlerine katılma nedenidir. Göç hareketlerinde önemli bir unsur da kadın göçmen sayısındaki yükseliştir. Bayanların mağdur ve dezavantajlı grupta yer almaları dikkate alındığında göç eden kadın personelin hukuklarının muhafaza edilmesi mevzusu daha acil bir ehemmiyete haizdir. Uluslararası iş gücü göçü davranışlarında sürekli önem arz eden diğer bir kesim de talebelerdir. Şu anda bilhassa ilerlemiş devletlerde adetleri yükselen yabancı talebeler istihdam pazarının gereksinimlerini karşılama konusunda yüksek nitelikli iş gücü şeklinde düşünülmektedir.

Umumiyetle göç alan devletler tarafından iyi ve seçici göç siyasetleri tatbik edilmektedir. Adı geçen sistemlerde nitelikli ve niteliksiz iş gücü ayrımı kesin bir biçimde gerçekleştirilmektedir. İş gücü göçünün iş gücü pazarı gereksinimlerine yanıt verebilmesinin yanında, mali ilerlemeye katkıda bulunması, devletlere toplumsal yardımlar açısından ekonomik yük vermemesi amaçlanmaktadır. Göç kabul eden ilerlemiş devletler meydana getirdikleri siyasetlerinde göç edenlerin devlette kalış zamanlarına kısıtlamalar yapılarak, devlette geçici olmamalarını destekleyici bütün önlemleri almaktadır. Bunlar son dönemde göç döngüsü mevzusu puan verme mekanizması, kodlamalar ve sayısal kısıtlamalarla netleşmiştir. Yine göçü kabul eden ilerlemiş devletler yatırım yapanların teşebbüsçülerin mezun olan başarılı uluslararası talebelerin ve büyük özellikli iş gücünün göçüne katkıda bulunarak ilerdeki yıllarda daha yükselecek olan iş gücü eksikliğinin, belli iş sahalarından meydana gelecek yetenek boşluklarının karşılanması adına amaçlı ve

denetimli iltica siyasetleri takip etmektedir. Buradan hareketle denilebilir ki, gelişmiş ülkelere göç etmek isteyen vasıfsız iş gücünün yanı sıra, vasıflı insanlarda gelişmiş ülkelere göç etmek istemektedir. Bunun nedeni geri kalmış ya da henüz gelişmemiş ülkelerde vasıflı iş gücüne olan ihtiyaç daha az olacağından veya vasıflı insanların istihdamı zor olacağından bu iş gücü gelişmiş ülkelere sığınmak istemektedir. Diğer yandan vasıfsız iş gücü de gelişmiş ülkelere sığınmak istemekte, bu ülkeler ise AB bölgesinde olduğu gibi bu insanların sınırlarından içeriye girmesini istememektedirler.

Topyekûn bir biçimde incelendiğinde mühim bir şekilde üzerinde durulması lazım olan başka bir mevzuu, göçmen düşmanı bütün fikirlerin arkasında göç siyasetlerinden ziyade AB’de ve ABD’de yeni toplumsal ülke yönetim kadrosu ve huzur ülkesi adı altında globalleşme fikrinde yeniden tanımının yapılması ile meydana gelen sıkıntıların durmakta olduğudur. Aynı zamanda göç alanında bir münakaşada bir savaş sahası şeklinde ifade edilmeye çalışılmaktadır. Örneğin Milletlerarası göçlerin bir güvenlik konusu sorununa çevrilmesi sürekli körüklenen bir sorun olmaya başlamıştır.

Üretim biçimlerinin yüz yüze geldiği değişime dayanan globalleşmenin toplumsal ülke sistemini ve huzur ülke fikrini tartışan vazgeçilmez bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Neticedeyse pek çok siyaset problemi gibi göç siyaseti de entegre yöntemlerinin de tekraren betimlenmesi lüzumlu olmuştur. Batı devletlerinde sığınma mevzusunda aşırı düşmanca söylemlerin yükselmesi, bu fikri altyapının zemin bulması gibi aşırıcılık meydana gelebilmektedir. Dolayısıyla aşırı sağ gruplar, adı geçen farklılık ile düşüncelerden faydalanarak seçici grupların batıda göçün entegrasyon metoduyla ilgili olarak idarecilerin başarısız olduğuyla alakalı bir fikriyat meydana getirip popülerleştirmeye uğraşmaktadırlar. Avrupa da aşırı sağcıların seksenlerin bitimine değin devam ettikleri yöresel ve ananevi yabancı düşmanlığına dayalı siyaset artık dizginlenememektedir. Göç ve göçmen düşmanlığı bu partilerin yeni siyasi bir kartı bu aşırı yabancı düşmanlığına dayalı düşüncenin de istinat noktası olmuştur.

Diğer yandan, kanuna aykırı göç, insan kaçakçılığıyla ve insan tüccarlığı vb. teşkilatlı suçlarda şu anda yalnızca bir ve ya bir iki ülkeyi alakadar eden bir vaka olmaktan uzaklaşmış, hemen hemen bütün devletleri alakadar eden bir duruma gelmiştir. Uluslararası göçle ülkelerin politik istikrarının, nüfus emniyetinin, geleneksel durumu, toplumsal emniyet mekanizmasının, örfi niteliklerinin negatif yönde tesirinde kaldığı bilinen bir realitedir. Yine teröristlerin ülkelere illegal giriş yöntemi kullanıldığından ülkelerin emniyet ve salahiyeti de endişeye düşmüştür. Türkiye’de kanuna aykırı göçle alakalı en mühim problemlerin başında ise bilgi edinme mevzuuyla alakalı problemler bulunmaktadır. Bunların ana sebepleri sığınmacıların genellikle ikamet ettikleri coğrafi yerlerde kısa zamanlı kabul edilmemeleri ve mal sahiplenmemeleri sebebi ile kanuni verilerin kaydedilmemesi eskiye dayalı rakamlar ile alakalı gerçeği lanse eden yeterli bilgilerin olmaması, lisan problemi, ilmi faaliyetlerde sığınmacıların yardım istememeleri ve kimilerinin yasa dışı biçimde hayatlarını sürdürmelerinden ötürü devletin kendi uyuğunda yaşayan kişilerin yabancılara karşı hissettikleri emniyetsizlik şeklinde sıralanabilir.

Türkiye göç veren bir devlettir. Dolayısı ile göç köprüsü üzerinde yer alması, ayrıca gelişmekte olan ülke konumunda yer alması nedeniyle bugün aynı zamanda hedef ülke pozisyonundadır. Dolayısı ile göç edenler, sığınmacılar, mülteciler ve geçici sığınmacılar adına bir amaç/hedef devlettir. Burada alınması lazım olan tedbirler aşağıdaki gibi sıralanabilir; Türkiye, mümkün olan minimum sürede hudut emniyetini aktif bir biçimde gerçekleştirebilmek için problemleri hudut yerlerini belirlemeli ve oralarda teknik durumdan faydalanarak inceleme ve kontrollerini yükseltmelidir. O konuda en duyarlı olunması gereken yerler doğu ile güney doğu hudutlarıdır. Yasa dışı göçü çekici hale getiren ucuz iş gücü ihtiyacı gibi unsurların / reklamların daha dikkatli kullanılması gereklidir. Sığınmacıların karşı karşıya kaldıkları sosyal koşulların rolü, ev sahibi ülkenin nüfusunun tutumu ve siyasi liderlerin çeşitlilikten ve çoğulcu toplumların yararlarından bahsetmeleri, göç politikalarının başarılı olması için her zamankinden daha önemlidir. Göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumda işlevlerini yerine getirmeleri, kültürel ve etnik kimliklerini korumaları, potansiyellerini geliştirmeleri için gerekli araçları sağlamak ve yerel nüfusa da göçmenlerin haklarını, kültürlerini, geleneklerini ve ihtiyaçlarını

tanıtmak gibi çift yönlü bir amaca doğru yönlendirmek önemlidir. Pek çok ülkede göçmenlerin toplumsal uyumunu sağlamaya yönelik bilgilendirme ve uyum programları, dil programları gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Türkiye de bu tür önlemlere ağırlık vermelidir. Alınan bölgesel ve küresel önlemlere ve uygulanan politikalara rağmen kanuna aykırı göçü komple yok etmek için uzun sürede bile şimdi imkansız görünmektedir.

KAYNAKÇA

ABADAN, Unat, Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Uluslar Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2002.

ACER, Yücel-Kaya, İbrahim Uluslararası Hukuk, Ankara 2013.

ADAM Smith, Milletlerin Zenginliği, İş Bankası Kültür yayınları, 1993.

Adhoc Committee on Statelessness and Related Problems Summary Record at The 19th Meeting UN. Doc.E/AC.32/SR.38, 26 Sept 1951.

ADIGÜZEL, Yusuf, Göç Sosyolojisi, Küresel Göç Hareketleri, Nobel Akademi Yayınları, Ankara 2016.

AFAD 2017 Yılı Performans Programı Raporu, Ankara 2017.
https://www.afad.gov.tr/upload/Node/15663/xfiles/AFAD_2017_PERFORMANS_PROGRAMI.pdf

AKÇADAĞ, Emine, Yasa Dış Göç ve Türkiye, Bilgesam, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 42, İstanbul 2012.

AKKAYAN, Tahir, Göç ve Değişme, İstanbul 1981.

AKSOY, Zeliha, Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, c.5, sy.20, 2015.

Amnesty International, Produced, 1961.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmesi, md.116.

AYRANCI, Zişan, Türkiye-Suriye İlişkileri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2006.

BAKIRTAŞ, Tahsin, Küresel Gelişme Modelinde Uluslararası Göç Olgusu ve Yansımaları, Alternatif Politika, c.4, sy.2, 2012.

BARKIN, Ersan, “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi, c.1, sy.72, 2014.

BARRY, The Evolution of International Security Studies, Cambridge, sy.213, Cambridge University Press, 2009.

BENHABİB, Seyla, Ötekilerin Hakları, Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar. (Çeviren: Berna Akkıyal), İletişim Yayınları, İstanbul 2006.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1967 protokolü Hukuki Düzenlemeleri.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Protokolü, Göçmenlere Yönelik Hukuki Düzenleme, md.8.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Tüzüğü, md.8.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği UNHCR-, 2009.

BOZBEYOĞLU, Eda-Odman, Tahir, Mülteci Hukuku, İmaj Yayınları, Ankara 1995.

BOZBEYOĞLU, Eda, “Mülteciler ve İnsan Hakları”, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi 2015, c.1, sy.2, 60-80 ISSN: “2148-970X. DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2015.1.6080>”

CAŞIN, Hakkı, Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları, Cilt: II, İstanbul 2013.

Concil of the European Union, 2004.

ÇAKMAK, Zafer, Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878 – 1938), A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, sy.36, 2008.

ÇALIK, Ceyhun, Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, c.23, sy.1, 2015.

ÇAVUŞOĞLU, Naz, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları, Su Yayınları, İstanbul 2001.

ÇAVUŞOĞLU, Halim, Yugoslavya–Makedonya Topraklarından Türkiye’ye Göçler ve Nedenleri, Bilig Dergisi, Bahar, sy.41,2007.

ÇÖTOK, N.A.-TAŞDELEN, H.M., Avrupa Ekseninde Yabancı Korkusu ve İslamofobi Algısının Değerlendirilmesi, sy.8/6, Bahar, 2013.

DANIŞ, SOYSÜREN, Sınır ve Sınır dışı, Türkiye’de Yabancılar, Göç ve Devlete Bakış, İstanbul 2014.

DEMİRAKIN, Işıl, Türkiye’de Göçmen Ötekilere Bakış. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2002.

DİKMEN, Alpay, Kentleşme, Göç ve Yoksulluk, 7.ulusal sosyal Bilimler kongresi, Türk Sosyal Bilimler Derneği, İmaj Yayın, 2001.

DUMAN, Önder, Atatürk Döneminde Romanya’dan Türk Göçleri, Bilig Dergisi, Bahar, sy.45, 2008.

DÜRGEN, Betül, Türkiye’deki Suriyelilerin Hukukî Durumu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya 2015.

EJDER, Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Yetkin yayınları, Ankara 2005.

ERCOŞKUN, Burak, Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeni yüzyıl Üniversitesi, İstanbul 2015.

ERDOĞAN, Mustafa, Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri, Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç yönetimi: İstanbul Örneği, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

ERKAL, Mustafa, İktisadi Kalkınmanın Kültürel Temelleri, İstanbul 1992.

EKŞİ, Nuray, AİHM Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye’den Sınır dışı Edilmelerini Engelleleyen Haller, İstanbul Barosu Dergisi, c.6,sy.82,2016.

EKŞİ, Nuray, Mültecilere ve Sığınmacılara İlişkin Mevzuat, Beta Yayınları, İstanbul 2010.

Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Başkanlığı 2006 Raporu, Ankara 2007.

ERSOY, Ömer, AB'nin Göç ve İltica Politikasındaki Yeni Aracı, EURODAC. Çağın Polisi Dergisi, 2002.

ERTAN, Beşe, Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları, Seçkin Yay., Ankara, 2002.

FAIST, Topoloveni Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, İstanbul 2003.

GELEKÇİ, Cemal, Kültür, Kültürel Kimlik ve Etnik Kavramlar, Sosyoloji Konferansları Dergisi, sy.43, İstanbul 2011.

GIDDENS, Anthony, Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi, Sosyoloji Başlangıç Okumaları, Say Yayınları, Ankara 2010.

Göç İdaresi BM İstatistikleri (01.09.2016).

GÖĞER, Erdoğan, Yabancılar Hukuku, AÜHF Yayın, sy.324, Ankara 1994.

İÇDUYGU, Ahmet-Sirkeci, İbrahim, Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri, İstanbul 1999

İÇDUYGU, Ahmet-Erder, Sema-Gençkaya, Ömer, Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, Göç Araştırma Merkezi Raporları, İstanbul 2014.

KARPAT, Kemal, Osmanlıdan Günümüze etnik Yapılanma ve Göçler, İstanbul 2010.

KARA, Murat-Kara, Dönmez, Canan Öykü, "Türkiye'de göç yönetişimi: Kurumsal yapı ve işbirliği", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, c.2,sy.10,2015.

KARASU, Bilge, Kentleşme ve Göç, İstanbul 2015.

KARTAL, Bilhan-Başçı, Emre, Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, sy.2, 2014.

KAYA, Ayhan. Islam, Migration and Integration: The Age of Securitization, Londra 2009.

KILIÇ, Taner, “Bir İnsan Hakkı Olarak Sığınma Hakkı”, http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=59:br-nsan-hakki-olarak-iltica-&catid=35:goc-ve-multe-cilik&Itemid=14, Erişim Tarihi: 15.01.2019.

KINIK, Kerem, Göç, Sürgün ve İltica, Hayat Sağlık Dergisi, Temmuz, sy.2, 2010.

KİRİŞÇİ, Kemal, The Legal Status of Asylum-Seekers in Turkey: Problems and Prospects International of Refugee Law, c.3, sy. 3, 1994.

KİRİŞÇİ, Kemal, Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi Bilanço: 1923–1998, 1999.

KOCA, Toğral Burcu, Biyopolitik, Güvenlik ve Frontex'in Türkiye-Yunanistan Sınırdaki Rolü, Göç Dergisi, c.1, sy.1, 2014.

KOLUKIRIK, Suat, Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politigi Üzerine Bir Değerlendirme, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sy.8, 2009.

KORKUT, Levent, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınırdışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği. Ankara Barosu Dergisi, sy.4, 2015.

KOYUNCU, Ahmet, Kentleşme ve Göç, Hikmetevi Yayınevi, İstanbul 2015.

KURBAN, Sofya, “Göç”, Phoenix Yayınevi, Ankara 2012.

KURTULUŞ, Bekir, Amerika Birleşik Devletlerine Türk Göçü Süreci ve Özellikleri, İstanbul 1999.

LAÇİNER, Sedat ve Diğerleri, Türkiyeli Avrupa, Türkiye'nin AB Üyeliğinin Birliğe Olası etkileri, İstanbul 2012.

LIANG, Zhen, "Sociology Of Migration" , 2006

McCARTHY, J, Ölüm ve Sürgün, Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kırımı, 1821-1922 (Çeviren: Fatma Sarıkaya), TTDK yayınları, Ankara 1945.

MEMMEDLİ, Şahan-Memmedova, Gülnara, Gürcistan'dan Türk Göçleri, Bizim Ahıska Dergisi, sy.15, 2009.

MİLES, Robert, Irkçılık, Sarmal Yayınevi, İstanbul 2000.

OECD, A New Profile Of Migrants In The Aftermath Of The Recent Economic Crisis, 2016.

OECD, Organisation For Economic Co-Operation And Development, Management Of Labour Migration Flows: Smart Labour Migration Policies To Support Economic Growth, Mayıs 2016.

ODMAN, Tevfik, Mülteci Hukukunda Uluslararası Düzenlemeler ve Uluslararası Standartlar, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2004.

ODMAN, Tevfik, Mülteci Hukuku, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara 1995.

OIT, Organisation Internation du Travail, Rapport du Directeur Général «Migration équitale: Un programme pour l'OIT »2014.

ÖNER, Şirin, Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar, İstanbul, 2012.

ÖNER, Gülüfer-Öner, Şirin Küreselleşme Çağında Göç, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

ÖZCAN, Hüseyin, Anayasa Hukuku Açısından Sığınma Hakkı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2017.

ÖZCAN, Mehmet, Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara 2005.

ÖZKAN, Işıl, Göç İltica ve Sığınma Hukuku, Seçkin Yayın, Ankara, 2013

ÖZSÖZ, Mahmut, Avrupa Parlamentosu Seçimlerinin İlkleri İKV değerlendirme Notu, 2014.

ÖZYAKIŞIR, Deniz, Göç Kuramı ve Bölgesel Uygulama, Nobel Akademi Yayını, Ankara 2013.

Parliamentary Assembly, The Impact of the Global Economic Crisis on Migration in Europe, Doc.12200, 2010.

PAZARCI, Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, 2. Kitap, 8. Baskı, Ankara 2005.

PEKER, Bülent-Sancar, Mithat, Mülteciler ve İltica Hakkı: Yaşamın Kıyısındakilere Hoş geldin Diyebilmek, Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat için Vakıf Yayını, Ankara 2001.

RAUHUT, D., Adam Smith on Immigration, migration Letters, London, 2010

SAYIN, Ömer, “Gezegeneimizin Küreselleşmesi”, Sosyoloji Dergisi, sy.8-9, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2001.

SİRKECİ, İbrahim, Göç ve Türkiye Migration Letters, c.9, 2012.

SMİTH, Zadie, Göç ve İnci Gibi Dişler, İstanbul 2000.

SÜDAŞ, İlky-Körükmez, Lülüfer, Göçler Ülkesi, Ayrıntı Yayın, İstanbul 2015.

ŞANLI, Yeliz, Küreselleşme Sürecinde İnsan Hakları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü, Ankara 2004

ŞEN, Faruk-Koray, Sedef, Türkiye'den Avrupa Topluluğuna Göç Hareketleri, Türkiye Araştırmaları Merkezi, Önel Yayın, 1998.

ŞEVKET, Ovalı, “Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması”, Uluslararası İlişkiler, c.10, sy.3, 2006.

ŞENSES, Fahrettin, “Küreselleşmenin Öteki Yüzü”, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

Telgraf Gazetesi, www.telgraf.co.uk/goecmen-kartl-tavan-yapt.html. (E.T:18.03.2018).

TEKELİ, İlhan, Göç ve Göç Ötesi, İstanbul 2011.

Türkiye Göç Raporu, Göç Politika ve Dairesi Başkanlığı, Ankara 2015,s.43.

TOKGÖZ, Gülay, Uluslararası Emek Göçü, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006

TOPÇUOĞLU, Reyhan, Düzensiz Göç, Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği, Küreselleşme Çağında Göç, İstanbul, 2012

Tuna, Muammer- Özbek, Çağlar Yerlileşen Yabancılar, Yurttaşlık ve Kimliğin Dönüşümü, Detay Yayın. Ankara 2012.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, “Mültecilik” (.....<http://multecihaklari.org.tr/kavramlar/>) (E.T:28.12.2017)

WYMAN, Trip To America; The Immigrants Return To Europe, 1993.

YALÇIN, Meral Gezici, Göç Psikolojisi, Pharmakon Yayınları, İstanbul 2017.

YALÇIN, Cemal, Göç Sosyolojisi, Anı yayıncılık, Ankara 2004.

YAMAN, Ömer, Miraç, Apaçhi Gençlik, II. Baskı Açılım Kitap, İstanbul 2013.

YILDIRIMOĞLU, Halit, Uluslararası Emek Göçü, Almanya'ya Türk Emek Göçleri, Kamu İş, c.1, sy.8, İstanbul 2005.

Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi 2015, c.1,sy.2, 60-80 ISSN: 2148-970X. DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2015.1.6080>.

[http://www.ilo.org/migrant/areas/social-protection/lang--en/index.htm](http://www.ilo.org/migrant/areas/social-protection/lang-en/index.htm),E.T:10/04/2018 Human Development Report, 26; 2009.

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf>, (E.T:24.12.2018)

<https://uluslararasıhukukcalismalari.wordpress.com/2017/01/17/birlesmis-milletlerin-amaclari-ilkeleri-ve-orgute-uyelik/> (E.T:1.8.2018)

www.turkey.ion.int

<https://www.amnesty.org.tr/icerik/biz-kimiz>

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013.

1951 Cenevre Sözleşmesi 1/D-E-F md, Temel Yargılama Unsurları.

[http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf) (E.T: 15.03.2019)

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Omeed Nozad SAEED SAEED			
Doğum Yeri:	Kerkük			
Doğum Tarihi:	17.07.1993			
Medeni Durumu:	Bekar			
Öğrenim durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlk Öğretim:	İktidar ve çalışanlar		Kerkük	1999-2005
Orta Öğretim:	Atabekler		Kerkük	2005-2008
Lise:	Atabekler		Kerkük	2008-2011
Lisans	Al-QALAM üniversitesi	Hukuk Fakültesi	Kerkük	2011-2015
Becerileri:				
İlgili alanları:	Seyahat, Futbol ve Sinema			
İş Deneyimleri:	Konya göç idaresi 2016-2018 (tercüman)			
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda Bilgi Almak İçin Önerebileceğim Şahıslar:	Noora SAEED, Lubna ALKOTLE			
Tel	05366329391			
E-posta	omeednwzad1@gmail.com			
Adres	Kerkük-IRAQ			